

Burkitt F.C. - Church and Gnosis. A study of Christian thought and speculation in the Second Century

TAM METİN EKSİKSİZ TÜRKÇE TERCÜME (164 Sayfa)
Gnostik Araştırma Kütüphanesi Arşivi

--- SAYFA 1 ---

KİLİSE VE GNOSIS AMS BASINI NEW YORK

--- SAYFA 2 ---

KİLİSE @ GNOSIS c İkinci Yüzyılda Hristiyan düşüncesi ve spekülasyonları üzerine bir çalışma F. C. BURKITT, D.D. tarafından 1931 İÇİN MORSE DERSLERİ Tatlım. D.Litt. (Durban) CAMBRIDGE ÜNİVERSİTE BASININDA 1932

--- SAYFA 3 ---

Yayın Verilerinde Kongre Kütüphanesi Kataloglaması Burkitt, Francis Crawford, 1864-1935. Kilise ve irfan. 1932 baskısının yeniden basımı. 1931 Mors dersi olan University Press, Cambridge tarafından yayınlanmıştır. Dizin içerir. 1. Gnostisizm. 2. Teoloji, Doktrinsel—Tarih—İlk kilise, yak. 30-600. I. Başlık. II. Dizi: Mors dersleri; 1931. BT1390.B83 1978 230'.1'3 77-84696 ISBN 0-404-16104-9 Union Theological Seminary Library koleksiyonlarındaki bir orijinalden yeniden basılmıştır. 1932 baskısından, Cambridge 1978'de yayınlanan ilk AMS baskısından Amerika Birleşik Devletleri'nde üretilmiştir AMS PRESS, INC. NEW YORK, N.Y.

--- SAYFA 4 ---

BAŞKAN HENRY S. COFFIN'E VE NEW YORK UNION TEOLOJİ SEMİNERİ'NİN PROFESÖRLERİNE BU KİTABI, EKİM 1931'DE ONLAR ARASINDA KALDIĞIMIZ SÜREÇTE EŞİME VE KENDİME GÖSTERİLEN MUHTEŞEM İNCELİK VE MİSAFİRVERMENİN ADINA ADAM EDİYORUM.

--- SAYFA 5 ---

ÖNSÖZ Bu ciltte beş ders anlatıldı. Ekim 1931'de New York'taki Union Theological Seminary'de o yılın Mors Dersleri olarak düzenlendi. Ele aldıkları sorun, ilk bakışta görüldüğü kadar günümüzün sorunlarından o kadar da uzak değil. Bir bakış açısına göre, ikinci yüzyılın Hristiyan düşünürünü rahatsız eden sorun, şu anda karşı karşıya olduğumuz sorunla benzer: bizden bu kadar uzak ve bakış açısı olarak bu kadar farklı bir toplumda duyurulan İncil Mesajının modern dünyamıza uygun terimlerle nasıl ifade edileceği. Ve şüphesiz karşı karşıya olduğumuz mesele sadece kelimeler ve isimler, sadece terimlerin uygunluğu meselesi değil. Bizim dünyamız, dünya anlayışımız, İsa'nın zamanındaki Celile ve Yahudiye'nin ufkundan farklıdır. İlk depolandığı 'toprak kaplar'ın bu kadar elverişsiz olduğunu ve bazı durumlarda zaman geçtikçe yıpranıp kırıldığını düşünürsek, 'hazine'nin değerini nasıl koruyacağız? İncil'in Palesvu'dan nakledildiği ikinci yüzyıl insanların önündeki sorun da buydu.

--- SAYFA 6 ---

ÖNSÖZ Avrupa'ya ve Sami çevresinden Greko-Romen dünyasının kültürlü, bilimsel ve felsefi uygarlığına geçiş. Greko-Romen dünyası sona erdi. Felsefesi ve bilimi modası geçmiş, insanın şu anki bakış açısına ulaştığı yoldaki kilometre taşlarıdır; daha geniş, daha tuhaf, daha gizemli bir bakış açısı, ancak biz her zamankinden daha doğru olduğuna inanıyoruz. Ancak o zamanlar bu felsefe ve bilimin iddiaları bizim için modern astronomi, biyoloji ve ekonominin iddiaları kadar buyurgandı. Gerçek din olduğunu iddia eden her şeyin bu felsefeyi ve bilimi hesaba katması gerekiyordu. Bu nedenle, bir teşvik olduğu kadar bir uyarı da olsa, ikinci yüzyıl Hristiyanlarının bir sentez gerçekleştirmeye yönelik bazı çabalarını ayrıntılı olarak ele almak bana ilginç geldi. Elbette bu küçük kitap bir bakıma tartışmalıdır. Ana tezlerden biri, 'Gnostiklerin' Hristiyanlar olduğu, şüphesiz sapkınlar olduğu, ancak birkaç Hristiyan özelliği taşıyan paganlar yerine Hristiyan sapkınlar olduğu yönündeki eski moda görüşü desteklemek olmuştur. Benim görüşüme göre, Gnostikler için Kurtarıcı İsa Figürü merkezi bir konumdaydı ve onların niyeti, İsa'yı ve O'nun eğitilmiş ve kültürlü erkek ve kadınların kabulüne uygun bir açıdan getirdiği "kurtuluşu" temsil etme çabası kadar senkretik değildi. viii

--- SAYFA 7 ---

ÖNSÖZ O günün kültürü ve eğitimi bize yabancı ama bu bize sadece Gnostiklerin gösterdiği çabanın bizim de göstermemiz gereken bir çaba olduğunu öğretiyor. Amaç, (eğer başarlarsa) yalnızca kemikleşme anlamına gelecek olan statik bir ifade mükemmelliği değildir. Gerekli olan şey, wagnalia Dei'yi kendi dilimizde, antik çağın kutsal hecelerinden farklı olsa da bizim için gerçekten anlam ifade eden bir dilde ifade etme çabasıdır. F, C. BURKITT CAMBRIDGE Şubat 1932 ix

--- SAYFA 8 ---

NOT Mors Dersleri'nin kurucusu, ünlü bir sanatçı ve telgrafçılığın öncüsüydü. Onun onuruna bu kitabın Başlık sayfasının kenarını çizdim. Sanırım bu kitabı okuyan her İzci veya Kız Rehber bunu anlayabilir, ancak başkalarının yararına olması açısından burada yazıya geçirilmiştir. Üst MORSE DERSLERİ Sol taraf, aşağı UNION THEOL, SEMİNER Alt NEW YORK Sağ taraf, yukarı ANNO DOMINI 193f

--- SAYFA 9 ---

İÇİNDEKİLER BÖLÜM I. Giriş Gnosis: İlkel Hristiyan İnançları. Pavlus Eski Ahit Sorunu BÖLÜM II. Felsefi Gnostisizm. Astroloji. Soma—Sema_.. : . Büyü: İki Tür Gnostik Lote Valentinus Barbelo-Gnostiklerin Barbelo Adına İlişkin Notu. BÖLÜM III. Mısır Gnostik Çalışmaları Pistis Sophia. . Tanrı, insan Mammon'la ilgili endişeleniyor. . . Aberamenthou. . Jeu ('leod) Basilides ve Abrasax Kitapları BÖLÜM IV. Dördüncü İncil: Mandaizm ve Hristiyanlık Dördüncü İncil ve Vaftizci Yahya Mandaeanlar Manda d'Hayyé ifadesi üzerine not BÖLÜM V. Kilise ve Eski Ahit DİZİNİ . sayfa % 13 22 29 30 33 35 40 42 53 58 62 66 77 79 81 83 86 92 96 100 120 123 149

--- SAYFA 10 ---

'Gnostisizmin yükselişi ne kadar çok belirsizlikle çevrili olsa da, kesin olan tek şey Hristiyan-Helenistik Gnosis'in Hristiyan Eskatolojik Gnosis'ten ortaya çıktığıdır.' A. Schweitzer, The Mysticism of S. Paul, s. 74. 'Kutsallaştırılmış ve ışıkla parlayan bir kalbe sahip olan kişi, Tanrı'nın vizyonu ile kutsanmıştır. Valentinus'un bir parçası, E. F. Scott (ERE vr 231) tarafından İskenderiyeli Clement'ten alıntılanmıştır.

--- SAYFA 11 ---

BÖLÜM I GİRİŞ Tanrı'nın Krallığının hemen ortaya çıkması gerektiğini düşünüyorlardı. Le&. xix 11. Arkadaşlar, bu Ders dizisine uygun olarak, S. Yuhanna'ya göre İncil ile Mandenlerin dini arasındaki bağlantıydı. Ana konumuza ilişkin öneriyi kabul etmedim, çünkü bu sorunun tam olarak ele alınmasının biraz fazla teknik ve ayrıntılı olacağını hissettim, ancak söyleyeceklerim sırasında bu konuya da değinmeyi umuyorum. Ancak bu önerinin yapılmış olması, benim gerçek konu seçimimi ve bununla ne kastettiğimi açıklamak için kullanılabilir. Dördüncü İncil ile Mandeian belgeleri arasında herhangi bir önemli bağlantının olması gerektiğini gerçekten savunan eğitilmiş adamların olması bir paradokstur. Dördüncü İncil, çağımızın birinci yüzyılının sonlarında veya en geç ikinci yüzyılın çok başlarında yazılmıştır; yaklaşık on sekiz buçuk yüzyıl boyunca Hristiyanlar arasında kanonik Kutsal Yazı olmuştur. Dicle ve Fırat'ın aşağı kesimlerinde hâlâ varlığını sürdüren Mandaean'lar özel bir dine inanmıyorlar; ne de M.Ö. I I tarafından bana önerilen konular

--- SAYFA 12 ---

GİRİŞ Hristiyan ya da Yahudi, bunlarla tümüyle bağlantısız olmasa da; yedinci yüzyılın ortalarından önce kutsal yazıları bugünkü haliyle bir araya getirilmemişti. Bu yazıların bazılarında Vaftizci Yahya özellikle onurlandırılmıştır ve bazı seçkin Alman ilahiyatçıları tarafından desteklenen, bu Mandaean'ların kısmen Vaftizci Yahya'nın Hristiyan olmayan takipçilerinden ayrıldığı yönünde paradoksal bir teori başlatılmıştır. Daha da paradoksal olan ise, bizim 'Yuhanna İncili'nin, Kahramanı İsa Mesih değil, Vaftizci olan orijinal Vaftizci Yahya İncili'nin yalnızca Hristiyanlaştırılmış bir yeniden yazımı olduğu kabul ediliyor. "Tanrı tarafından gönderilmiş, adı Yahya olan bir adam vardı" - bu, Dördüncü İncil'in yeryüzüne inip insan dünyasından söz etmeye geldiğinde dile getirdiği ilk ifadedir: Gop'un Sözü olarak ortaya atılan orijinal haliyle İsa değil, Yuhanna olduğu ileri sürülmüştür! Böyle bir görüşün ileri sürülmesi bir paradokstur ve ben şahsen bu görüşte herhangi bir doğruluk olduğuna inanmıyorum. Erken dönem Hristiyanlığın sorumlu ve bilgili araştırmacılarının bu iddiası hem önemli hem de öğreticidir. Bu bize, bu bilgili adamların Hristiyan Dininin ve Hristiyan Kilisesinin gelişiminde garip ve garip bir şeyler olduğunu hissettiklerini, Hristiyan Kilisesinin gerçek tarihinin onlara hayatta kalan belgelerle doğal olarak açıklanmış gibi görünmediğini gösteriyor.

--- SAYFA 13 ---

İNCİL VE KİLİSE DOKTRİNİ Belgelerin kendileri yeni bir açıklamaya ihtiyaç duyuyor gibi görünüyor. Aslında ikinci yüzyılda şekillendiği şekliyle Katolik Kilisesi, birçok insana doğal olarak orijinal İncil'den doğmuş gibi görünmüyor. Bir yerlerde bir boşluk, bir süreksizlik var; onu nereye koyacağız ve doğası nedir? Bu, Hristiyanlığın doğuşuna ilişkin çalışmalarda en büyük sorudur. Dördüncü İncil'in Manden doktrinleriyle ilişkilendirilmeye çalışılması gibi tuhaflıkların hala destek bulabildiği, bana öyle geliyor ki, bu büyük soruya genel olarak tatmin edici bir yanıt henüz ulaşılamadı. Kilise Tarihi ile ilgili herhangi bir temel ders kitabı bize, ikinci yüzyılda Kilise düşünürlerinin özel meşguliyetinin, Hristiyanlığın daha sağlam ve daha net bir ortodoks sunumunun ortaya çıktığı süreçte 'Gnostik' sapkınlıklarla mücadele olduğunu söyleyecektir. Mandaean fikirlerin şüphesiz bazı Gnostik fikirlerle belli bir akrabalığı vardır; Dördüncü İncil şimdiye kadar her zaman Ortodoks Kilise doktrininin bir madeni olarak görülmüştür. Bu nedenle bana öyle geliyor ki, ikinci yüzyılda Hristiyan düşüncesini ilgilendiren temel problemlerden bazılarının genel olarak ele alınması, hem Dördüncü İncil'in hem de Mandenlerin fikirlerini ele almanın en uygun yolu olacaktır. 'Kilise ve Gnosis' başlığı bu özel soruyu daha genel bir başlık altında içermektedir.

--- SAYFA 14 ---

GİRİŞ GNOSİS Belirli bir Gnostik teoriyi ele almadan önce, Gnostikler sahneye çıkmadan önce Hristiyanların neye inandıklarını tanımlamadan önce, Gnosis ile ne kastettiğimizi tanımlamak iyi olacaktır. 'Gnosis' İngilizce veya Almanca'da Yunanca'da olduğundan çok daha heybetli ve teknik geliyor. yudaro 'bilgi'dir. Kelime Eski ve Yeni Ahit'te iyi ve kötü her türlü çağrışımla karşımıza çıkar; İncil ağırlıklı olarak din ile meşgul olduğundan, yvaioic dilinin çoğunlukla dini bilgiler için kullanılması şaşırtıcı değildir. Timoteos, yanlış olarak adlandırılan bilginin boş gevezeliklerine karşı uyarılır (1 Tim. vi 20): Yunanca'da 'takma ad Gnosis'tir (tiie euBcovpou yvacewo). Pek çok bilim insanı bunda bizim Gnostik sapkınlık dediğimiz şeyin biçimlerine doğrudan bir gönderme olduğunu görmüştür, ancak ne olursa olsun bu ifadenin Yunanca'da bize görüldüğü kadar teknik olmadığını unutmamalıyız. Her durumda, Benedictus'un tanıdık sözleri bize Vaftizci Yahya'nın Gop halkına kurtuluş bilgisini vereceğini söylüyor (yvéoww owtnpiac, Lk. i 77). Ve eğer gerçekten de Gnostiklerin verdiklerini iddia ettikleri şey için Kutsal Yazılarda bir ifade bulacaksak, 2 Tim'den daha iyisini yapamayız. iii 15, 'seni kurtuluş için bilge kılmayı' öğretiyor. Timothy'nin sahip olduğu şey kutsal yazılardı, yani Eski Ahit: Gnostiklerin başka bilgileri vardı ama onun inanan için değeri fikri aynıydı. Gnostik 4'ün hangi otoriteye dayandığını sormaya devam edersek

--- SAYFA 15 ---

GNOSTİK YÖNTEM öğretmenlerinin kendi doktrinlerine dayandıklarına cevap vermek çok kolay değildir. Modern bilim adamları, çeşitli öğretmenlerin fikirlerini eski Yunan, Mısır veya İran dininin şu veya bu özelliğiyle ilişkilendirmek için büyük çaba sarf ettiler. Hristiyan Babalar, Valentinus veya Basilides'in fikirlerini nereden aldıklarını ve öğretilerini hangi yetkiye dayanarak öğrettiklerini sormaktan asla bıkmazlar. Valentinus'un ya da Basilides'in müritlerinin bu tür sorular sorduklarını sanmıyorum. Ipse dixit dediler; Efendimiz filanca öğretmiş. Valentinus'a ya da her kim olursa olsun inanıyorlardı. Dolayısıyla Gnosis iki ana faktöre dayanmaktadır. Biri öğretmen kişisel otoritesidir; diğeri ise yeni öğretinin kendi içinde tutarlılığıdır ve aslında öyle olmalıdır. Bir defasında biri şöyle demişti: 'Bu, başlangıçta icat edildiği koşullar dizisinden daha fazlasını açıklamayan zayıf bir hipotez.' Gerçekten dünyanın yapısı ve insan doğası hakkında az çok sağlam bir bilgiye dayanan bir hipotez, uzun bir süre kendini beğenecektir. Güneş yılının uzunluğu yaklaşık 365 gündür: 365 günlük bir yıl, 360 günlük bir yıldan çok daha uzun bir süre güneş tarafından yaklaşık olarak doğru kalacaktır; ve gerçek uzunluk neredeyse 365 gün olduğundan, her dört yılda bir 366 güne uzatılan 365 günlük bir yıl, eforun ortaya çıkmasından önceki yüzyıllar boyunca gerçek olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla inceleyeceğimiz Gnostik sistemler yalnızca kendi içlerinde gerçek bilgi olduklarını değil aynı zamanda diğer 5 bilgiyi de açıkladıklarını iddia ediyorlardı.

--- SAYFA 16 ---

GİRİŞ gizemler. Piskopos Christopher Wordsworth'un ünlü ilahisinin sözleriyle, Gnostik, tüm gerçeği ve bilgiyi kutsanmış Üçlü Birlik'in kutsanmış vizyonunda görebildiğini hisseder. İkinci yüzyılın Gnostikleri için bu, Teslis öğretisi değil, İlahi Pleroma ya da Péstis Sophia'da öğretilen İlk Gizem öğretisiydi. Ancak prensip aynıdır: İlahi şeylerin gerçek doğasına ilişkin bilgi, inisiye için her şeyi aydınlatır ve her şeyi açıklığa kavuşturur gibi görünür. Ortodoks, Katolik Teslis doktrininden söz edilmesi, Gnostik öğretim yönteminin, bazı Gnostik sistemlerin içerikleri kulağa ne kadar yabancı gelse de, o kadar da yabancı olmadığını bize hatırlatmaya hizmet edebilir. Daha sonraki bir dönemde Maniheizm Dini'nin kurucusu Mani de aynı şekilde öğretmiştir ve haklı olarak bir Gnostik olarak kabul edilmelidir. Kilise yazarları genel olarak 'Kutsal Yazılar'da* korunan geleneğe güvenmeyi tercih ettiler, ancak bunları incelediğimizde bunların kendilerinin Gnostik yöntemin örnekleri olduğunu görüyoruz. Peygamberler 'Rab şöyle diyor' diyor: Bu, Pisagor'un Ipse dixit'inden esasen ne bakımdan farklı? Dahası, İsa'nın 'Amin, sana söylüyorum' sözü aslında Gnostik öğretim yoludur. Ve burada bile duramayız. 1 'Dinleyin! kutsal seslerin sesi' (E. Hymnal 198). 2 gün sonra, 2 Tim. iii 15.6

--- SAYFA 17 ---

FİLO-SOFER SOKRATES Thales, Herakleitos, Empedokles, tüm büyük İyonya Yunanlıları, neredeyse efsanevi Pythagoras ve Gnosis gibi öğretmişlerdi. Antik çağda herhangi bir istisna var mıydı? Evet, büyük bir istisna vardı; yeni bir öğretim yönteminin öncüsü, herhangi bir özel Gnosis veya Bilgelige sahip olduğunu reddeden bir adam. Onun Bilgelik öğretmeni olmadığını, yalnızca Bilgelğin aşığı, bir 'filozof' olduğunu söyledi. Sokrates, Hakikat'in her akli başında ve önyargısız insan için apaçık olduğuna inanıyordu. Sorun, erkeklerin, gerçek kavramların vicdanlarının derinliklerinden açığa çıkmasını engelleyen önyargılarla dolu olmasıydı: Onun işi, engelleri ortadan kaldırarak erkeklerin gerçek fikirlerini doğuma getirmelerine yardımcı olan bir ebenin işiydi. Bu dünyada yeni bir şeydi, Kutsal Gelenek olarak özetlenebilecek şeyle henüz nihai uyumuna ulaşmamış olan Hakikati bütünüyle ele almanın yeni bir yoluydu. Sokrates'in 'döndürme' yönteminin uygar düşünce üzerinde muazzam bir etkisi vardı, ancak ikinci yüzyıl Gnostiklerimizde bunun çok az bir etkisi var. İyonyalı kahinler ve zamanından önce doğmuş spekülâtörler gibi yemek yediklerini söyleyebiliriz. Gnostiklerin tarihsel olarak karşımıza Hristiyan olarak çıktıklarını açıkça unutmamak gerekir. Muzaffer Kilise yazarları ekolü, Valentinus ve diğer 'Gnostik' düşünürleri kafir olarak görüyordu ve öyleydiler. İsa'nın dünyadaki tecellisine ve insanların O'nun aracılığıyla elde edilecek kurtuluşu dair farklı görüşler ileri sürüyorlardı.

--- SAYFA 18 ---

GİRİŞ Hristiyanların ana gövdesinden. Tarih yargısı birçok yönden Irenaeus gibi Katolik yazarları desteklemektedir: Gnostik öğretinin çoğu fantastikti ve gerçeklere doğrudan karşıtı. Ancak Valentinus ve arkadaşları Hristiyan fikirlerinden yola çıktılar; Gop ve insana ilişkin Hristiyan bir teori formüle etmeye çalışıyorlardı; Katolikler ile Gnostikler arasındaki mücadele, Hristiyanlar ile kafirler arasında değil, kendilerini Hristiyan hisseden kişiler arasında bir mücadeleydi. Ortodoks Hristiyanlığı az çok belirli bir sistem olarak düşünmeye alışkınsınız. Belki bunu kendimiz için tam olarak kabul edemeyebiliriz, ama en azından kendi alışılmışın dışındalığımızı veya heterodoksluğumuzu ölçebileceğimiz standardın bilincindeyiz. Bize göre Hristiyanlık Otuz Dokuz Makalede, Kısa İlmihalde veya S. Thomas Aquinas'ın Özetinde ortaya konan şeydir. Sonuçta bu saygıdeğer belgeler pek çok konuda birbiriyle örtüşüyor; Bunların esasen mutabakata vardığı noktaları somutlaştıran bir dizi ifade, kayda değer uzunlukta bir teolojik belge oluşturacaktır. Romalılar, Anglikanlar ve Presbiteriyenlerin her biri ayrı ayrı çok önemli noktaların atlandığını veya yetersiz bir şekilde ifade edildiğini söyleyebilirdi, ancak belgeye gelindiğinde Hristiyan doktrini hakkındaki görüşlerini ifade ediyordu. Ancak dikkatli bir inceleme sonucunda Irenaeus ve Tertullian tarafından onaylansa da bunun onlara tanıdık geleceğini düşünmüyorum. İkinci yüzyılda Hristiyan doktrini hâlâ formüle edilme sürecindeydi. 8

--- SAYFA 19 ---

GNOSTİKLER HİRİSTİYANLAR MIYDI? büyük Gnostik düşünürler ana yoldan ayrılmalari anlamında değil, gittikleri yolun daha sonra yüksek yolun inşa edildiği yön olmaması anlamında Heretikti. Gnostiklerin tarihsel olarak Hristiyan olarak karşımıza çıktığını söylemiştim. Bu geleneksel görüştür ama oldukça modern zamanlarda geçerli olan görüş değildir. Son yıllarda büyük rağbet gören görüş, 'Gnosis'i Doğu'dan, Yunan düşüncesi ve berraklığından yalnızca yüzeysel olarak etkilenen Doğu'dan türemiş bir tür felsefe olarak görmektir; bu felsefenin, Büyük İskender'den sonraki yüzyıllarda ve özellikle milattan sonraki ilk iki yüzyıl boyunca Roma İmparatorluğu'nun doğu kesimlerinde geçerli olduğu varsayılır. Bu görüş Bousset ve Reitzenstein gibi bilim adamları tarafından büyük bilgilerle desteklenmiştir; Diğer tarafı ele alırsam, bunun nedeni yalnızca çeşitli sistemlerin, ne kadar sapkın olursa olsun, Hristiyan sistemleri olarak ele alındığında en iyi şekilde anlaşılacağını düşünmem değil, aynı zamanda her şeyden önce, bu sistemlerin ortaya çıkmasına yol açan baskın nedenin, hareket ettirici faktörün, Hristiyanlığın ve ilk Hristiyanların inançlarının doğasında olan bir şey olduğunu belirtmek istememdir. Daha önce bahsettiğim ve Hristiyanlığın doğuşunun incelenmesinde büyük soru olarak adlandırdığım Hristiyan düşüncesindeki boşluğa, süreksizliğe veya krize geri dönüyoruz. 9'dan önce koyacağım görünüm

--- SAYFA 20 ---

GİRİŞ Bu Derslerde Gnostik sistemlerin yükselişindeki ana faktörün, günümüzde yaygın olarak Eskatoloji olarak adlandırılan şeyle, yani Son Günün ve Mesih'in güvenle beklenen İkinci Gelişinin gelmemesi nedeniyle Hristiyan Kilisesi için ortaya çıkan sorunla bağlantılı olmasıdır. İLK HİRİSTİYAN İNANÇLARI İlkel Hristiyan İnançları hiçbir yerde Selanikliler'e yazılan Birinci Mektubun tanınmış sözlerinden daha iyi özetlenemez: 'Yaşayan ve gerçek bir Tanrı'ya hizmet etmek ve gökten O'nun ölümden dirilttiği Oğlunu, bizi gelecek gazaptan kurtaran İsa'yı beklemek için putlardan Gop'a döndünüz' (i 9, 10). İsa'yı beklemek; ve bildiğiniz gibi, din değiştiren Selanikliler İsa'nın o kadar çabuk gelmesini bekliyorlardı ki, çalışmayı tamamen bırakmamaları konusunda uyarılmaları ve Geliş'in gerçek zamanını ve mevsimini kimsenin bilmediğinin kendilerine söylenmesi gerekiyordu. Akademisyenler, Selaniklilerin hatalı yaşam tarzları için daha önce öğretilenden daha fazla bahaneye sahip olduklarının farkına vardılar. Eğer erken Hristiyanlığa ilişkin Eskatolojik görüş denilen şey, içinde bulunduğumuz yüzyılda büyük ilerleme kaydettiye, bu sadece Johannes Weiss ve Albert Schweitzer gibi yazarların belagat ve dehalarından kaynaklanmamaktadır. Eskatolojik görüş olarak adlandırılan görüşü icat etmediler: yaptıkları şey Yeni Ahit'in kendi adına konuşmasına izin vermektir. İsa, 'Gop Krallığı yakındadır' dedi. İy 10

--- SAYFA 21 ---

TANRI'NIN KRALLIĞI ELİNİZDE Mİ? Haber, İncil, bunun yakın olduğu yönündeydi. Gelenekte, İsa'nın "havarilerine", misyonerlerine, yolculukları sırasında neleri yanlarına alıp almamaları gerektiği, kasaba ve köylerde nasıl dostane ve düşmanca davranmaları gerektiği, muhalefete, zulme ve hatta hapsedilmeye nasıl dayanmaları gerektiği gibi çeşitli öğütler verdiğini okuyoruz. Eleştirmenler tarafından sıklıkla bu yönlendirme ve öngörülerden bazılarının - örneğin kralların ve valilerin huzurunda durmaktan ve tüm uluslara tanıklık etmekten söz edenlerin - daha sonraki zamanların deneyimlerini yansıttığı varsayılır. Gerçekten öyle olabilir, ancak bu misyonerlere iletmeleri söylenen mesaj genişletilmeden kalıyor. Gop Krallığı hâlâ yakındır ve bu nedenle insanların tövbe etmesi gerekir; bundan fazlası değil! Gop Krallığı gelmedi ve misyonerler İnsanoğlu gelmeden önce geri döndüler. İsa, Markos'un bize verdiği ipuçlarını takip edersek, ilk halka açık faaliyetinden sonraki yaz ve sonbaharı yarı emekli olarak Kutsal Toprakların kuzeyinde ve doğusunda geçirdi. Tekrar öne çıktığında, Wellhausen'in çok güzel bir şekilde 'biçimi değişmiş İsa' olarak adlandırdığı şey mi oluyor? Umutsuz bir umutla Yeruşalim'e gitmeye kararlı olan ve birçokları için hayatını fide olarak vermeye hazır olan kişi. Kudüs'e vardığında Tapınak Avlusunda halka açık bir şeyler yapar ve bu da bir miktar başarı ve halkın lehine olur. Ama gökler öyle değil Matt. x 7, Lk. x 9, 11; Mk. vi 12. 2 Wellhausen, Das Evangelium Marci (1909), s. 62. IR

--- SAYFA 22 ---

GİRİŞ hamle; Ne gökten ne de insanlardan gelen bir yanıt O'na, yani İsa'ya, destek güvencesi veren türden bir yanıt değildir ve -burada yine Markos'un bize söylediklerini takip ediyorum- O, tüm dünyevi umutlarından vazgeçer. Otorite iddiasından vazgeçmez, ancak kendisinden haraç isteyenlere Sezar'ın hakkını vermesini söyleyerek kalabalığın coşkusunu kasıtlı olarak kırar ve bir daha geri dönmek üzere Tapınağı terk eder. Ve Markos'a göre O, yalnızca Kendi yakın ölümünü öngörmekle kalmıyor (Markos xiv 8), aynı zamanda yakın dostlarını İnsanoğlu'nun Gelişini beklemede çok aceleci ve istekli olmamaları konusunda uyarıyor (Markos xiii 5-37). Bu meşhur "eskatolojik" söylemde asıl dikkat çekici olan, İnsanoğlu'nun geleceğine dair kehanet değil, acı verici bir gecikme olabileceğine dair uyarıdır. Büyük Gün gerçekten de o nesilde olacak, ama henüz değil. Henüz gerçekleşmesi gereken çok şey var, hatta öğrencilerin bunu unutup hazırlıksız yakalanma tehlikesi bile var. Bu, Müjde öyküsündeki yeni bir nottur. Markos'ta olduğu gibi, bana gerçek geliyor, tarihsel ortamlarındaki sözler, kutsal kehanetlerden değil, acı deneyimlerden Son'un henüz gelmeyeceğini öğrenmiş birinin sesi. Ardından Kutsal Cuma trajedisi geldi; ancak bunu, Petrus'un ve Petrus'a katılanların, Üstün'ün ölümden dirildiğine ve çok yakında, çok yakında, Mesih olarak, İnsanoğlu'nun gelişi olarak görkem içinde yeniden geleceğine dair inancı izledi.

--- SAYFA 23 ---

S. PAUL VE GOP'un Krallığını başlatmak için bulutlarla ve tüm kutsal meleklerle birlikte GELİŞ. Bu terimlerle İncil yeniden formüle edildi. Selanıklıler'e Birinci Mektup'tan daha önce aktardığım sözlere göre, imanlıların gökten ALLAH'ın Oğlu'nu, hatta kendilerini gelecek gazaptan kurtaracak olan İsa'yı beklemeleri gerekiyordu. Ne zaman gelecekti? İncil'deki bir pasajda, Gop Krallığı'nın hemen ortaya çıkması gerektiğini düşündükleri söyleniyor. Bu pasaj (Lk. xix 11) pekala Yeni Ahit'in tamamı için bir slogan olarak kabul edilebilir. Yuhanna'nın Birinci Mektubu'nun yazarı bile konuştuğu kişileri o zamanın 'son saat' olduğu konusunda uyarıyor. PAUL Hristiyan toplumu içindeki düşüncenin gelişiminin taslağını çıkarırken, ne kadar aceleci ve kabataslak olursa olsun, her düşünce liderini ayrı ayrı ele almak gerekir. Düşünce toplumlarda değil bireylerde gelişir ve büyük adamların düşüncesi çağdaşlarınınkini geride bırakır. Daha sonraki öğrencilerin orijinal düşünce liderlerinin eserlerini taklit edebilecekleri doğrudur, ancak bu tür kompozisyonlar yeni tonlar üretmek yerine yeniden yankılanır, aksi takdirde tamamen farklıdır. Bu genel sözlerin uygulanması amaçlanan somut örneklerle gelecek olursak, Filipililere, Koloselilere ve Efeslilere Mektupların, başka türlü bildiğimiz S. Paul'un takipçileri ve taklitçilerinden oluşan bir okul tarafından yazıldığına inanmakta zorlanıyorum.

--- SAYFA 24 ---

GİRİŞ Hiçbir şey. Bunlar Pavlus'un sözlerinin cento'ları ya da onun önceki öğretilerinin sadece yankıları değil, gerçek Pavlus'un cesareti ve içgörüsüyle yeni problemlere doğru ilerliyorlar, ancak yine de Yahudi olmayanların büyük Havarisine geleneksel atıfları haklı çıkarmak için hem dil hem de duygu açısından yeterli Pavlus stiline işaretlerini taşıyorlar. Öte yandan Pastoral Mektuplar bana farklı bir kategoride görünüyor. Pauline'in yazarlığının yokluğuna ilişkin dilsel işaretlerin yanı sıra stresi de ortadan kaldırdı. depozito üzerine yatırıldı (1 Tim. vi 20)! öncünün değil, ikinci kuşak insanının özelliğidir. İkinci Geliş, Eskatoloji ve onunla bağlantılı tüm sorunlar konusunda, Pavlus'un bir öncü ve yalnız bir öncü olduğunu çok güçlü bir şekilde hissediyorum. Tüm ilk Hristiyanlar gibi o da yakın gelecekte Mesih'in Parusia'sı beklentisiyle başladı. Bu 1 Kor.'dan açıkça görülmektedir. xv 50 ff., hangi okumaları doğru olarak kabul edersek edelim. 1 Thess'te konu daha da netleşiyor. tv 17 ("hayatta kalanlar biziz"), ancak bu çok kesin ifade Pavlus'un kendisinden çok Silvanus'tan, yani Kudüslü Silas'tan geliyor olabilir mi? Onu 'Selanik Mektupları'nın gerçek yazarı' olarak görüyorum. Yine de her halükarda S. Paul tarafından onaylandı ve aslında hiç kimse onun, diğer ilk inananlar gibi, Son'u o nesilde beklediğinden şüphe duymuyor. Bu kesinlikle bir beklentidir © Ve şunu da eklemek isterim ki, yeni doğum (Tit. iii 5). 2 Elçilerin İşleri xv 22 (toplamda 2€): bkz. Hristiyan Başlangıçlarım, s. 128-33. 14

--- SAYFA 25 ---

S. PAUL VE Pavlus'un Korint'li dostlarını savaştırmaktan caydırmasına neden olan çileci bir ahlak teorisi yerine, tüm insani meselelerin hızlı bir şekilde tamamlanmasının gelişi. Bunun nedeni mevcut durumun olumsuz olmasıdır (1 Korintliler vii 26). Aslında hem orada hem de Yeni Ahit'in tamamında ima edilen şey, bir erkeğin evlenip çocuk sahibi olabileceği, ancak torun sahibi olabileceğidir. Hristiyan kuşakların ardı ardına gelebileceği ve Allah'tan korkan bir insanın en kutsal görevlerinden birinin kendisinden sonra gelecekler için en iyisini yapmak olduğu fikri, bunun yokluğuyla dikkat çekmektedir. Onun yerine 'Yarın için kaygılanmayın' ifadesini buluyoruz. Ancak Parusia'nın gelişi düşüncesi S. Paul'un aklını hiçbir zaman doldurmadı. Gop'un kurtuluş planıyla daha çok meşguldü. Onun görüşüne göre bunun en önemli kısmı geçmişte kalmıştı. İsa'nın öğrencileri Efendilerine güven duyuyorlardı. O'nun Gop'un seçtiği Mesih olduğuna ikna oldular ve O'nun tüm yanlışları düzeltmek için hızlı bir şekilde geri dönmesini beklediler. Böyle bir zihinsel tutuma İnanç denilebilir; aynı şekilde Umut da denilebilir. Her iki kelime de onların genel tutumunu haksız bir şekilde özetlemiyor. Bu, Elçilerin İşleri kitabının ilk bölümlerinde ifade edilen dini teoridir. Hiroses ve Pontius Pilatus 'Rab'be ve O'nun Mesih'ine karşı' komplo kurmuş olabilirler, ancak bunların hepsi önceden bildirilmiş ve kötü eylem tamamen reddedilmişti. S. Pavlus, hepimizin bildiği gibi, İsa'nın ve 15. yüzyılın kariyerinin önemine dair daha derin bir görüşe sahipti.

--- SAYFA 26 ---

GİRİŞ Çarmıha Gerilmesi. Pavlus'un ilan ettiği 'Haç Sözü' trajik bir suçun öyküsünden daha fazlasıydı. Mesih bizim için ölmüştü; Çarmıha Gerilme sırasında bir şekilde kötülüğün egemenliğinden uzak bir bedel karşılığında satın alınmıştı, o zamanlar hala günahkar olsak ve Hristiyan Cemiyetine katıldığımızda Mesih'in ölümü deneyimini kutsal olarak - yani gerçekten ama mantıklı olmayan bir şekilde - yaşamak zorunda olsak da. Hepimize çok tanıdık gelen Pavlus öğretisini daha fazla detaylandırmama gerek yok. Ancak S. Paul'un İnanç olarak adlandırdığı bu fikirlerin kabul edilmesinin Geçmişe gönderme yaptığını fark edebiliriz. Parusia'ya olan yaygın Hristiyan inancından ve beklentisinden farklıdır. Bu nedenle Pavlus'un iki kelimeye ihtiyacı vardı: Geçmişe gönderme yapan İnanç ve Geleceğe gönderme yapan Umut vardı. Üstelik başka bir unsur daha vardı. S. Paul'a göre, Haç ve Haç'ın işaret ettiği her şey tarafından gerçekleştirilen kötülükten arınmaya inanmak ve ayrıca yemek ve içmek değil, kutsal ruhta doğruluk, huzur ve neşe olan bir Gop Krallığının nihai kazanımını sabırsızlıkla beklemek yeterli değildi. Daha fazlası gerekiyordu: Hristiyanın yalnızca buna inanması ve bunu umut etmesi değil, aynı zamanda bundan hoşlanması da gerekiyordu. Gop neşeli bir şekilde vereni ve aynı zamanda O'nun paha biçilmez faydalarını neşeli bir şekilde alan kişiyi sever: bu ruh hali Hayırseverliktir, ben Agape'nin 1 Kor. xiii ne hayırseverlik ne de coşkulu bir bağlılıktır, ama Pavlus'un 16 yaşındayken örneklediği Gop'a karşı tutumdur.

--- SAYFA 27 ---

PARUSIA'NIN GECİKMESİ 'Açıklanamaz armağanı için Gop'a teşekkürler!' diyor (2 Korintliler ix 15). Dolayısıyla, S. Pavlus'un dininin büyük bir kısmı, hatta üçte ikisi diyebiliriz, onun hızlı bir şekilde gerçekleşmesi umudunun en canlı olduğu zamanlarda bile, Hristiyanların Mesih'in Gelişi Umudu üzerinde yoğunlaşmamıştı. Bu arada zaman akıp gidiyordu ve Paul kendini yaşının ilerlediğini, üstelik yaşlıktan olmasa bile sivil gücün elinde ölüm ihtimaliyle karşı karşıya buldu. Timoteos gibi din değiştiren genç kişiler artık hayatlarının baharındaydı; tüm aktif kariyerleri Hristiyan toplumunda, Hristiyan koşullarında geçmişti; aslında Hristiyan ebeveynlerden doğan, İnançla büyümüş, Kilise'ye kabul edilmiş ve ölmüş çok sayıda çocuk olmalıydı. Ancak Rab henüz gelmemişti. S. Paul'un çıkardığı sonuç, Kilise'nin kendi başına ilk başta sanıldığından daha önemli olması gerektiği idi. Gop'un gözünde önemli bir şeydi ve bu nedenle ebedi bir şeydi. Kilise hakkındaki bu görüş, Efesliler'e Mektup dediğimiz genelge mektubunda en açık şekilde ortaya konmuştur, ancak Kilise'nin Mesih'in bedeni olduğu doktrini Koloseliler'de (i 18, 24) açıkça ortaya konmuştur; buna kendisinin, Pavlus'un ve dolayısıyla diğer sadık Hristiyanların çektiği acıların, Mesih'in kendi acılarına bir tür karşılık niteliğindeki ek (Gotépny) olduğu şeklindeki çok dikkat çekici fikir de dahildir. Efesliler'de öğretilen doktrin M.Ö. 17 2

--- SAYFA 28 ---

GİRİŞ bunun yalnızca bir uzantısıdır ve ben Efesliler kitabını bizzat Pavlus'un gerçek eseri olarak görüyorum. Efeslilerin ve Koloselilerin tanıdık sözlerine o kadar alışmışız ki bunların Hristiyan düşüncesinde nasıl bir devrimi temsil ettiğini göremiyoruz. Daha doğrusu, bunların Hristiyan fikirlerinin bir gelişimini temsil ettiğini, Sona hızlı bir şekilde varılacağı umudunun eski yolu kapanmaya başladığında Hristiyan düşüncesinin ilerleyebileceği bir geçit açtığını söylemeliyiz. Selanikli imanlılar inançlarıyla tutarlı bir şekilde hareket etmişlerdi. Onlar 'İsa'yı beklemekle' ve yarını düşünmemekle yetinmişlerdi. Neden yapsınlar? Onlara göre bu dünyadaki şeyler geçici ve değersizdi. Militatların alt vanası gloria cuius prosperitas est geçici mi? tam cito labitur eius potentia quam uasa figuli que sunt fragilia. Pavlus'un pratik içgüdüğü bu davranış çizgisinden hiçbirine sahip değildir, ancak kendisinin ve Silas'ın Selaniklilerin konsequente Eschato-ogie'sine ilişkin tatmin edici bir teorik eleştiri bulduklarını düşünmüyorum. Ancak, dünyevi her şeyin Sonunun henüz gelmediği ve kendi ölümünün yaklaştığı bir dönemde, yaklaşık on veya on iki yıl boyunca çeşitli Hristiyan deneyimlerinden sonra, olayların şemasında Kilise'nin yeri ile ilgili yeni teorisini burada ve şimdi buldu. Çok sayıda eleştirel bilim insanının aksine, ben (az önce söylediğim gibi) Efesliler'e Mektup'un Pavlus'un yazarı olduğuna inanıyorum. Ana ağırlık 18

--- SAYFA 29 ---

EFESLİLERE MEKTUP Pavlus'un yazarlığına yönelik itirazların Pastoral Mektuplarda olduğu gibi dilbilimsel bir durum olmadığını, ancak Efes Mektubu'ndaki fikirleri 'Paulinizm'e uydurmanın zorluğuyla ilgili olduğunu düşünüyorum. Teologlar tarafından açıklanan Paulinizm, temel aksiyomu olarak, Pavlus'un, din değiştirmesinden hemen sonra ölüm gününe kadar aynı veya hemen hemen aynı olan kapalı bir düşünce sistemine sahip olduğu fikrine sahiptir. Bu bana pek ihtimal dışı görünüyor. Sanırım Paul hem zamanın geçmesinden hem de kendi eserinin büyüklüğünden çok etkilenmişti. Bir durumda bir değişiklik olduğunu biliyoruz: 1 Korintliler'de Parusia'da hayatta olmayı bekliyordu (1 Korintliler xv 51), Filipililer'de ise sakin bir şekilde olası ölümünü düşünüyordu. Pavlus'un aktif zihninin her halükarda, Efesliler tarafından sunulan kanıtların dışında, Hristiyan Toplumunun sürekli büyüye geliştiği ve yine de Son'un henüz gelmediği bu şimdiki zamanın önemini düşünmüş olması gerektiğini düşünmeden edemiyorum. Benim ana temam Gnostikler ve Gnosis'tir ve Pauline'in fikirlerinin tanıdık zemini üzerinde çok fazla oylanmak istemiyorum. Yeni Ahit'te yer aldıkları için bize tanıdık geliyorlar, ancak bu yazının yazıldığı sırada 'Efesliler'in böyle bir yetkisi yoktu. Kanıtlardan anladığımız kadarıyla, mektup -yalnızca yerel bir mektup değil, genelge niteliğinde bir mektup- iyi bir izlenim bıraktı ve hiçbir zaman tamamen unutulmamış gibi görünüyor. Oxford Society of 19 2-2 tarafından derlenen kitabın sonunda yer alan takdire şayan tablolardan çıkarılacak genel sonuç

--- SAYFA 30 ---

GİRİŞ 'Havarisel Babalar'* hakkındaki Tarihsel Teoloji, Pavlus'un ölümünden sonraki yaklaşık elli yıl boyunca dolaşımda kalan yazılarının 1 Korintliler, Romalılar ve Efesliler olduğu yönündedir. Kanıtlar, diğerlerinin, özellikle de 2 Korintliler ve Galatyalıların diriltilmesinin Marcion'un enerjisinden kaynaklandığını öne süren teoriyle tutarlıdır, ancak 'Romalılar' ve 'Efesliler' ile ilgili 'Korintlilere İlk Mektubumuz'un hiçbir zaman hafızadan silinmediği açıktır. Ancak bu, bunların büyük bir Misyonerin üzerinde çalışılacak, taklit edilecek ve orada burada (uygulamanın açık olduğu yerlerde) alıntılanacak onurlu yazıları olmasından daha fazlası anlamına gelmiyordu (Clement xviii 1 = 1 Kor. i11 vd.). Pavlus'un Kilise Doktoru olarak etkisi daha sonra geldi ve Apostolik Babaların hiçbirisi S. Augustine, Luther veya Pascal'ın Paulinist olarak adlandırılabilirdiği türden bir Paulinist değil. Bana göre geriye bakma çağı, 'ilkel' zamanların saf inançlarına başvurma çağı henüz gelmemiştir. Yeni geleneklerin, yeni örgütlenmelerin, en azından bir dereceye kadar yeni fikirlerin hızla geliştiği bir dönemdi. Kilise, yani Hristiyan Toplumu, hızla neredeyse yalnızca Yunanca konuşan bir yapı haline geliyordu. Latin Hristiyanlığı henüz neredeyse hiç mevcut değildi ve a.p. 70, The New Testament in the Apostolic Fathers (Oxford, 1905), s. 137 vd.'nin devamını sonsuza kadar paramparça etmişti. 20

--- SAYFA 31 ---

HIRİSTİYANLIK VE MEDENİYET Yaşayan aktif bir güç olarak Kudüslü ve Yahudilik Hristiyanlığının trolling etkisi. Gelecekte Yahudi etkisi, Hristiyan Yunanlıların anladığı şekliyle Eski Ahit'ten türetilen edebi bir güç olacaktır. Ve bu arada, dünyaya ve onun kaderine ilişkin eski 'eskatolojik' görüş neredeyse hiç azalmadan varlığını sürdürmeye devam etti. Gerçekten de Yahudi Savaşı ve Yahudi Devleti'nin çöküşü, 4 Ezta ve Baruch Kıyametinde tanık olduğu üzere hem Yahudiler arasında, hem de Yuhanna'nın Vahiyi ve İşıya'nın Göğe Yükselişinde tanık olduğu üzere Hristiyanlar arasında onun canlı kalmasına yardımcı olmuş olmalıdır. Nero'nun Doğu'dan dönüşü ve dünya çapında yeni felaketlerin ortaya çıkıp Sona yaklaşması gibi inançlar günceldi ve çağdaş edebiyata damgasını vurmuştu. Ama yine de Son gelmedi. Dünya alışılmış seyrinde sarsılmaya başladı; Aslında, çağımızın ikinci yüzyılında, Trajan ve haleflerinin tahta çıktığı ve uygarlığın, Greko-Romen uygarlığının her zamankinden daha sağlam bir şekilde kurulduğu Roma tarihinin o müreffeh dönemi geldi. Hristiyan dünya teorisi refah çağının getirdiği zorluklara dayanabilir mi? Kilise hâlâ büyümeye devam ediyordu ama aydınlanmış, eğitilmiş bir insana uygun bir teori, bir teoloji öğretiyor muydu? Hristiyanların gizemli bir şekilde elde ettiği 'Kurtuluş'un gerçek doğasını mevcut 'aydınlanmış' fikirlerle açıklayacak yeni bir teoloji çağrısı yok muydu? Bu sıradan 21 olamaz mıydı

--- SAYFA 32 ---

GİRİŞ Hristiyanlık, kültürlü insanların kullanabileceği terimlerle daha doğru ifade edilebilir mi? Böylesine kültürlü bir ifade, eğitimsiz halk için yeterli olan yeni Dinin kaba beyanından daha mutlak gerçeğe daha yakın değil miydi? Bu tür soruların sorulmaya başlanması doğaldı: Zamanla bunlar Valentinus ve Basilides'inkiler gibi "Gnostik" sistemlerin ortaya çıkmasına neden oldu. Bu arada Kilise adamları için çok daha acil bir teolojik sorun vardı. Eski Ahit'e nasıl bakacaklarına karar vermeleri gerekiyordu. ESKİ AHİT SORUNU Eski Ahit'in ve onun öneminin ikinci nesil Hristiyanlar için büyük bir sorun olduğunu unutmak kolaydır. Sonunda o kadar tatmin edici görünen sonuçlara vardılar ki, ancak günümüzde bilimden ve tarih eleştirisinden elde edilen yeni bilgiler ışığında bozuldu ve yeni sorunlar ortaya çıktı. Demek istediğim, S. Irenaeus'un Epideixis olarak bilinen, uzun zamandır kayıp olan ve ne mutlu ki şimdi Ermenice bir tercümesinde mevcut olduğu anlaşılan ve 1907'de yayınlanan eseri dikkate alındığında en iyi şekilde anlaşılabilir. Ter-Mekerttschian (T. und U. xxx, Heft 1), Leipzig, 1907. 22

--- SAYFA 33 ---

EPIDEIXIS aynı zamanda genellikle Gnostik olarak kabul edilen başlıca sistemlerin en eski ve sadık anlatımıdır. Epideixis, alışılmışın dışındaki hataları tanımlamaz veya çürütmez, ancak Ortodoks Hristiyan sisteminin bir tür özetini verir; bu sistemi, Eski Ahit'in kaydı olduğu Eski Din tarafından hazırlandığı şekliyle temsil eder; yazar, tezini Eski Ahit'in kendisinden bol miktarda alıntılarla açıklamaktadır. Dikkatlice okuyun, S. Irenaeus'un kendine özgü eğilimleri her yerde görülüyor: Hiç kimse keşfin gerçekliğinden şüphe duymuyor ve uzmanlar ona hak ettiği ilginin çoğunu gösteriyor. Ancak genel teolojik kamuoyu, Didache ya da Lagia olarak da bilinen Oxyrhynchus'la ilgilenen türden bir halk, Epideixis'e çok az ilgi gösterdi. Neden? Sanırım eski okuyuculardan bazıları bunu çok iyi biliyorlardı. Onlar bu kitapta gençliklerinin Kutsal Kitap öğretisini, 'Satır üstüne Satır'ı, sayısız Kutsal Yazı el kitabını ve Kısa İlmihal öğretisini tanıdılar. Bu, İbranice İncil'i Hristiyan Kilisesi'ne ilhak eden bir öğretiydi; bunun doğal sonucu olarak, bu İncil'in anlamı her yönüyle Kilise doktriniydi ve İncil'in Kilise doktrinini ortaya koymuyor gibi görünen kısımları, yalnızca geçici öneme sahip oldukları gerekçesiyle pratikte (ama resmi olarak değil) göz ardı edilebilirdi. Bu ustaca çözüme (her iki parçasına da) bir anda ulaşılmamıştı. Hemen şunu da eklemeliyim ki, bazı alternatif teorilerle karşılaştırıldığında bu konuda söylenecek çok şey var. Hala 23'ten haber alıyoruz

--- SAYFA 34 ---

GİRİŞ Bazı çevrelerde zaman zaman Hristiyanlıkta Eski Ahit'in çok fazla olduğu söylenmektedir. Buna verilebilecek en iyi cevap günümüzde pek çok bilim insanının Hristiyanlığı pagan Gizem Dinlerinden biri olarak ele alma eğiliminde olmasıdır. Eğer Kilise, Eski Ahit'in kendisine ait olduğunu iddia etmeye, kendisini gerçek İsrail ve Eski Ahit beklentilerinin mirasçısı ilan etmeye kararlı olmasaydı, sanırım, dinin tarihsel görüşünden tamamen uzaklaşırdı. Tarihsel Katolikliği Eski Ahit olmadan düşünmek zordur; belki de ilerlemenin en iyi yolu, Eski Ahit sorununun Kilise tarafından benimsenmeyen bazı çözümlerini düşündürmektir. O halde ilk olarak Barnaba Mektubu'nu ele alalım. Burada gelenekçilikten pek de uzak değiliz: Bir zamanlar bazı çevrelerde Yeni Ahit'in kendisinde de yer bulan bir eseri ele alıyoruz. Eski Ahit sorununun kendisini çok sıradan zihinlere nasıl sunma eğiliminde olduğunu da görüyoruz. Buradaki zorluk, Eski Ahit'in Hristiyanların uymadığı bazı şeyleri açıkça emretmesiydi; örneğin tavşan yememek. Bu, 'Barnabas' tarafından şu ya da bu kötü uygulamayı gerçekten kınamak ve kendi yorumunu sahte doğa tarihiyle pekiştirmek olarak açıklanıyor. O halde bu görüşe göre, Eski Ahit tepeden tırnağa ahlakiydi ancak saçma bir şekilde ifade edilmişti. Kilise, belirli yerlerde bu görüşü muhafaza etse de, bu görüşü bir bütün olarak reddetmek konusunda sağduyulu davrandı. T ud yévn, pnol, red0gOdpoe (Barn. x). 24

--- SAYFA 35 ---

MARCION'un 2. Kitabı kutsal kabul etmesi ve aynı zamanda içindeki sözlerin doğal anlamının anlam olmadığını ilan etmesi intihara meyillidir.™ 'Barnabas'ın çözümünden bile daha radikal olan bir başka çözüm, özellikle büyük sapkın öğretmen Marcion ile ilişkilendirilir. Marcion genellikle Gnostikler arasında sayılıyor ama onun bunlardan farklı olduğunu ve ayrı bir düşünür olarak görülmesi gerektiğini düşünüyorum. Her şeyden önce İsa'nın bildirdiği dinin yeniliğinden ve daha öncekilerden farklı olmasından etkilenmişti. Ona göre Eski Ahit'in Tanrısı neredeyse Yeni Ahit'in Şeytanıydı. Eski Ahit'in Tanrısı, Marcion'a göre acımasız bir Adalet Tanrısıydı, daha fazlası değil. Marcion bu Tanrı'yı reddetti ve Eski Ahit'i bu acımasız Varlığın Kitabı olarak gördü. Marcion'un Eski Ahit görüşünün özel zayıflığı, tarihsel İsa ile tutarsız olmasıdır ve Marcion kendi dinini İsa'ya dayandırdığından, Eski Ahit hakkındaki görüşleri, Kilise Babalarının işaret etmekte gecikmediği gibi, bir tutarsızlıklar karmaşasıdır. Ancak bu radikal uçlar arasında pek çok başka teori daha vardı; bunlardan en azından biri, kutsal ya da dünyevi yazarların zaman zaman kendilerini metaforik ya da şifreli bir üslupla ifade etmediklerini, dolayısıyla gerçek anlamın ilk bakışta görünenden farklı olabileceğini kastetmiyorum, ancak bu gibi durumlarda metaforik şifreli anlam, yazarın kastettiği anlamdır. Hiç kimse Tesniye'nin gıda kanunlarına atıfta bulunarak bunu ciddi bir şekilde sürdüremez. 25

--- SAYFA 36 ---

GİRİŞ seçkin bir Gnostik öğretmenle ilişkilidir. Epiphanius tarafından saklanan 'Ptolemaeus'un Flora'ya Mektubu', Eski Ahit'in onu ikinci yüzyılın kültürlü Hristiyanları için bir sorun ve zorluk haline getiren niteliği hakkında bize mükemmel bir fikir veriyor. Ptolemaeus'un çözümü, Eski Ahit'teki çeşitli unsurları birbirinden ayırmamız gerektiğidir. Gerçek anlamda İlahi bir çekirdek vardır, fakat aynı zamanda daha aşağı seviyedeki unsurlar da vardır. İsraililerin yüreklerinin katılığı nedeniyle Musa tarafından eklenen bazı şeyler, mükemmel ideal yasanın parçası değildir. Bazı şeyler Musa tarafından değil, Büyükler tarafından eklenmiştir ve bu nedenle (Ptolemaeus'a göre) Kurtarıcımız tarafından onaylanmamıştır. Diğer şeyler gerçekten Gop Kanunlarıdır ama burada bile ayırım yapmalıyız. On Emir İlahidir, ancak "göze göz, dişe diş" tüm zamanların kanunu değildir: İsa bize düşmanlarımızı affetmeyi öğretti ve ayrıca Gop'un tövbe kardeş çocuklarını affedeceğini öğretti. Ayrıca, sünnet ve kurbanlar gibi tipik olan başka şeyler de vardır: bunlar kendi içlerinde mantıksızdırlar, ancak İsa aracılığıyla gelecek olan gerçek kurtuluşu simgeliyorlardı. Bu teorisin bir modifikasyonu, Gnostik olmayan, eski erken Hristiyan eserinde bulunabilir. Didascalia muhtemelen Ptolemaeus'tan tamamen bağımsızdır, ancak her iki sistem de Kanun'da Hristiyanlar için ne itaat edilmesi ne de savunulması zorunlu olmayan geçici bir öğeyi kabul etmektedir.

--- SAYFA 37 ---

PTOLEMAEUS VE YASA Bu Giriş Dersinde iki şeyi vurguladım: İsa'nın İkinci Gelişinin Eskatolojik Umudu ve Eski Ahit'in otoritesi. Bunu yapıyorum çünkü bu iki şeyin, Yahudi olmayan Hristiyanlığın başladığı ana mülk, görünür mülk, deyim yerindeyse ana ticaret malı olduğunu düşünüyorum. Bazıları en yüksek öneme sahip olan pek çok şeyin tohumu vardı, ancak bu iki şey en büyük hacimli olanıydı. Bunların, Elçilerin İşleri Kitabı'nın yazarı tarafından Atina'da S. Paul'un ağzına sunulan konuşmada takdire şayan bir tarihsel incelikte ortaya konduğunu görüyorsunuz. Pavlus'un söyleminin ilk kısmı, Eski Ahit'te olduğu gibi 'putperestliğe' yönelik bir saldırıdır: Bu, İsa'nın Son Yargısı'nın ve Parusia'sının duyurulmasına yol açar (Elçilerin İşleri xvii 30f.). Yunanlılar için her iki taraf da tuhaf, yabancı, kaba ve barbardı. Ancak yeni Dinin gücünü ve çekiciliğini hissediyorsa, her iki tarafla da uzlaşmak zorundaydı. Her biri birer meydan okumaydı. Bir asırdan fazla süren düşünce ve tartışmalardan sonra bir 'Katolik' felsefesi ortaya çıktığında, uzun ömürlü bir sentez, kendilerini Hristiyan olarak tanımlayan ve adlandıran neredeyse herkes tarafından genel olarak kabul edilmeye başlandı. Ancak bu dönem, bu yüzyıl, sözde 'Gnostik' öğretmenlerin, Valentinus'un, Basilides'in ve daha birçoklarının dönemidir. Bana öyle geliyor ki, onları doğru değerlendirmenin ilk şartı, onları, dinlerinin canlı özünü, değişmez bir biçimde ortaya koymaya çalışan Hristiyanlar olarak kabul etmektir.

--- SAYFA 38 ---

GİRİŞ, onu aldıkları Yahudi zarfı tarafından evcilleştirilmiş ve aydınlanmış çağlarının kozmogonisi ve felsefesine (kendi deyimleriyle) daha uygun terimlerle ifade edilmişti. 28

--- SAYFA 39 ---

Bölüm IT ELSEFİ GNOSTİKİZM * Der Gnosticismus...war eine tief religiöse Bewegung, die, von helenischem Geiste getragen, die hellenistisch gebildete Gesellschaft der alten Welt für ihre eigentümlich gefärbte christliche Religion zu gewinnen suchte und in der That eine Zeit lang diese ihre 'Aufgabe mit grossem Erfolg durchgesetzt hat C. Schmidt, Gnostische Schriften. ...aus dem Codex Bezae Cantabrigiae (T. und U. v. m.), s. 528, 1892. Yahudi olmayan bir araştırmacının dikkatini çekmesi beklenebileceği için, ilk Hristiyanlığın göze çarpan özelliklerini özetlemeye çalıştı. Hristiyanların taptığı Tanrının ya da Kült-Kahramanın bir ya da iki nesil önce Yahudiye'de ortaya çıktığına ve O'nun yakında görkemle yeniden gelmesinin beklendiğine dair bir inanç bulacaktı; ve aynı zamanda Hristiyanların Kutsal bir Kitaba saygı duyduklarını da görecekti. Eski Ahit dediğimiz şey. Şimdi bu araştırmacının kendisinin de sahip olabileceği fikir veya önyargılardan bazılarını ele almaya devam edebiliriz. Benzerliğin bazı özellikleri birbirinden oldukça uzak bazı "Gnostik" sistemlerde bulunabilir. Ortak bir kökene sahip olmaları gerekir, ancak ortak kökenin, belirli din veya felsefe sistemlerinden ziyade, yaygın olarak yayılmış bazı kavram veya fikirlerde bulunabileceğini düşünmeye cüret ediyorum. 29 [: sahip olduğum önceki giriş bölümü

--- SAYFA 40 ---

ELSEFİ GNOSTİKİZM ASTROLOJİ Öncelikle Astroloji kelimesi etrafında gruplanan fikirleri ele almamız gerekir. Günümüzde 'Astroloji', yıldızların etkisine ilişkin geleneksel sözde bilim anlamına gelir; gerçek bilim 'Astronomi'nin aksine, sürekli yeni gözlemlere ve gözlem sonuçlarına uygun hale getirilen hipotezlere dayanır. Gökbilimciler Güneş Sistemi'ni beğendikleri için ya da insanın kibrine hizmet ettiği için değil, yalnızca nesnelerin bu düzenlemesi güneşin, ayın ve yıldızların gözlemlenen gerçek konumlarını açıkladığı için övdüler. Ancak çağımızın birinci ve ikinci yüzyıllarında, şimdi astroloji dediğimiz şey, bilimsel teorinin eski geleneklere göre gerçek bir ilerlemesini temsil ediyordu. Astroloji genel olarak Ptolemaik Sistem olarak bilinen sistemle bağlantılıdır; ve bu, dünyanın şekline ilişkin antik görüşlerle karşılaştırdığında büyük bir bilimsel ilerlemeydi. Dünyanın şekli nasıldır? Eskiler dünyanın şeklinin ne olduğunu düşünüyorlardı? Bildiğim en iyi genel tartışma, Dr Robert Eisler'in 1910'da yayınlanan Weltenmantel und Himmelszelt adlı çok bilgili eseridir. Dr Eisler, eskilerin, özellikle de Eski Ahit yazarlarının, eşmerkezli dönen kürelerin düzenli düzeniyle Ptolemaios sistemine benzer bir şey tasarladıkları yönündeki yaygın varsayıma karşı bizi uyarmakta kesinlikle haklıdır. Düşündükleri şey daha çok 30 kişilik bir çadıra benziyordu.

--- SAYFA 41 ---

DÜNYANIN ŞEKLİ destekleyici sütunlar veya çerçeve. Gerçekten de, Ptolemaik planı İncil'e aykırı olduğu için reddeden altıncı yüzyıl yazarı Cosmas Indicopleustes'in çalışmasındaki diyagramlar, bize dünyanın bir "Saratoga gövdesi"nden pek de farklı olmadığını gösteriyor. Yukarıda, kavisli bir tepeyle örtülü olan Cennetin Krallığı vardı. Aşağıda, köşelerinde göğü destekleyen sütunlarla birlikte Dünya vardı. Güneş, Doğu'dan Güney'e, sonra Batı'ya, sonra da (gölgesi Geceye neden olan) Büyük Dağ'ın arkasına doğru Kuzey'e ve böylece tekrar Doğu'ya dönerek döner. Bu kadim dünya görüşünü ayrıntılı olarak ele almaya gerek yok. Önemli olan, Eisler'in yaptığı gibi (s. 631), Dünya'yı bir top olarak kabul eden ve onu bir çadırın düz zemini olarak kabul eden iki teori arasındaki seçimin, iki rakip mit arasında değil, bugün Bilim ve Din dediğimiz şey arasında olduğunu kabul etmektir. Çadır görüşü olarak adlandırılacak şeyin gücü eski gelenekte, kolay alegorileştirilmesinde, bu Evren görüşü ile bir insan meskeni arasındaki bariz analogide yatıyordu; Ball-view'in gücü yalnızca gözlemlenen gerçeklerle daha iyi uyum sağlamasında yatıyordu. Çağımızın ilk yüzyılının sonlarına doğru, bu yeni, bilimsel, "Batlamyusçu" dünya görüşü, kültürlü kişilerin çoğu tarafından, şu anda çoğu kültürlü kişinin "Evrin"e inandığı gibi benimsenmeye başlandı. Elbette zorluklar vardı. Dünya küre olsaydı 31

--- SAYFA 42 ---

FELSEFİ GNOSTİKİZM ve karşı kutuplarda adamlar vardı, düşmezler miydi? O zamanlar cevaplanamayan bu ve buna benzer sorular sıklıkla soruluyordu. Ancak her gece Kutup çevresinde dönen sabit yıldızların etkileyici görüntüsü her zaman varlığını sürdürdü. Bunların, en azından, değişmez konfigürasyonları fark edildikten sonra, Dünya'nın etrafında dönen titrek ama şeffaf bir küre içinde sabitlenmiş oldukları düşünülmelidir. Ve eğer yıldızlar bu tür bir küre içinde sabitse, diğer gök cisimlerinin daha açıklanamayan hareketlerini de benzer şekilde açıklamak mantıklı görünüyordu. Güneş, Ay ve Beş Gezegen için de benzer küreler olmalıdır, ancak şu farkla ki bunlar kendi küreleri üzerinde belirli bir noktaya sabitlenmemişlerdir. Veya eğer sabitse, küreleri düzensiz bir şekilde dönüyordu. Bizim için önemli olan nokta şu ki, her halükarda insanların düşünceleri, üzerinde yaşadıkları Dünya'nın, tıpkı bir soğanın kalbinin dış katmanları tarafından sarıldığı gibi, kristal, şeffaf ama katı kürelerle çevrelenmiş olduğunu düşünmeye başlamışlardır. Bu görüş, her gezegenin önemini son derece artırdı. Artık diğer gök cisimleri arasında gizemli bir şekilde dolaşan küçük bir ışık noktası değildi. Ptolemaios astronomisine inananlar için, Dünya'yı kaplayan, Kürenin Efendisi'ydı. Yerden yüksekte ya da alçakta, diğer gök cisimlerine yakın ya da uzak olsa bile, Dünya üzerinde özel bir etki yarattığını varsaymak mantıklı görünüyordu.

--- SAYFA 43 ---

BEDEN BİR MEZAR sakinlerine. Ve bu inancın yanı sıra Ptolemaios sisteminin bilimsel karakteriyle yakından bağlantılı bir başka inanç daha vardı. 'Gezegenler' gerçekten de 'gezgin yıldızlar' olabilir ve onların rotalarının kuralları en bilgili gökbilimciler tarafından bile çok eksik bir şekilde biliniyordu, ancak sistemin keşfedilmesine yol açan gözlemler, gezegenler de dahil olmak üzere gök cisimlerinin hareketlerinin karşılaştırmalı düzenliliğini ve kaçınılmazlığını öğretmişti. Eğer gezegenlerin (ya da kürelerinin) insanlar üzerinde bir etkisi varsa, bu etki kaçınılmaz ve amansız bir şekilde geldi. Bir doktrin olarak astroloji, kaçınılmaz ve amansız Kaderin, bir Kader doktrini. SOMA-SEMA Astrolojiye geri döneceğiz, ancak şimdi geç Pagan zamanlarındaki kültürlü düşüncenin bir diğer önde gelen fikrine geçmek uygun olacaktır. En uygun şekilde Yunanca bir slogan olan *odpa ofjua*, "beden bir mezar" şeklinde formüle edilir. Bu ne anlama geliyor? Soma-sema doktrininin öncelikle 'Ruhun Ölümsüzlüğü' kavramının tersi veya arkadan görünüşü olarak tanımlanabileceğini düşünüyorum. İnsan ruhunun ölümsüzlüğü ne İncil'de, ne Eski Ahit'te, ne de Yeni Ahit'te öğretilen bir öğreti değildir. Yalnızca Gop'un 'ölümsüzlüğü vardır'. Aynı fikrin modern bir ifadesi Schleiermacher'in şu ünleminde bulunabilir: 'Daha iyi bir dünyaya ait olan herkes, şimdiki çam için kasvetli bir kölelik içinde olmalıdır' (Schleiermacher's Soliloquies, ed. H. L. Friess, s. 56). MÖ 33 3

--- SAYFA 44 ---

FELSEFİ GNOSTİKİZM, insan varoluşunun gerekliliği ve doğal varsayımıdır. Gop'un adaletine olan canlı inanç, tüm dünyadaki Gop'un eninde sonunda doğruyu yapacağına olan inanç, çoğu Yahudinin, Maccabaeen'in ayaklanmasından bu yana, şehit azizlerin karşılıksız kalmayacağına ve Antiochus Epiphanes gibi kötü şöhretli günahkarların ve zalimlerin, yaptıkları kötülüklerin cezasını kendi başlarına alacaklarına inanmalarına yol açtı. Böylece ölümlerin dirilişine olan inanç ortaya çıktı. Bu ahlaki bir doktrindir, fiziksel bir teori değil. Öte yandan, ruhun ölümsüzlüğüne ilişkin Yunan kavramı, kendi içinde ahlaki değil, mantıksal ve psikolojiktir, Addison'ın Cato'su, "Öyle olmalı" diyor, "Platon, sen iyi akıl yürütüyorsun"; bu iyi bilinen sözler, kavramın doğasını ve entelektüel temelini en sadık şekilde tanımlar. O halde, insanın ruhu, insan bedeninin, rüyalarda kendi isteğiyle dışarıda dolaşabiliyormuş gibi görünen tuhaf sakini Psyche, ancak buyurgan bir şekilde adlandırılmak üzere. Uyandıktan sonra birçok Yunanlı tarafından ölümsüz olduğu düşünülüyordu, ama kafesteki bir kuş gibi ölümlü bir bedene bağlıydı. Bu beden taşlarla, çamurla ve diğer cansız şeylerle aynı veya benzer bir maddeden. Öte yandan ruh "ruhaniydi" - bu ne anlama geliyordu? Bu, onun gerçek doğasının ve meskeninin bulutların yukarısındaki saf bölge olduğu anlamına geliyordu: Beden onu bir mezar gibi kaplamıştı. gerçek evine tırmanmak için 34.

--- SAYFA 45 ---

SİHİRLİ KELİMELER Bu fikir grubu Astroloji ve muzaffer Ptolemaik sistem karşısında nasıl duruyordu? Ptolema sistemi Küreleri, Dünya'yı ötedeki Cennet'ten ayıran, yukarıya doğru uçuşunda Ruh'u kesen yarı saydam kristal duvarlar getirmişti. Ruh nasıl geçebilirdi? Gnostisizm çalışmamızın başlangıcında Ptolemaik sistemi ve insan yaşamına soma-sema bakış açısını vurgulamaktaki amacım, bu iki şeyin "Gizem-Dinleri"nin herhangi birinden daha geniş ve daha genel bir şey olduğu, bir Posidonius'un yeniden yapılandırılmış spekülasyonlarından daha geniş ve daha genel bir şey olduğudur. Az önce de söylediğim gibi, bu iki düşüncenin koşullandığı Evren görüşü, evrim felsefesinin bizde sahip olduğu konuma az çok karşılık gelmektedir. Bunlara çok fazla değinmeden eski bir dine olan inancınızı sürdürmek oldukça mümkündür, ancak yeni bir din veya yeni bir felsefenin bunları hesaba katması gerekecektir. BÜYÜ Birçok Gnostik sistemdeki diğer bir faktör de burada dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bu Sihirdir ve büyü ya da 'barbar' isimlerin kullanılmasıdır. Barbelo'yu, Jaldabaoth'u, Aberamentho'yu duyacağız; Sabaoth, Melchisedec ve diğer gerçek Kutsal Kitap sözlerinden bahsetmeye bile gerek yok. Bunları nasıl değerlendireceğiz? Valentinus ve Valentinus'la doğrudan pek az ilgisi olan, genellikle 'Gnostik' olarak adlandırılan bütün bir çalışma dalı olduğu unutulmamalıdır.

--- SAYFA 46 ---

ELSEFİ GNOSTİKİZM Basilides ve diğer Hristiyan düşünürler, sözde 'Gnostik' mücevherler ve tılsımların incelenmesini kastediyorum. Bu mücevherlerin üzerindeki bazı isimler ve rakamlar; Abrasax, bazı Gnostik sistemlerde rol oynuyor ancak mücevherlerin bir zamanlar Valentinianuslulara veya Basilidianlara ait olduğuna dair hiçbir kanıt yok. Bazı mücevherler Hristiyanlık döneminden bile daha eski olabilir ve her halükarda onların bizim anladığımız anlamda Gnostisizm ile pek bir ilgisi olduğunu düşünmüyorum. Ayrıca papirüs üzerinde değerli taşlara benzeyen ancak herhangi bir Hristiyan Gnostik okuluna ait olmayan büyü metinleri de vardır. Büyü formüllerindeki ve mücevherlerdeki tuhaf isimlerin kanıtladığı şey, İncil'de neredeyse tamamen özgür olan, belirli isimlerin veya hecelerin kullanımının Tanrı'nın veya Şeytan'ın bir duaya katılmasına neden olacağı inancıdır. Ve öyle görünüyor ki, Yunanlılar da dahil olmak üzere tüm uluslar arasındaki genel kural, "barbarlara" yönelik genel küçümsemelere rağmen, yabancı, tuhaf isimlerin en güçlü isimler olduğu düşünülüyordu. Tanıdık Sabaoth kelimesiyle başlayalım. Bunun yalnızca 'ordular' veya 'ordular' anlamına gelen İbranice olduğuna ve eski İsraililerin Gop'larından İsrail ordularının Tanrısı olarak bahsettiklerine çok az şüphe olabilir (bkz. örneğin Amos iii 13, vir4). Ancak nigay my ifadesi, Yunanca İncil'in KyPios CABAOW tarafından tercüme edilen bazı daha eski (ve daha kötü tercüme edilmiş) kısımlarında, özellikle de İşaya Kitabı'nda mevcuttu. Görünüşe göre bu, İbranice bilmeyen kişiler tarafından, İlahi Rahip olan Rab Sabaoth anlamında anlaşılmıştır.

--- SAYFA 47 ---

Adı Sabaoth olan SABAOTH sonagesi. Bu nedenle, Sabaoth adı verilen sudurun veya tanrının adını veya kişiliğini bulduğumuz her yerde, öncelikle Yunanca İncil hakkında bir bilgi çıkarımına varabiliriz (genelde şüphesiz ikinci veya üçüncü elden); ve ikincisi İbranice bilgisizliği. Sabaoth özel adını bulduğumuzda, inançlara veya geleneklere herhangi bir Yahudi kökeni atfetmekten sakınmalıyız (çünkü Yahudiler daha iyi bilir) ve aynı zamanda Eski Ahit'te Yunanca olarak bulunan isimlere değer ve güç atfeden çevrelerle temas halindeydik. Yani bu çevreler ne Yahudi ne de Pagandı, bir nevi Hristiyandı. Bu sonucu bir karşı örnekle açıklamama izin verin. Çıkış'ta anlatılan hikayeye göre Gop Musa'ya görüldüğünde ve Musa O'na Adının ne olduğunu sorduğunda Gon, 'Ne olursam o olacağım' dedi. Bu açıkça Tetragrammaton'un bir telaffuzu üzerinde oynanan bir tür oyundur ve bağlam içindeki anlamı Çıkış'taki 'Elbette seninle birlikteyim' cümlesinden rahatlıkla çıkarılabilir. iii 12. Septuagint'te gizemli bir ifade olan ty® celui 6 dv, 'Ben var olanım' vardır. Bu, filolojik açıdan hatalı olsa bile, yeterince etkileyici ve felsefidir. Ama Magic için faydası yok. Görünmeyen Güçleri dinlemeye zorlayacak büyüler yazmakla meşgul olan büyücü, ontolojik spekülasyonlarda Varlığın doğasıyla ilgilenmiyordu. Etkileyici bir formül istiyordu. Öte yandan Peshitta, bu Epiphanius'a, Haer'e bakın. xxvi, s. 92. 37

--- SAYFA 48 ---

FELSEFİ GNOSTİKİZM, yani İbranice İncil'in Süryanice tercümesi, İbranice heceleri kopyalayarak A/yah-asharahyah yaptı: bu kelime Süryanice'de anlamsızdır ve bu nedenle Süryanice büyülerde çok kullanılır.¹ Akıllıca kullanılmadan kullanılan gerçek bir İbranice kelime olan Sabaoth ile yan yana, bazı Gnostik sistemlerde Tanrı'nın adı olan Taldabaoth da yerleştirilebilir. Bu isim için uygun bir türetme bulunamıyor: Herhangi bir rasyonel türetmenin var olup olmadığından şüpheliyim. Bana öyle geliyor ki Sabaoth'un benzetmesinden sonra şekillenmiş. Muhtemelen ismin ilk mucidi de Ia/d ot Yeled'in 'çocuk' veya 'erkek çocuk', Ad veya Abba'nın ise 'baba' anlamına geldiğini duymuştu. Ancak gerçek doğal oluşumlarda değişmez olan filolojinin kuralları, yapay isimler için geçerli değildir. Büyülü isimleri bir bütün olarak ele aldığımızda onları üç ana sınıfa ayırabileceğimiz oldukça açıktır. Az önce ele alınan, doğru ya da yanlış Kutsal Kitap sözcükleri olan isimler var. Ayrıca, ister Tanrılara ister insanlara ait olsun, Kutsal Kitap dışı gerçek isimler vardır. Bunlardan belki de en merak uyandırıcısı, Leiden Papirüsü'nde epecoriwad olarak ve bir mücevher üzerinde epegicar olarak görünen Babil Yeraltı Dünyası Tanrıçası Eresh-ki-gal'dir.³ Bu yalıtılmış gerçeği biraz vurgulamakta fayda var, çünkü mücevher üzerindeki Erechigag çok benziyordu 1 Bkz. H. Gollancz, The Book of Protection, §§ 4, 5.2 Şahsen ben laldabaoth'u saw cahawe'den tamamen ayırmakta zorlanıyorum, ancak -Aa- ne ses ne de yazılı olarak -we-'ye benzemiyor. 3 C. W. King, Gnostikler ve Kalıntıları, s. 318. 38

--- SAYFA 49 ---

ABLANATHANALBA üçüncü sınıfı oluşturan pek çok saçma isimden biri gibi. İncil'de yer almayan başka bir isim de, tepeli bir solucan veya yılanı benzeyen, muhtemelen bir tür kobra biçimindeki Tanrı Chnoub ot Chnoum'dur ('Anubis'in başka bir biçimi). Ne 'Ereshkigal' ne de 'Khnum'un Hristiyan Gnostik melekolojisinde herhangi bir rol oynamaması dikkat çekicidir. Öte yandan Leiden Papirüsü'nde Ereshkigal ile birlikte geçen ahepamenowos, Pistis Sophia'da İsa ile eş tutulmaktadır. Bir sonraki bölümde Aberamenthou'nun geçici bir türevi ortaya konulacaktır. Ancak ne kadar bozulmuş olsalar da gerçek bir terminolojiyi temsil eden bu iki isim sınıfının yanı sıra, mücevherlerde ve bazı Gnostik kitaplarda, leu Kitaplarındaki 'Gerçek Tanrı'nın adı gibi, genellikle telaffuz edilemeyen saçma isimlerle karşılaşırız, yani loeiadthduikhdmio veya art arda tüm sesli harflerden oluşan. Bu isimler bazen Aplanathanalba veya 'Khrib' ismi olduğu söylenen 59 harften biri gibi her iki yönde de yürür! Bu saçma isimlerin bazıları, az önce de söylediğim gibi, gerçek kelimelerin çarpıtılmış hali olabilir, ancak sadece bir jingle ve şaşırtma unsuruna da izin vermeliyiz. Pistis Sophia'nın bazı kısımlarında ve Kıpti dilindeki diğer Gnostik eserlerde bu saçma isimlerden çok sayıda vardır: farklı eserlerde belirli bir biçim istikrarıyla yinelenmedikçe, türetmeler aramak doğru değildir. Bu noktada bu isimleri öne çıkarmamın başlıca nedeni, bunların Hristiyan olarak sınıflandırılma iddiası olan eserlere veya sistemlere özgü olmadıklarında ısrar etmektir.

--- SAYFA 50 ---

FELSEFİ GNOSTİKİZM Gnostik olmakla birlikte büyü edebiyatının genel bir özelliğidir. İKİ TÜR GNOSTİK BİLGİ Tüm bunlar öne sürüldükten sonra, sonunda ana Gnostik belgelere geldik ve bunların iki sınıfa ayrıldığını görmek kolaydır. Temel olarak felsefe olan bir Gnostisizm vardır ve esas olarak mitoloji olan bir Gnostisizm vardır. Birinci sınıftaki terimler çoğunlukla Yunancadır, ikinci sınıftaki terimler ise büyüde kullanılan isimlere benzer şekilde büyük ölçüde sözde İbranicedir. Bu sınıflardan hangisi daha özgün ve hangisinin türevidir? Soru, hangisi önce gelir, Büyü mü, Din mi? diyen daha genel sorudan farklıdır. Gnostik yazılarımız hakkında çok az bilgi sahibi olmak, hepsinin aynı genel amaca sahip olduğunu ve bunun da İsa'nın öğretisini yeni bir şekilde sunmak olduğunu göstermek için yeterlidir. Sunumlar çok çeşitlidir ve bazıları bizim zevkimize göre çocukçadır, ancak yazarlarının görüşüne göre bunlar tatmin ediciydi, genel anlatıdan daha tatmin ediciydi. Başka bir deyişle, bunlar genel olarak Dinin gelişmeleri değil, Hristiyanlığın sunduğu özel gizemin açıklamalarıdır. Bir gizemi yalnızca bir felsefe açıklayabilir: Bir mitoloji bir felsefeyi somutlaştırabilir ama kendi başına onu açıklamaz. Bu nedenle az ya da çok felsefi Gnostisizmi -yani Valentinus'u- orijinal, mitolojik Gnostisizmi ise 40. yüzyıldaki gibi kabul ediyorum.

--- SAYFA 51 ---

FELSEFE VEYA MİTOLOJİ tamamen türetilmiş ve yozlaşmıştır. Ayasofya'nın Düşüşüne ilişkin mitolojik hikaye, Valentinus'un sisteminde görülen felsefi sofon'un yalnızca bir düzenlemesidir. Bu arada, Pistis Sophia ile ilgili risalelerden izole edilmiş bir noktaya dikkat çekmeye değer. Kuşkusuz bu Kıpti belgeleri daha sonraki ve türetilmiş belgelerdir, ancak eksiksiz olma avantajına sahiptirler ve daha önceki Gnostik sistemlere ilişkin sahip olduğumuz açıklamalarda sonradan eşit derecede korunmayan bazı fikirler orada korunmuştur, çünkü bunlar ortodoks savunuculara tartışmalı bir nokta sunmamaktadır. Özellikle Pistis Sophia literatüründe Kıpti crvadrr Muos kelimesinin kullanımını düşünüyorum. Bu kelime oxWAAeoOan kelimesinin bir uyarlamasıdır, "kendini sıkıntıya sokmak". İnsanlar günahkar oldukları için başları beladaydı, ama en yüksek Cennetteki İsa onlar hakkında "Kendisini sıkıntıya soktu" ve böylece onlara kurtuluş araçlarını getirmek için aşağı indi. Gnostik bunun neden gerçekleştiğini Katolikten daha fazla açıklayamaz, ancak hem Gnostik hem de Katolik bunu kendi inançlarının temeli olarak kabul ederler. Günahın ve kirliliğin doğası konusunda önemli ölçüde farklılık gösterirler, İsa'nın insan bedeni hakkında farklılık gösterirler. ve onun doğası konusunda hemfikirdirler ve onun somut halinin Kurtarıcı İsa'da bulunduğu konusunda hemfikirdirler. Pi oxuAdou, Lk. vii 6'da olduğu gibi. İlk olarak Jourz. Theol. xxun, s. 272'de belirtilen Kıpti sözcüğünün bu açıklaması, gözden geçirilmiş çevirisinde (1925) benimsenmiştir: Schmidt şimdi onu 'sich abmithen' olarak çevirmektedir. 41

--- SAYFA 52 ---

FELSEFİ GNOSTİKÇİLİK VALENTINUS S. Irenaeus'un yaptığı gibi, genel önemi nedeniyle ben de Valentinus'la başlıyorum. Burada en azından Hristiyan dünyasını etkileyen bir düşünür var, ancak sonunda Katolik Kilisesi onun ve öğrencilerinin öğretisini ifade ettiği özel biçimi reddetti. Adı Fırat'tan Rhéne'ye kadar tüm Hristiyan kiliselerinde biliniyordu: Aphraates'in adını verdiği Marcion dışında tek Gnostiktir. Irenaeus'un büyük eserinin başlangıcında! Valentinianus'un şeylerin kökenine ilişkin teorisi hakkında bir açıklama verilmektedir. Valentinus, aynı zamanda Derin (Bv8do) olarak da adlandırılan orijinal bir Ata'nın (Npotérwp) olduğunu öğretti. Bu ilksel özde bir Düşünce ("Evvoia) ikamet etti, şartlandırılmadığı için Lütuf (Xdpic) olarak da adlandırıldı ve varlığına dair hiçbir işaret vermediği için Sessizlik (Z1yi) olarak da adlandırıldı. Bir şekilde ölçülemez Derin kendi Düşüncesini verimli hale getirdi ve böylece Zihin (Noto) ortaya çıktı; ve Eşsiz (Movoyevic) olarak adlandırılmasına rağmen Trath CAAnSex olarak adlandırılan onunla bağlantılı bir yanı vardı. Çiftlerin Aralarında bir Sentez oluşturan Hegelci Tez ve Antitez gibi. Başka bir deyişle, Pleroma olarak bilinen Valentinianus'un göksel hiyerarşisi özünde Mitoloji değil Felsefedir. Sonuçta insanlar yalnızca iki tür taze t Trenaesus, adv. Haer, s. 8 ff.: bkz. Journ. s.64-7.

--- SAYFA 53 ---

VALENTINIAN GNOSIS üretimi: Bir insanın bilincinden kendiliğinden üretilmiş gibi görünen düşünce veya fikir vardır ve bitkilerde ve hayvanlarda nesilden gelen yeni birey vardır. İlk süreçle Valentinianus teolojisinin nihai Atası, Orijinal Düşüncesini tasarladı ve ikincisine benzer bir şekilde dilsiz Düşünce, Nous denebilecek şeyi üretti. Başka bir deyişle Nous 'yaratılmadı, doğuruldu'. 'Nous', kaçınılmaz karşılığı Hakikat olan akıllı bir Anlayıştır. Çünkü eğer anlaşılacak doğru bir şey yoksa, akıllı bir anlayış da olamaz. Kendiliğinden ilk Düşünceyi üreten orijinal Bythos'un, gizli Derin'in, bazı modern psikologların tasarladığı şekliyle Bilinçaltı Benliğe birçok yönden karşılık geldiğini de belirtmek gerekir. Demek istediğim Dr. Sanday'ın Antik ve Modern Kristolojiler kitabında çok iyi ifade ediliyor. İster 'bilinçdışı beyin'den* söz eden eski ekolün deyimini, ister 'Bilinçaltı Benlik' terimini kullanan yeni ekolün deyimini kullanalım, insan kişiliğinde içsel bir bereket, bir hazine evi, içimizde daha 'derin' bir şey, 'aşağıdan titreşen'3 iyi ve kötü dürtüler vardır, tek kelimeyle, zaman zaman bilinçli aklımızdan pek fazla kaynaklanmayan bir 'düşünce' veya 'kavram' vardır. 1 Bkz. Sanday, s. 192. 2 Sanday, s. 140 (F.W.H. Myers'tan alıntı). 3 Sanday, s. 157.43

--- SAYFA 54 ---

FELSEFİ GNOSTİKÇİLİK bazen 'kişiliğin dipsiz derinlikleri' olarak adlandırılan şeyden kaynaklanan güçler. Berbat sıklıkla yanlış kullanılan bir kelimedir, ancak burada teknik olarak doğrudur; Valentinianus dilindeki Bythos kelimesine karşılık gelir. Valentinianus'un "Atası"nın ilk ifade edilmemiş Düşüncesini üretmesi, bilinçdışı benliklerimizin bilinmeyen faaliyetlerinden yeni kavramların aklımıza gelmesine benzer bir süreçle oldu. Bu benzetmeyi uzun uzadıya detaylandırdım çünkü Valentinus'un fikirlerinin, terminoloji kadar farklı olsa da, modern düşüncenin bazı anlayışlarından o kadar da uzak olmadığını belirtmek istiyorum. Valentinus'a göre bu şekilde çok daha fazla çift oluştu; bunlardan sonuncusu Tasarım (©eAntdc) ve Bilgelik (Zopia) idi. Soyadı için alışlagelmiş İngilizce ihale yönteminden bir değişiklik önerme girişiminde bulunuyorum. Yakında yediğimiz gibi, Sophia'nın davranışının gerçek Bilgelik tarafından işaretlenmediğini öğrendik: Modern terminolojide buna çok daha yakın bir eşdeğer olan şey Felsefedir. Eşinin adı en iyi Gop'un zevk aldığı Kutsal Toprakların (éres béphes) y# GeAnt olarak adlandırıldığı Malachi iii 12'de görülebilir. Yani burada Gop, Sophia'nın eşinden zevk alıyordu, o onun "Niyetleneni"ydi. Ancak Valentinus'a göre amaçlanan şey gerçekleşmedi. İlk Ata, Aeons'un tüm ailesi tarafından görülüyordu: O, yalnızca Nous tarafından, saf Zeka tarafından gerektiği gibi algılanabiliyordu. Ama bir şekilde Sophia bir an için onu görebiliyordu.

--- SAYFA 55 ---

SOFYA bu yüce Ata'nın FELSEFESİDİR ve O'nunla doğrudan ilişki kurmayı arzuluyordu. Bu onun için tasarlanmamıştı: Araştırılmaz'ı arayışı emek ve üzüntüydü ve hikayeye devam edersek, izinsiz tutkusu onu bir şekilde biçimsiz bir canavarla doğurgan hale getirdi. Acı ve dehşet içinde Sophia, Baba'dan ve tüm Aeon'lardan yardım gönderilmesi için haykırdı ve Baba ona, onu tasarladığı canavardan ayıran ve Aeon'lar arasındaki uygun durumuna geri getiren Horos adında yeni bir Varlık gönderdi. Onun canavar çocukları ise tamamen göksel Cemiyetin (Pleroma) dışında kalmış ve bu duyusal ve maddi dünyanın sebebi haline gelmişlerdir. Valentinus'un yaptığı gibi ben de Mit'e girdim, ama onun şeylerin ilk kökenini bir mit figürü altında anlattığı ve sadece şeylerin kökenini değil aynı zamanda bu dünyamızda bulunan iyi ve kötünün karışımını da anlattığı her zaman oldukça açık; ve dahası, şeylerin kökeni hakkındaki fikrinin psikolojik olduğunu, kendi zihnimizin zihinsel süreçlerine benzediğini ve aslında bildiğimiz tek zihinsel süreçler olduğunu söyledi. 'Sophia' dediğim gibi Felsefedir. Felsefe bazen Derin'i, yani Nihai Gerçekliği bir anlığına görür gibi görünür: Nihai Gerçeklik ile doğrudan temasa geçmeyi arzular. Nihai olanın vizyonu büyüleyici ama sarhoş edicidir: Felsefe onu akıllıca kavrayamaz ve yalnızca dis-45

--- SAYFA 56 ---

FELSEFİ GNOSTİKİZM Hayalleri emretti. Felsefenin düzensiz hayallerini hangi doktor, daha doğrusu cerrah tedavi edebilir? Valentinus'un ona verdiği isim Horos, yani 'Sınır', yani gerçek Tanım'dır. Burada Valentinianus doktrininin en ilginç ve aynı zamanda en Hristiyan özelliğine geliyoruz. Horos'un, Kurtarıcı, Kurtarıcı vb. anlamına gelen başka isimlerinin de olduğu söylendi, ama aynı zamanda Felsefenin düzensiz hayal gücünü 'çarmıha gerdiği' (émocoupwéjfen) için 'Haç' (otavpdc) olarak da adlandırılır. Bu, Mesih İsa'ya inanan kişinin bedeni sevgilerle (tra@ypata) ve şehvetlerle "çarmıha gerdiği" yönündeki Pavlus'un öğretilerinden ne fazlası ne de azıdır; bu Valentinianus sistemini yorumlayanlar tarafından sıklıkla gözden kaçırılan bir noktadır; Valentinianus sistemini yorumlayanlar, her Hristiyanın aşına olduğu, Haç için kullanılan ortak kelime olan orovpdéo ile Valentinus'un "kazık" veya "tahta kazık" anlamına geldiğini ve Horos'un yaptığına Sophia'yı ondan uzaklaştırmak olduğunu varsaymaya itilmişlerdir. onun çocuğu! Ancak Yuhanna'nın Elçilerinin İşleri'nin keşfi, yukarıda verilen yorumu kesin kılmaktadır. Kendisi de 'Gnostik' düşünce tarzının bir ürünü olan bu eserde, bize asıl etkili Haç'ın her şeyin işareti (Siopioués) olduğu anlatılıyor.3 Üstelik görünen o ki, 1 olarak düşünülen figür + değil T - altındaki her şeyi 'doğru' ve 1'e bölen bir şey. Valentinus'un kullandığı kelime Enthymesis'tir. 2 Gal. v 24. 3 Bkz. M.R. James, Apocryphal N.T. §§ 98-100 = Apocrypha Anecdota, 11. 46'da 'Yuhanna'nın İşleri' xiii

--- SAYFA 57 ---

HOROS 'sol' HAÇ'tır, ancak üstünde bölünme yoktur. Başka kaynaklardan biliyoruz; 'Barnaba Mektubu'ndan, bölüm. ix, İlk Hristiyanlar Haç'ın şeklini düşündüklerinde onun şimdi geleneksel olarak ona verdiğimiz şekilden ziyade T harfine benzer bir şey olduğunu söylüyorlardı. Hristiyanlığın özü Haç'ta ve Hristiyanların Haç'la ilişkilendirdikleri şeyde saklıdır. Haç doktrinini içermeyen hiçbir dini teorinin 'Hristiyan' adını alma hakkı yoktur. Ama başından beri bu bir engeldi, bir 'skandal'dı. Burada Valentinus'un Haç'ı kendi kurtuluş dramasında belirleyici faktör olarak nasıl dahil ettiğini görüyoruz: Onun sapkınlığını, ne kadar düzensiz ve ne kadar sapkın olursa olsun, bir Hristiyan sapkınlığı yapan şey tam da budur. Valentinianus'un kozmogonisinin daha sonraki sonuçlarını ayrıntılı olarak takip etmeye gerek yok; göksel önceden var olan İsa'nın tüm Aeonlar tarafından üretildiğini, böylece O'nun hepsinin erdemlerine sahip olduğunu; görünür dünyanın ve insanların dünyasının üretim aşamaları; 'Achamoth'un (bu nedenle Sophia'nın Düzensiz Hayali adını verdiler) ve onun soyundan gelenlerin bir dereceye kadar gerçek bilgiye (yvéoic) ulaşan nihai kurtuluşunun hikayesi. Buna gerek kalmayacak, çünkü 'Sophia'nın veya Felsefenin evriminde, düşüşünde ve ardından yeniden canlandırılmasında Valentinus'un temel fikirleri ifade ediliyor. 1 Iren. (ed. Harvey, s. 53 = M 29). 47

--- SAYFA 58 ---

ELSEFİ GNOSTİKÇİLİK Vurgulamak istediğim iki nokta, bu fikirlerin mitolojik değil, esasen felsefi olduğudur; ve bunların bir Hristiyan felsefesini formüle etme girişimi olduğu. Aslında bu, önceki söylemde bahsettiğim Sokratik anlamda bir felsefe değildi. Bu açıdan bakıldığında tamamen 'gnostik' ve otoriterdir. Ancak bunun, felsefenin sürekli yinelenen sorunlarını, insan düşüncesi süreçlerinden ödünç alınan kavramlar aracılığıyla, Hristiyanlığın görüş açısına çok benzeyen bir şeye uygun olarak ifade etmenin düşünceli bir girişim olduğunu düşünüyorum. Bir malum var mı? Homo ve quomodo mu? Ve Unde Deus?: Tertullian, son sorunun özellikle Valentinianuslularla ilgili olduğunu ekliyor. Bu Tertullianus pek adil değil. Valentinus, ilk Ata'nın nereden geldiğini, her şeyin Sebebini ve Kökeni'ni sormaz. Onun ilgilendiği şey, İki'nin orijinal, farklılaşmamış Bir'den nasıl gelebileceği, hem düşünce hem de anlam bakımından çok çeşitli ve çeşitliliğe sahip çok çeşitli dünyanın, Tek orijinal Varoluş'tan nasıl kaynaklanabileceği sorunu. Bunu öğrencilerine, tıpkı kavramların kendi bilincine doğru yüzdüğü gibi, Ata'nın varlığının derinliklerinden bir tür Düşünce veya Kavramın ortaya çıktığını söyleyerek çözer. Ata, Düşüncesini değerlendirdi, Artık üzerinde düşünmesi gereken bir şey vardı: Bunu anladı ve anladığı şey gerçektir. Artık ikisi de vardı « Tert. de Praescriptione, VII. 48

--- SAYFA 59 ---

VALENTINUS VE GÜZ Anlayış ve anlaşılması gereken bir şey, Nox'lar ve Aletheia. Bu fikir ailesinin doğal sonucu, orijinal fikirden uyumlu bir şekilde gelişen, oldukça farklı kavramlardan oluşan bir gruptu. Şimdiye kadar, çok iyi. Ama şimdi Sophia'nın hikayesine, Felsefenin çöküşüne geliyoruz. İncil dilinde Yaratılış i 31'e, yani Dördüncü İncil'in dördüncü ayetine kadar ilerledik. Valentinus'un bir Hristiyan olduğunu, ona göre İsa'nın Kurtarıcı olduğunu ve "Kurtarıcı"nın "kurtarılacak" bir şeyi ima ettiğini unutmamalıyız. Valentinus'un Düşüş doktrini neydi? Sophia'nın düşüşü için entelektüel bir zorunluluk yoktur, ancak Valentinus hem bir Yunan hem de bir Hristiyan olarak ampirik gerçeğe inanıyordu. Bir Yunanlı olarak soma-sema teorisini savunuyordu. onun daha iyi, 'ruhani' kısmının kaba maddeye hapsedildiğini; bir Hristiyan olarak, Tanrı'nın Oğlu'nun kendisini kabul edenleri kurtarmak için yeryüzüne inmesinin etkilerinden, İnsanın Düşüşüne ilişkin bir doktrin buldu. Kendisinden sonra gelen Mani gibi o da Düşüşün özünde bu dünyanın, bu karma dünyanın ortaya çıkmasından önce gerçekleşmiş olması gerektiğini hissetti. Dünya, Düşüşün yeniden doğuşudur, ortaya çıktıktan hemen sonra meydana gelen üzücü bir kaza değil. Ortodoks Hristiyan spekülasyonunun da kendi tarzında Adem'in Düşüşü hikayesinin arkasına gitmeye çalıştığını hatırlayalım. 'Yılan beni kandırdı': açıkçası bu nedenle Hristiyanlar M.Ö. 49 4

--- SAYFA 60 ---

FELSEFİ GNOSTİKİZM, Yaratılış'taki Yılan'ı bir iblis, Şeytan, Lucifer olarak düşünmeye başladı. O halde Lucifer'in düşüşünü nasıl açıklayacağız? İlk günah neydi? Bu soruya verilen en eski cevap, yani Enoch Kitabı'nın sağladığı Hristiyanlık öncesi cevap, düşmüş Meleklerin günahını Son yapar çünkü onlar İnsan kızlarının güzel olduğunu görmüşlerdir. Ama bu kesinlikle bir cevap değil, çünkü Adem ile Havva, İnsan kızları doğmadan önce zaten Cennet'ten kovulmuşlardı. Valentinus'un büyük rakibinin farklı bir teorisi vardı: Lucifer'in günahı, Tanrı'nın suretinde yaratılan İnsana Kıskançlıktı. Bu saçma düşünceye göre insan, kendi talihsizliklerinin masum nedeniydi. Özellikle S. Augustine tarafından desteklenen, Lucifer'in günahının Gurur olduğu ve gururunun (orijinal Ata Düşüncesi gibi) kendi varlığından kaynaklandığı teorisi psikolojik açıdan daha az tatmin edicidir. Bu daha iyi bir teori çünkü bu insan dünyasıyla hiç ilgilenmiyor: "kötülük", gizli de olsa, insan var olduğunda zaten mevcuttu. Valentinus'un teorisi buna biraz benzer, ancak ilk teorinin belirli bir unsurunu birleştiriyor. Kendisinin ve düzensiz çocuklarının bu kadar pahalıya ödediği Sophia'nın günahı neydi? 'Şehvet' nedir? Esasen bu, düzenlenmemiş arzudur. 'Gurur' nedir? Gerçeklerle desteklenmeyen bir özgüven. Sophia, Irenaeus'u bir anlığına görmüştü, adv. Haer. rv (Harvey, 11, s. 303): ayrıca bkz. W. Crum'un J.T.S. rv, s. 396. 5°

--- SAYFA 61 ---

DÜZENLENMEYEN ARZU, hayal edebildiğinden daha iyi bir şeydi ve bunu kendisi için istiyordu: Felsefe, nihai Gerçekliğe dair bir sezgiye sahiptir, ancak onu gerektiği gibi kavrayamaz ve kavrayamaz ve bu nedenle, Thave'in "düzensiz hayaller" olarak adlandırdığı, hiç düşünülmemiş olsa iyi olan şeyleri doğurur. Ancak bu hayaller bir kez ortaya çıktığında, her şeyi emreden nihai Akıl, kötülükten iyiliği çıkarmaya muktedir ve istekli olur. Felsefe rafine edilebilir ve artırılabilir ve düzensiz hayallerde iyi olan her şey, sonunda evrensel uyumda bir yer bulacaktır. Üstelik Valentinus'a göre bu bir şekilde Haç tarafından başarıyor. Ptolemaeus tarafından formüle edilen ve Irenaeus tarafından özetlenen Valentinus sisteminin! bilinçli olarak bir Hristiyan felsefesi idi; insan yaşamının soma-sema teorisini apaçık gören ve dinlerinin barbar bir alegorinin materyalist prangalarından kurtulmasını arzulayan Yunan düşünen insanlara Hristiyan Dini'nin temel hakikatini göstermek üzere tasarlanmıştı. 'Alegori' kelimesini kullanıyorum çünkü Valentinus en azından temsil edildiği şekliyle. öğrencisi Ptolemaeus'un, Eski ve Yeni Ahit'in Kutsal Yazılarını geçersiz kılmaktan ziyade onları yorumlamaya çalıştığı görülüyor. Elbette ki o, bizim doğru yoruma ilişkin düşüncelerimize göre son derece tarihsel olmayan ve tamamen keyfidir, ancak öyle görünüyor ki, Irenaeus, adv. Haer. 1, s. 5, 80. 5 4-2

--- SAYFA 62 ---

FELSEFİ GNOSTİKİZM gerçekten gerçek anlamı veriyordu; örneğin, İsa ve Sorunlu Kadın ifadesinin Sophia'nın ve onun tedavisinin tutkusunu ifade ettiğini ilan ederken, çünkü İsa'dan gelen "erdem", onu patolojik meselesinden ayıran Horos-Stauros'tu.1 Valentinus, göksel Aeons teorisi, bunların üretimi ve onun üretimi gibi konulardan dolayı, bu şekilde alegorikleştirmede her türlü hakka sahiptir. bunlardan birinin düşüşü ve ardından kurtuluşu evrensel bir süreçtir, tüm somut olayların bir aynasıdır, Hegel'e göre tez ve antitezin evrenselliği tarzını biraz takip eder. Bana öyle geliyor ki Valentinianus teolojisinde çok az Mitoloji var. 'Sophia' bir tür Melek değildir, felsefe ya da daha doğrusu felsefi teoloji anlamına gelir. İnançların ortodoks söyleyişinde bile 'doğurulmuş'tan bahsediyoruz, ancak bu terimin doğal olarak ima ettiğinden daha az materyalist bir şeyi kastediyoruz. Valentinus'un niyeti İznik İnanıcı'ndan daha fazla materyalist değildir ve bugün onu değerlendirirken, tarihi İnançlar'ın ifadelerine olduğu kadar onun anlatım biçimine de sempati duymamız gerekir. Valentinus ile ortodokslar arasındaki temel fark, ortodoks teolojinin İncil terimlerini korumaya çok daha dikkatli olmasıydı. Kilise, gerçek bir içgüdüyle mitolojiden korkuyordu: Devamında onun Irenaeus olmak için iyi bir nedeni olduğunu göreceğiz (Harvey, I, s. 27). 52

--- SAYFA 63 ---

YUHANNA'NIN KİYAMETİ korkuyor. Kilise adamlarının Valentinus'tan çok, Valentinianizm'in kaçınılmaz olarak nelere yol açacağından korkmak için nedenleri vardı. BARBELOG-GNOSTİKLER Valentinus'un öğretisinin yukarıda verilen açıklaması, Valentinus'un müridi Ptolemaeus tarafından verilen açıklamayı takip eden S. Irenaeus tarafından verilen açıklamayı takip etmektedir; bu kişi şüphesiz 'Flora'ya Mektup'u yazan Ptolemaeus ile aynıdır. Aynı öğretinin başka bir kolu veya çok benzer bir öğretinin burada belirtilmesi gerekir. Bu, öğretileri Irenaeus'un ilk kitabının (i 29) sonunda anlattığı mezhep veya mezheplerdir. Irenaeus'un metni burada, son derece aslına sadık ve birebir tercüme olduğunu bildiğimiz Latince tercümesiyle korunmaktadır ve aynı zamanda Theodoret tarafından her zaman mükemmel bir doğrulukla olmasa da Yunanca olarak yeniden basılmıştır. Ancak Irenaeus'un yanı sıra, artık Irenaeus'un bilgi aldığı orijinalin parçalarına da sahibiz. Bunlar, son 35 yıldır Berlin'de bulunan ve şu anda bile yayınlanmayan bir Kıpti Bayan'da bulunabilir, ancak bunun tam bir açıklaması 1907'de Carl Schmidt tarafından Philotesia adlı ciltte verilmiştir. Kıpti parçalar genellikle belirsizdir, ancak bir teolojinin çürütülmesini değil, açıklanmasını içerirler. Bu çalışmanın gerçek başlığı 1 Harvey, I, s. 221-6 tarafından verilmemiştir. 3 Pphilotesia, Paul Kleinert onuruna bir Festschrift (Berlin, 1907), s. 317-36. 53

--- SAYFA 64 ---

ELSEFİ GNOSTİKİZM Irenaeus, 'Yuhanna'nın Apokrifonu'dur, yani. Kanonik Kıyamet unvanına benzer bir unvan olan Havari S. John'a verilen gizli vahiy. İsa, Yuhanna'ya bir görüntüde görünür ve Kendisini 'Baba, Anne ve Oğul', kısacası her şeyin nedeni olan saf Tanrılık olarak gösterir. Sistemi tam olarak tanımlamaya gerek yok: sadece üç noktanın dikkate alınması gerekiyor; Her Şeyin Anası'nın adı, Kötülüğün kökeni ve 'İsa'nın merkezi adı. Her Şeyin Anası'nın adı Barbe/o'dur. Valentinianus'un Bythos'una veya Derin'e karşılık gelen her şeyin orijinal Kaynağı, Yaşam Suyu Çeşmesi olan Kendi berrak ve sakin ışığında ikamet ediyor olarak tasvir edilir. Kendi saf özünün derinliklerinden O'nun kendi "Evvoik veya Düşüncesi gelir, tıpkı Valentinus sisteminde olduğu gibi, ancak Ona (açıklama yapılmadan) Barbelo adı verilmiştir. 'Yuhanna Apokrifonu'ndaki tek 'barbar' isim değildir, ama birçok bakımdan en dikkate değer olanıdır. Sabaoth'un (ve onun yolsuzluklarının) aksine, doğrudan veya dolaylı olarak Eski Ahit'ten geliyormuş gibi görünmüyor, gerçekten de öyle Barbelo'nun her zaman nazik, sempatik bir kişilik olması da dikkate değerdir. Ialdabaoth ve Sabaoth, Demiurge ve Archon, sıklıkla Lucifer gibi Yüce Gop'a karşı asilerin ve insanoğlunun tiranlarının isimleri olarak karşımıza çıkar, ancak Barbelo'nun başka bir yerde 'Barbelo' kelimesinin olduğunu tahmin etme cesaretini göstermedim.

--- SAYFA 65 ---

ORİJİNAL TOHUM BARBELO, bir 'tohum' veya 'tahıl' anlamına gelen Kıpti e/safra kelimesinden uyarlanmıştır, böylece Yunan spekülasyonları şeylerin ilk başlangıcını bir Düşünce veya Kavrama kadar takip ederken, daha somut Mısır zihni bir Tohum düşündü. Her durumda, Barbelo ismiyle İskenderiye topraklarından farklı olarak Mısır'a geliyoruz ve felsefeden mitolojiye geçmeye başlıyoruz. Kötülüğün veya Maddenin kökeni - Gnostikler için ikisi neredeyse eşanlamlıdır - Valentinianus'un anlatımına benzer. Sorun, 'Sophia'nın yanlış yönlendirilmiş arzularından kaynaklandı, ancak burada Sophia, gerçek Valentinianus temsilinden açıkça daha mitolojik bir figür. Barbelo'nun diğer ürünleri gibi ondan da, İsa'yı Yahya'ya "kardeşimiz" olarak açıklayan kişi tarafından bahsedilir, ancak uygun eşini bulamadı ve ondan çıkan erdem, Gnostiklerin görünür maddi Evren ile ilişkilendirdiği tüm hastalıklarla birlikte görünür maddi Evrenin geldiği Ialdabaoth, Birinci Archon adlı bir canavara dönüştü. Bütün bunlar elbette Valentinus'la esasen uyum içindedir, ancak sanırım Ptolemaeus'ta bulunmayan yeni bir anahtar kelimenin ortaya çıktığını fark edebiliriz. Kıpti anlatımına göre Sophia'daki sorun 1 tpovvixoy'dan, yani içindeki şehvetli mizaçtan kaynaklanıyordu", oysa Irenaeus bu Gnostiklerin Sophia'nın kendisine 4 Mpovvixoc adını verdiklerini anlamış görünüyor. Bu Prunicus terimi her halükarda Bkz. ayrı Not, s. 58. 2 Philotesia, s. 329. 55.

--- SAYFA 66 ---

FELSEFİ GNOSTİKİZM, daha önceki Hristiyan Gnostiklerin psikolojik terminolojisinin son bir kalıntısıdır; bundan sonra hepsi mitolojidir. Son olarak Apokrif İohannis'te 'İsa'ya atfedilen merkezi rolün farkına varılmalıdır. Gnostik teolojileri ve kozmolojileri açıklarken bazı ayrıntılara girmemek zordur. Araştırma belirsizdir ve araştırmacı için yine de büyüleyicidir; ancak yirminci yüzyılın sıradan, mantıklı erkek ve kadınları için, hayali varlıkların birbirleriyle iddia edilen ilişkilerinin ayrıntılı bir şekilde araştırılması, sıkıcı olmasa da kafa karıştırıcı görünme eğilimindedir. Dolayısıyla bu noktada kendimizi gündeme getirebilir ve tüm bunların neyle ilgili olduğunu sorabiliriz. Barbelo-Gnostisizmin amacı nedir? Apokrif İohannis'i yazan Gnostik yazarın amacı nedir? Elbette amacın 'Gnosis'in (uygun bir izleyici kitlesi arasında) yayılması olduğu, bir kez daha Tertullianus'un ünlü sözlerini kullanacak olursak 'Kötülük nereden gelir ve neden?' 'İnsan nereden ve nasıl gelir?' büyük sorularına yanıt verdiği şeklinde cevap verilebilir. Ama açığa vuran ve kurtarıcı olan İsa'dır. O, Yuhanna için Tanrılığın tam bir birleşimidir ve insandaki İlahi Kıvılcım'ın sonunda kendisini ağına düşüren kötülükten kurtulması O'nun eylemi aracılığıyla sağlanır. Başka bir deyişle, bu sistem, tarihsel olarak Gnostik adı altında yer alan diğer tüm sistemler gibi, kendisini Hristiyan olarak, Hristiyanlığın bir felsefesi olarak, Hristiyanlığın bir açıklaması olarak görmektedir.

--- SAYFA 67 ---

İSA VE GNOSİS, bayağı inananların anladığı şekliyle Hristiyanlıktan daha aydınlanmış ve dolayısıyla daha doğrudur. Daha sonra Mani tarafından kullanılan ifadeyi alıntılırsak, 'Yahudiye'de ortaya çıkan İsa' figürü bunun merkezinde yer alır; bu rakam olmadan tüm sistem parçalanır. Moda olan modern terimi kullanırsak, "Gnosis" Hristiyanlıktan önce gelmez, ancak kendi zamanlarının Akdeniz uygarlığının "eğitilmiş sınıfları" arasında en yaygın şekilde yayılan fiziksel ve biyolojik fikirleri paylaşan bazı ikinci yüzyıl Hristiyanları tarafından anlaşıldığı üzere Hristiyanlığın yeni bir formülasyonudur. Sıradan Hristiyanlıktan bıraktıkları şey, Hristiyan Eskatoloji'siydi; bu, İsa Mesih'in bu dünyada yaşayanları ve dirilen ölüleri yargılamak için gelişyle bu dünyanın hızla sona ereceği inancıydı. Yahudi dininin bir ifadesi veya gelişimi olarak açıklanabilecek bu inanç, Yunan düşüncesine tamamen yabancıydı. Öte yandan Gnostikler, kendi kanaatlerine göre, Eski Ahit'i ya da İncil kayıtlarını reddetmemişler, fakat onu kendi anlayışlarına göre yorumladıklarını iddia etmişlerdir. Sıradan Hristiyanların yanlış anladığı kutsal Yazıların arkasında yatan gerçek anlamı kendilerine gösteren bir aydınlanma aldıklarını düşünüyorlardı. Marcion bile, Yahudiliğin Tanrısını İsa'nın düşmanı olarak görse de, öğretisinde Adem ile Havva'nın hikayesinden önemli bir unsur çıkarmıştı. Hristiyanlık olmadan, 37'nin büyümesi ve başarısı olmadan

--- SAYFA 68 ---

FELSEFİ GNOSTİKLİK Hristiyan Kilisesi olmasaydı Gnostisizm olmazdı. Gnostisizmin çeşitli biçimleri, sıradan Hristiyanlığı günün bilim ve felsefesine uygun terimler ve kategorilerle yeniden formüle etme ve ifade etme girişimleridir. Ve dahası, ifade etmeye çalıştıkları fikirlerin alışılmadık görüntülerinin arkasına baktığımızda, bu formlardan bazılarının gerçekten düşünceli olduğunu ve bazı modern felsefi ve psikolojik kavramlarla akrabalık gösterdiğini görüyoruz. BARBELO ADINA İLİŞKİN NOT Barbelo (hapudw) adı, aynı zamanda Irenaeus, adv. Haer. 1 29 temel alınmıştır. Bu aynı zamanda Epiphanius'un Simonianları (Haer. xx1 56 son.), Nicolaitanları (Haer. XXV 77 med.) ve 'Gnostikler' (Haer. XXVI 92 başlangıç) olarak adlandırılanları tanımlarken karşılık gelen evcil hayvan evi için verilen addır. Bunlardan Simoncuları, yani Epiphanius'a göre Simon Magus'un takipçilerini hemen hariç tutabiliriz, çünkü Epiphanius onların Barbelo adını kullandıklarını iddia etmez, yalnızca Prunicus adını verdikleri Gücün diğer sapkınlar tarafından Barbero veya Barbelo olarak adlandırıldığını iddia eder.

--- SAYFA 69 ---

BARBELO (BapBnpe& Ato BapBnAw): Belli ki Haer'in "Gnostiklerini" kastediyor. xxvi. Epiphanius'un terminolojisinde Nicolaitan'lar, Stephen'ın arkadaşı, gözden düşmüş ve kendini kötü bir hayata terk etmiş olduğu varsayılan Antakyalı Nicolas'ın takipçileridir. Epiphanius'un Haer'in ikinci paragrafında söylediklerinden, Nicolaitan'ların doğrudan türediği açıktır. xxv Nicolas'tan geliyor, ancak Epiphanius bir takım mezhepleri veya okulları 'Nicolaitans' olarak gruplandırıyor çünkü hepsi rahat bir ahlak anlayışına sahipler. Bu mezheplerden 'bazılarının' Barbelo adını kullandığını söylüyor. Ama bunların hepsi, Epiphanius'un gençliğinde ilişki içinde olduğu bir mezhep olan 'sözde Gnostikler' hakkında Haer'de söyleyeceklerinin önsözü niteliğinde. bu nedenle, Barbelo adının bu "Gnostikler" dışında Epiphanius tarafından tasdik edildiği kanıtlanmıştır. xxv1, açıkça Mısır'da ikamet ediyorlardı, görünüşe göre İskenderiye'den çok uzak değildi (tjjs 1éAewo, s. 100 med.) Kipti versiyonunda korunmuştur ve Pistis Sophia edebiyatı ve Kitaplarla çeşitli benzerlikleri vardır. Bu nedenle, şüphesiz Yunanca yazılmış olsa da, coğrafi olarak Mısır kökenli olduğunu varsaymak mantıklıdır. Dolayısıyla bunlarda Barbelo gibi ne Yunanca ne de Semitik bir terim bulduğumuzda, kökeninin Mısırcı olduğu varsayılabilir.

--- SAYFA 70 ---

ELSEFİ GNOSTİKİZM Gnostik teoloji tarafından benimsenen ismin yazılışı konusunda hiçbir şüphenin olamayacağını başlangıçta söylemek doğrudur. Yuhanna Apocryphon'unda, Pistis Sophia'da ve Irenaeus'un Latince versiyonunda Hap&ndw'dur. Theodoret'nin BapBnAwé'si var ama 'barbar' isimlere eklenen bu tür harfler, Sirach ve Aceldemach'ta olduğu gibi hiçbir şey ifade etmiyor. Barbelo, mevcut haliyle hiçbir şey ifade etmez, ancak Epiphanius'tan, Mısırlı Gnostik tanıdıkları tarafından telaffuz edilen ismin Barbélo kadar Barbéro'ya benzediğini öğreniyoruz (BapBnpe ror BapBnaw, s. 92 başlangıç). Bu, eski Mısır sözcüklerinde sıklıkla görülen sıvıların gerçek transkripsiyonunun belirsiz olduğunu gösteriyor ve Fayyumic ile diğer Mısır lehçeleri arasındaki temel farklardan birinde örnekleniyor. Bu nedenle Barbe/o'nun Kiptice #Aarae, 'tohum', 'tek bir tane' kelimesinden türetildiğini öne sürüyorum. 'Barbelo' gibi bu kelime de dışıldır. Bir trveGpa'nın bir yatağa bağlanabileceği (Pist. Soph. 121'de olduğu gibi) Mısır düşüncesinin somut eğilimleriyle iyi bir uyum içindedir; dolayısıyla diğer her şeyin kendisinden geleceği farklılaşmamış Derin'in ilk ürününün bir Tohum olarak görülmesi gerekirken Valentinus'un daha Helenik hayal gücünde bir Düşünce olarak kabul edilirdi. Yukarıda belirtildiği gibi (s. §4) Barbelo'nun hiçbir zaman insanlara düşman olarak temsil edilmediğini belirtmekte fayda var. C. Schmidt (Jes, s. 393) 'Barbelo'ya göre' diyor, 'insanlığa karşı düşmanca bir tutum asla kabul edilemez.

--- SAYFA 71 ---

BARBELO hastalandı." Bu nedenle Péist'te okuyoruz. Sof. 359 İsa'nın Müritleri için 'Görünmeyen Tanrı Agrammachamareg'in ve Barbelo the Bdella'nın tüm güçleri'nin kötülüğün tam tersi olabileceğine dair bir duası var, bir şeylerin yanlış olduğunu biliyoruz. faeddAa, Yunanca BdéAAa, yani 'sülük' kelimesi olamaz. (1) Thaphudw tefaeears harflerinin ilk yarısının ikinci yarının bir düzeltmesi olduğunu ve anlam açısından doğru olduğunu ve (2) tefmeAdAa'nın başka bir ve gerçekten daha doğru bir ismin biçiminin, yani. tefAhrAa Veya buna benzer bir yazım. Sanırım 'Görünmeyen Tanrı'nın adı? é&ypépyetoo'nun ("Harflerle ifade edilmeyecek" anlamında) bozulmasıdır, muhtemelen Yahudilerin tarif edilemez "Tetragrammaton"unu anımsatarak 'Ablanathanalba' gibi tekrar etme çabasıyla değiştirilmiş. Akrammakram-makanarissse olarak başka yerlerde görülür. 61

--- SAYFA 72 ---

Bölüm ITİ MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI Bu bölümde ele alacağımız belgelerin yerleştirilmesi oldukça zordur. Eski Mısır ve Yunan-Roma dünyasının Mısır'ı nihayet Muhammed Fetihleri ile yok oldu. 'Yunanca konuşan İskenderiye'deki Levanten uygarlığının sunduğu tuhaf karışım dağıldı ve eski Mısır'dan doğrudan geriye kalan tek şey Kipti Kilisesi'dir. Daha eski zamanlarda, kesinlikle MS 5. yüzyıla kadar, Hristiyan Mısır'da daha çeşitli bir entelektüel yaşam vardı ve tesadüfen, Kiptilerin daha sonraki literatüründen çok farklı karaktere sahip birkaç eski belge korunmuştur. İki önemli belge on sekizinci yüzyılın sonunda İngiltere'ye geldi: Bunlar Askew Bayan? diğer yazılarla birlikte Pistis Sophia'yı ve James Bruce tarafından getirilen Papyti'yi içerir. Her ikisi de eskidir: Askew metinleri muhtemelen beşinci yüzyıla aittir, çünkü daha sonraki bir tarihte Mısır'da transkripsiyonunun yapılması düşünülemez ve hatta Prof. Carl Schmidt 400'den önce bir tarih önermektedir. Şu anda Oxford'da bulunan Bruce Papyri, ünlü gezgin James Bruce tarafından Avrupa'ya getirildi. 1774'te ölen eski mülk sahibi Anthony Askew, MD'den sonra çağrıda bulundular.⁶²

--- SAYFA 73 ---

BELGELER, daha eski olmasa da Askew'le hemen hemen aynı yaşta olan Kipti yazısına sahip bir dizi papirüs yaprağından oluşuyor. Metinleri düzenleyen Schmidt, yaprakların iki farklı eserin parçasını oluşturduğunu buldu; Jex'in birinci ve ikinci Kitapları (reos) ve Setheus (cueesc) olarak adlandırılması uygun olan isimler bir Gnostik çalışma. Askew Ms'nin metni 1851'de Schwartz ve Petermann tarafından düzenlendi, ancak en iyi çeviri yine C. Schmidt tarafından 1925'te yayınlanan Pistis Sophia adlı kitapta yapılmıştır. Schmidt, Askew ms'de iki eseri birbirinden ayırır, yani. Pistis Sophia (veya 'Kurtarıcının Ruloları') adlı üç kitap ve onu takip eden anonim bir Gnostik çalışma. Schmidt'e göre bu eserlerin kronolojik sırası (1) Setheus, (2) Jeu, (3) Anonim eser, (4) Pistis Sophia'dır. Bunlardan 'Setheus' Yuhanna'nın Apocryphon'una benzer (yukarıya bakın, s. 53 ve devamı), ancak daha sonra ve türetilmiş olup Kutsal Yazılardan, hatta Vaizlerden ve İbranilerden alıntılar yapar ve burada daha fazla belirtmeye gerek yoktur. Tüm bu eserlerin ait olduğu meraklı düşünce dünyasına giriş niteliğinde olması açısından Pistis Sophia ile başlıyorum. Çok fazla tutarlılık beklemeyerek başlayalım. Son tahlilde, insan hayal gücünün ürünleriyle, "kalbin arzusuna göre şekillendirilmiş", dini hayal gücünün tarihe bağlı olmadığı hayal ürünü bir dünyayla karşı karşıyayız. C. Schmidt, Guostische Schriften...aus dem Codex Bructanus (T. und U. vim 1, 2), Leipzig, 1892. 63

--- SAYFA 74 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI yetkili bir Kitapta korunan kalıtsal gerçekler. Bu günlerde, Kutsal Yazıların harfi harfine hakikate bu kadar inatla bağlı kalan Ortodoks Katolik ilahiyatçılara yeterince minnettar olmadığımızı düşünmeye cüret ediyorum. İncil'deki bazı şeylerin sonuçta tarihsel olarak doğru olmadığını öğrendik ve Güneş Sistemi, Dünyamızın jeolojik yaşı, eski Doğu Tarihinin muhteşem manzaraları hakkındaki bilimsel bilgimizi, Kilise Babalarının İncil'den alınan dar görüşlü fikirleriyle karşılaştırmaya kolayca ikna olduk. Ancak ele aldığımız günlerde İncil'in alternatifinin Prof. Breasted'in Antik Tarih, Huxley ve Lyell'in Jeolojisi veya Newton ve Kopernik'in Astronomi'si olmadığını asla unutmamalıyız. İncil'in alternatifi, içinde yaşadığımız dünyanın çok süslü bir resmidir; oysa İncil sonuçta Yahudi Dinine ve Mesih ile Havarilerin içinde hareket ettiği dünyanın entelektüel atmosferi olan dini fikirlere yol açan olayların gidişatını inşa etmek için materyaller veriyordu. Dahası, yalnızca teftiş yoluyla tanıdığımız kişiler lehine sıklıkla hissedilen cömert bir önyargı vardır. Hippolytus ve Epiphanius'un, hatta Irenaeus'un bile önyargılı beslendiklerini ve her zaman zeki olmadıklarını görebiliriz. Gnostik muhaliflerinin sistemlerinde, onların çürütmelerinin bize anlamamızı sağladığından daha fazlasının olması gerektiğine dair bir düşüncemiz var. Keşke Gnostiklerin kendi adlarına konuştuklarını duyabilseydik! Tamamı 64 müydü

--- SAYFA 75 ---

GNOSTİK BOZUK HAYALLER, önyargının felsefeye, batıl inancın özgür düşünceye karşı kazandığı zafer vakasını mı tartışıyor? Eğer 'Gnostikler' zafer kazanmış olsaydı, sonuç daha akılcı, daha zeki bir Hristiyan ortodoksluğu olamaz mıydı? Aslında bu tür kötümser şüpheler geçmiş yüzyıllarda, hatta yüz yıl önce de rahatlıkla savunulabilirdi. Bugün ele aldığımız belgelerde Gnostisizmin kendi adına konuştuğunu duyuyoruz. Bu ilginç bir çalışma, 'özgür' düşünce olarak adlandırılabilir bir çalışma, yani dış etkenler veya ulusal tasarım tarafından çok az kontrol edilen düşünceyi kastediyorum. Keskin açıklamalar, ustaca kombinasyonlar, birkaç çarpıcı, hatta parlak fikir yok, ama tamamı harika. Valentinianus mitindeki Sophia'nın mutsuz kürtajına, Exthymesis'e ya da Tasarıma uygun olmayan "düzensiz hayal gücü"ne hiç benzemiyor. Ve bu Kıpti belgelerinin sunduğu bir özellik daha var. Valentinus'un, özellikle öğrencisi Ptolemaeus tarafından sunulan ve Irenaeus tarafından özetlenen fikirlerinde, kavramlarını (bahsettiği ilk Derin'in yaptığı gibi) içsel bilincinden çıkaran bir düşünürün huzurunda görüldük. Ancak bu Kıpti belgelerde, bir fikrin kabul edilmesi ve sonra onu mitolojik hale getirilmesi gibi güçlü bir kör gelenek unsuru vardır. Valentinus'un Kilise Doktoru olması halinde bunun gelecek nesilleri batıl ve karmaşık bir mitolojiden kurtarmayacağı çok açıktır. M.Ö. 65 5

--- SAYFA 76 ---

MISIR GNOSTİK ESERLERİ PISTIS SOPHIA Şimdi Pistis Sophia'nın Üç Kitabı hakkında kısa bir açıklama yapacağım ve kendimi esas olarak eserin genel yapısıyla sınırlayacağım. Sahne Zeytin Dağı'dır (4, 15, 169 vd., 171); Zaman, Diriliş'ten sonraki on birinci yıl. Buradaki fikir, Kurtarıcı İsa'nın, Diriliş'ten sonra on iki yıl boyunca baş Müritlere ders vermeye devam etmesi ve ardından onların dünyaya vaaz vermek için dışarı çıkmalarıydı: Kitabımız, İsa'nın ışık alemlerine nihai emekliliğinden önce onlara verdiği son Vahiy'i kaydetmeyi iddia ediyor. Havarilerin Kudüs yakınlarındaki bu on iki yıllık ikametleri kitabımıza özgü bir durum değil, genel Hristiyan geleneğinin bir özelliğidir. Tybi'nin 15'inde, dolunay sırasında, İsa muhteşem bir Işık Cüppesini giydi ve hemen en yüksek Cennete yükseldi: sonra, yaptıklarının bir vahiyini vermek için Müritlerin yanına döndü. İlk olarak, Astrologların bağlı olduğu Kader'i değiştirmişti (26 vd.): Yöneticilerin yetkilerinin üçte birini aldı ve küreleri altı ayı bu şekilde ve altı ayı da bu şekilde döndürdü, böylece gelecekte rakamlar Schwartz-Petermann'ın tüm baskıların kenarlarında tekrarlanan Kıpti sayfalarına atıfta bulunuyor. 2 Nihai kaynak tarihsel olabilir: Çarmıha Gerilmeden yaklaşık on iki yıl sonra, Herod Agrippa'nın hükümdarlığı sırasında Petrus Kudüs'te hapsedildi, kaçtı ve şehri terk etti (Elçilerin İşleri xii). 66

--- SAYFA 77 ---

PISTIS SOPHIA İLAHİLERİ Astrologlar burçlarından emin olamazlar! Burada Mecdelli Meryem araya giriyor ve bunun İşaya xix 3'ün gerçekleşmesi olduğunu kabul ediyor. Ayrıca İsa onlara (42) çağlar boyunca yükselirken - orada nispeten maddi olanlardan on iki tanesini ve yukarıda da on üçüncüyü yediğini - Pistis Sophia'nın on üçüncü çağda asıl yerinden sürgün edildiğini ve kendi iradesiyle hareket edenlerin (aveé5no) ve itaatsizlerin zulmüne maruz kaldığını bulduğunu söyler. Şeytan. Bu Sofya, yüce Gerçeklik ile doğrudan temasa geçme çabasında yoldan çıkmış Valentinianus Felsefesidir: ancak kitabımızda bu figür tamamen kişileştirilmiş ve mitolojik hale getirilmiştir. Düşüşünün hiçbir içsel rasyonelliği yoktur: o. kabul edilmesi gereken sadece bir parça ezoterik doktrindir. Bu yazının tarihi ne olursa olsun, Ptolemaeus'un açıkladığı Valentinus'un sisteminden oldukça farklı bir düşünce düzleminde. Efsanenin kendisi varlığını sürdürüyor; ve aslında modern zamanlarda bilinen ismini de buradan alan kitabımızın büyük bir bölümü bununla meşguldür (43-181). Bu bölümde kuşkusuz yazarımızın kendi hayal gücü iş başında ve onun ne kadar az olduğunu açıkça görüyoruz. Pistis Sophia'nın yapabileceği tek şey aşırı kasvetli ilahiler söylemektir; 'Seni ümit ettim, ey ışık. Beni kaos içinde bırakma, beni kurtar ve ilmin doğrultusunda kurtar. Bana kulak ver ve beni kurtar. Benim için bir kurtarıcı ol, ey ışık, ve beni kurtar ve beni kendi ışığına yönlendir....Ve senin ışığına. 45.67 5-2

--- SAYFA 78 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI ışığının arınmasını ellerimle yapacağım; bilgin doğrultusunda beni kurtardın, ey Işık” (84). Sonra Matta öne çıkar ve dikkate değer bir anlayışla İsa'ya şöyle der: 'Rabbim, senin gücün daha önce Davud aracılığıyla 30. Mezmur'da peygamberlik etmişti ve şöyle diyordu: Ey Rab, sana umut ettim. Beni asla utandırma, doğruluğuna göre kurtar beni. Kulağını bana doğru eğ ve beni çabuk kurtar. Sen benim için koruyucu bir Tanrı ve beni kurtaracak bir sığınak ol... Ruhumu senin ellerine teslim edeceğim, beni kurtardın, ya Rab, gerçeğin Tanrısı' (86). Tabii ki, Pistis Sophia'nın ilahisinin, diksiyonu çok daha somut ve çeşitli olan Mezmurlardan oluştuğunu görüyoruz. Sophia'nın bu taşkınlarından yaklaşık yirmi tane var, hepsi aynı çizgide inşa edilmiş ve hepsi de ifade açısından eşit derecede boş. Dediğim gibi bu bölümde kitabın Kıpti yazarını iş başında görüyoruz. Alıntılanan Mezmurların metni Said Mezmurlarının metnidir.1 Yazar metni alır ve 'Rab' veya 'Tanrı?' gibi çoğu kelimeyi 'Işık'a (veya ara sıra 'Kurtarıcı'ya) ve 'utanç' veya 'talihsizlik' gibi kelimeleri 'Kaos'a çevirerek değiştirir. Bu, bir veya iki kez yapılırsa tolere edilebilir, ancak uzun bir süre boyunca birçok kez yapılır. Prensip aslında iyi bir Gnostik yorumdur, çünkü en eski Valentinianus doktrininde bile Eski ve Yeni'deki sözler ve olaylarda ara sıra farklılıklar vardır, özellikle Péstis Sophia 86-110'da, ancak önemli hiçbir şey açıklama gerektirmez. 68

--- SAYFA 79 ---

PISTIS-SOPHIA ADI Ahitler, Valentinianus kozmogonisindeki olayların imaları olarak yorumlanır. Pistz'in Sophia'sındaki bu yorumların özelliği, bunların sıkıcı bir şekilde yazılmasıdır. Valentinus, Sophia'nın tutkusunu ve kurtuluşunu icat etti ve sonra Rabbimiz ve Kadın'ın hikayesinde ustaca bir ima veya şifreli ima gördü: Pistis Sophia'nın yazarı sadece İncil'deki bir Mezmur'u alır ve onu 'Sophia'nın söyleyeceği bir ilahi olarak başka kelimelerle ifade eder. Pistis-Sophia isminin başlı başına 'barbar' bir oluşum olduğu ve Yunanca'da tam anlamıyla paralellik göstermediği belirtilebilir. Gnostik 'Sophia'nın (felsefe) diğer Gnostikler tarafından da 'Pistis' (inanç) olarak adlandırıldığına dair bazı kanıtlar vardır: isimlerin bir arada verildiğini yalnızca Kıpti dilinde görüyoruz. Benzer şekilde 'Zorokothora-Meljisedek'i (Pistis Sophia 369, aynen) birlikte yürütüyoruz; İncil'de soyağacı belirtilmeyen Melkisedek, Yahudilerin bazen yaptığı gibi Şem'le değil, kafir Zerdüşt ile özdeşleştirilir ve isimler fantastik bir şekilde birleştirilir. Zorokothora-Meljisedek'e verilen görevlerin İncil'deki Melkisedek ya da Pers Zerdüşt'ün görevleri ile hiçbir ilgisi olmadığını ekleyebiliriz! Gnostikler yalnızca isimleri ödünç aldılar. Ancak Askew Ms'de yer alan 'gnostik' belgelerin doğrudan yazarının veya yazarlarının oldukça aptal bir Kıpti olduğunun gösterilmesi, belgelerin kendilerine olan ilgiyi tüketmez. 1 Yukarıya bakınız (böl. 11, s. 52). 69

--- SAYFA 80 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI Bizim Kıpti'miz beşinci yüzyıldan sonra yaşamış olamaz: 403'te ölen Epiphanius ile aşağı yukarı çağdaş olmalıdır. Sofya'nın ilahilerinde bizim Kıpti'nin entelektüel zayıflığının ölçüsünü buluruz ve geri kalanında da aynı nitelikte çok şey vardır. Dolayısıyla pitoresk bir anlatı veya dikkate değer düşünceler bulduğumuzda, bunu Valentinus'un veya başka birinin, daha eski ve daha keskin bir zihne yorabiliriz. Pistis Sophia olarak bilinen kitabın ilginçliği, orada burada bu kadar ilginç ve daha eski eserlerin korunmuş olmasıdır. Sophia'nın ilahilerini derleyen kişinin çalışmalarında izole edilmiş bir ilgi noktası bulunabilir. Çoğu Davut'un Mezmurları'na dayanmaktadır, ancak beş örnekte Süleyman'ın kasideleri üzerine kurulmuştur. Bu kasidelerin Süryanice tercümesi günümüze kadar gelmiştir, ancak Yunanca Mezmur'un özgürce taklit edilmesiyle Yunanca yazılmış gibi görünmektedir. Bizim Kıpti'nin bunları Kanonik Mezmur'a ek olarak eklenmiş olarak bulmuş olması muhtemeldir. Bu kasidelerin tarihi çok tartışmalıdır, ancak Lactantius'un '19. Kaside'yi kullanması, koleksiyonun üçüncü yüzyılın sonlarında Nikomedia'da bulunduğunu ve saygı duyulduğunu göstermektedir. Bu nedenle Mısır'da iki ya da üç nesil sonra tanınıp saygı duyulması anormal değil. Süryanice Odes'in Nitrian ms'lerinin varlığı (B.M. Add. 14538), Süryanice çevirinin Mısır'da yapılmış olabileceğini gösteriyor: muhtemelen 700.

--- SAYFA 81 ---

Süleyman'ın Gazelleri ilk olarak Mısır'da yazılmıştı ama Pistis Sophia'da bulunan doktrinlere Davud'un Mezmurları'ndan daha fazla benzerlik göstermiyorlardı. Pistis Sophia'da pitoresk anlatıma dair pek fazla şey yok, ancak tek başına öne çıkan ve alıntı yapmaya değer tuhaf bir hikaye var. Péstis Sophia 118'de İsa, Müritlerine, Pistis Sophia'ya yardım etmek için yukarıdan büyük bir Işık gücünün geldiğini ve başka bir Işık gücünün İsa'nın Kendisinden çıktığını ve bu iki Gücün birbirleriyle buluştuğunu ve büyük bir Işık akışı haline geldiğini anlatır. Meryem, yani Magdalalı Meryem daha sonra Mezmur 1xxxiv'den alıntı yapar ve Işık güçlerinin bu buluşmasının 'Merhamet ve hakikat bir araya geldi, doğruluk ve barış birbirini öptü' sözleriyle ifade edildiğini beyan eder. Bunun üzerine İsa'nın Annesi Meryem öne çıkar ve daha ayrıntılı bir açıklama yapmasına izin verilmesini ister. Mezmur ayetinin İsa'nın kendisinden söz ettiğini söyler ve şöyle devam eder (120): 'Sen küçükken, Ruh sana gelmeden önce, sen Yusuf'la birlikte bir bağdayken, yukarıdan Ruh geldi. Evimde senin suretinde bana geldi, ama onu tanıyamadım ve onun sen olduğunu sandım. Ve Ruh bana, "Kardeşim İsa nerede, onunla buluşayım?" dedi. Ve bunu söylediğinde şüpheye düştüm ve bunun beni baştan çıkarmaya gelen bir hayalet olduğunu düşündüm. Bu yüzden onu aldım ve evimdeki yatağın ayakucuna bağladım, ta ki sana, sana ve Joseph'e gitmek için tarlaya çıkana kadar ve İngiliz hesabına göre seni bağda Mezmur 1xxxv ile buldum. 7 ton

--- SAYFA 82 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI Joseph kazıkları koyuyor. Ve öyle oldu ki konuyu Yusuf'a anlattığımı duyduğunda anladın ve sevindin ve "'O nerede, onu göreyim, çünkü onu burada bekliyorum" dedin. Fakat Yusuf senin bu sözleri söylediğini duyunca üzüldü ve hemen geri döndük, eve girdik ve Ruh'u yatağın üzerinde bağlı halde bulduk. Biz de sana ve ona baktık ve seni de ona benzer bulduk; ve yatağa bağlı olan çözüldü, o seni kucakladı ve seni öptü, sen de onu öptün: sen bir oldun. Tuhaf bir hikaye, şüphesiz daha önce var olan, kanonik olmayan bir kaynaktan alınmış. Ancak Gop ile İnsan'ın birliğinin Ürdün'deki Vaftiz sırasında gerçekleştiğini kabul eden görüş ile bunun doğumda tamamlanmış olduğunu kabul eden görüş arasındaki Enkarnasyona ilişkin bir görüşü göstermesi açısından dikkate değerdir. Bana öyle geliyor ki bu aynı zamanda Hippolytus'ta (Haer. v 7, s. 101) alıntılanan Thomas İncili'ndeki şu tuhaf söze de biraz ışık tutabilir: "Beni arayan beni yedi yaşından itibaren çocuklarda bulacaktır, çünkü orada on dördüncü çağda (alévi) açığa çıkacağım, gizleneceğim." Hippolytus 'on dördüncü çağ'dan bir oğlanın on dördüncü yılını anlıyor: ama bulduğumuzda Işık Gücünün İsa'ya On Üçüncü Çağ'ın üstünden geldiği ve İsa'nın dünyevi çocukluğuna ilişkin bu hikayenin aktarıldığı görülmektedir; örneğin bkz. Hieron.

--- SAYFA 83 ---

İNSAN RUHLARI VE ONLARIN KADERLERİ, sanki bizim sıradan Kıpti, Sofya masalındaki ayrıntıları vurgulamak için daha önceki "gnostik" olmayan materyali kullanıyormuş gibi. Bu 'Thomas İncili' veya içeriği ve kapsamı hakkında çok az şeyin bilinmesi üzücü. 'Kurtarıcı Ruloları'nın geri kalanı ve ayrıca sondaki isimsiz inceleme, insan ruhlarının ölümden sonraki kaderiyle ilgilidir. Burada, genel olarak Yunan-Roma dünyasına nüfuz eden fikir veya önyargılar ve özellikle Ptolemaios sistemi ve bedenın insan ruhu için bir hapisane veya mezar olduğu yönündeki iki büyük fikir veya kavram hakkında 11. Bölümün başında söylediklerime geri dönebiliriz. Pzstis Sophia'da ortaya konan genel şema, bu fikirlerin hakim olduğu herhangi bir teolojide olması gereken durumla hemen hemen aynıdır. Ölümde ruh bedenden ayrılır ve yukarı doğru uçar, ancak dünyayı çevreleyen kristal kürelerden geçmek zorundadır; gerekli pasaportlar sağlanmadığı sürece, kürelerin çeşitli koruyucuları onun geçmesine izin vermeyecektir ve geri atılıp yeniden maddi bir bedene hapsedilmeye açıktır. Şunu da belirtmek gerekir ki, Yeni Ahit'te olduğu gibi, et ve ruh arasındaki karşıtlık, biri ağır ve kaba, diğeri hafif ve saf iki cevher arasındaki karşıtlıktır: Modern zamanlarda düşünölmeye çalışıldan farklı türde bir karşıtlıktır, 'madde', yani 'doğa kanunları' denilen şeye tabi olan bir şey ile 'ruh' arasındaki karşıtlıktır. tamamen maddi olmayan bir şey olarak düşünöölür. 73

--- SAYFA 84 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI Pistis Sophia'nın Üç Kitabı'nda ve onu takip eden Anonim çalışmada ortaya konulan fantastik kozmogoninin tüm ayrıntılarına girmek hem kafa karıştırıcı hem de yorucu olacaktır, üstelik ana ilkeler her yerde aynı olduğundan. Schmidt'in çok haklı olarak çöküşün bir işareti olarak aldığı, her zaman taze ve daha güçlü "gizemler"den oluşan aynı geçit töreni var. 'En büyük özen, Gizemler aracılığıyla Işık alemlerinde en yüksek yeri elde etmeye yöneliktir. Eski basit Gizemler artık yeterli değil ve bu nedenle daha sonraki zamanlarda yeni Gizemler icat ediliyor' (Pistis Sophia, s. lit), Prof. Schmidt yorulmak bilmez bir titizlikle belgelerimizin soykütüğünü çıkardı. Ona göre Pistis Sophia'nın Üç Kitabı Askew ms'nin sonundaki Anonim çalışmadan sonradır ve bu da Bruce Papirüsündeki Jeti'nin İki Kitabı'ndan sonradır. Aynı zamanda gerçekten taze bir şey yok. 'İlk Gizem' gerçekten her şeyi içerir. Pistis Sophia 198 ve devamında 'gizemler'in bir çeşit kreşendo'su vardır, 'ilk gizem' ve ilk Üçlü maneviyatın, ikincinin ve üçüncünün gizemi vardır ve sonunda mutlak otantik Gizem'e, Tarifsizin İlk Gizemi'ne (Pistis Sophia 205) ulaşırız ki bu o kadar yücedir ki, Öğrenciler bunu duyduklarında cesaretlerini kaybederler ve yalnızca Mecdelli Meryem İsa'yı daha fazla sorgulamaya cesaret edebilir - ardından İsa bunun tüm gizemlerin en kolay olduğunu açıklar (Pistis Sophia 218), 74

--- SAYFA 85 ---

Daha önce hakkında söylediği İLK GİZEM: 'Yükünüz altında ağırlaşanlar bana gelin, sizi tazeleyeceğim'. Ve şunu ekliyor: 'Amin, size söylüyorum, bu sır sizindir ve tüm dünyadan ve içindeki her şeyden vazgeçecek olan herkesindir'. Aslında "anlatılamaz olanın tek sözcüğü"dür (226). Peki nedir bu muhteşem gizem? Pistis Sophia'nın İsa'sı Havarilere bunu oldukça açık bir şekilde ifade ediyor: O, Kendisidir. 'O sır 1'dir ve o sır benim' (231): 'Ben evrenin bilgisiyim' (233). Başka bir deyişle, 'sonsuz kurtuluş için gerekli' olan şey, kişinin 'Rabbimiz İsa Mesih'in Enkarnasyonuna doğru bir şekilde inanmasıdır'. Başka bir yoldan gittik ama Athanasian İncasına çok benzeyen bir şeyin sonuna ulaştık! Ve, bu Derslerin başında belirttiğim gibi, Gnostikler, İsa'nın Evrendeki yeri ve doğasının tam olarak anlaşılmasıyla diğer tüm gizemlerin kendiliğinden çözüleceğine inanıyordu. Dediğim gibi, 'İlahi şeylerin gerçek doğasına ilişkin bilgi, inisiye için her şeyi açıklığa kavuşturuyor gibi görünüyor'. Bizim Kıpti'miz, gerçekten Mısırlı ve Helen olmayan bir özelliğe sahip olarak, evrenin gizemlerini ayrıntılı olarak sıralıyor. İsa'nın gizemi neden karanlığın ve ışığın var olduğunu, neden dinsizlerin ve iyilerin, neden lanet ve kutsamanın olduğunu açıklayacaktır. Ve bu büyük gizemin açıklayacağı seksen dokuz ayırım (206-16) genellemelerle sınırlı değildir.

--- SAYFA 86 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI bağları. Rüzgârları, kıtlıkları, maddenin nedenini, metallerin doğasını ve (en merak uyandırıcı olanı) "cam maddesinin neden ortaya çıktığını ve balmumu maddesinin neden ortaya çıktığını" açıklayacaktır. En azından burada gördüğümüz ve dokunduğumuz şeylerin ilginç çeşitliliğinden etkilenen birinin düşüncesine kapılıyoruz. Cam serttir ve içinden geçilemez, ama onun içini görebilirsiniz; Öte yandan balmumu yumuşak ama opaktır. Kıpti'mizin anormalliği hissettiğini ve Üstadını gerçekten anladığında bu durumun çözüleceğini umduğunu bilmek ilginç! Pistis Sophia kitabının doktrinine göre, bu yüksek içgörü durumuna ulaşmak, tüm dünyevi amaçlardan vazgeçmeyi gerektirir. Müritler tüm dünyaya kendilerini arındıracak ve onları saf ışık haline getirecek olan Işığın gizemlerini aramayı öğretmelidirler, ancak buna ulaşmak için insanlar tüm dünyadan ve içindeki maddeden ve onun tüm kaygılarından, günahlarından ve birlikteliklerinden vazgeçmelidirler (255). Bunun ne anlama geldiği yaklaşık otuz günahtan oluşan bir listede ayrıntılı olarak açıklanmaktadır - küfür, hırsızlık, soygun, zina, vb. - diğer yandan sadaka verme, nezaket, Tanrı'ya ve insana sevgi dolu eğilim, emredilmek için yemiştir: Gnostik gizemler bunlara aktarılabilir, böylece onların günahları affedilebilir ve Işık Krallığına kabul edilebilirler. Kötü uygulamalara eğilimli başka Gnostik mezhepler de vardı (çapraz başvuru Pistis Sophia 387), ancak belgelerimiz çilecilik için bile ahlakidir. Ve 76'ya sahip olan gerçek Gnostik'in ödülü

--- SAYFA 87 ---

GNOSTİK'İN ÖDÜLÜ gerçek içgörüyü ulaştı, nedir bu? Öyle ki, madde bedeninden özgür bırakıldığında, böyle bir ruh, ara Arhontlar ve alt göklerin yöneticileri tarafından ele geçirilemeyen büyük bir ışık akıntısı veya ışın haline gelir, pasaport veya jeton almasına gerek kalmaz, ancak doğrudan tüm bölgelerden geçer ve ait olduğu bölgeye, Tarıfsız Olan'ın bölgesine gider ve bizzat Tarıfsız'ın bir parçası haline gelir: "Amin, size söylüyorum", İsa Havarilerine şunu ekler: "O, Bir adamın ateş etmek için harcadığı süre içinde tüm bölgelerde bulunmalıdır" (228). Böyle bir adamın dünyada bir insan olduğunu, ancak gerçekte o tüm baş meleklerin üzerindedir ve hatta göksel hiyerarşinin çeşitli ileri gelenlerinin üzerindedir. 'O, dünyada bir adamdır, ancak o, Işıktaki kraldır, ancak o, dünyadan biri değildir ve Amin, size söylüyorum, o adam benim ve ben o adamım. (230) Ancak tamamen değil: Bir sonraki sayfada, tüm bu gerçekten aydınlanmış kişilerin O'nun krallığında İsa'nın kralları olmasına rağmen, Mecdelli Meryem ve bakire Yahya'nın İsa'nın sağında ve solunda olacağını ve İsa'nın tahtının hepsinden daha yüksek olacağını öğreniyoruz. Pistis Sophia'nın yazarının kadın havarilere olan saygısı dikkat çekicidir: Yazarın bir kadın olması mümkün değil mi? Bölüm 1'de 77'nin Kıpti dilindeki kullanımından bahsetmiştim.

--- SAYFA 88 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI cxvaas kaos kelimesi (oKUAAcoban için).t Bağlamı incelemeye değer (248 vd.). Mükemmel inisiyenin büyük ayrıcalıklarını ve onurunu duyduktan sonra Andrew, dünyada yemek yiyen ve maddeye sarılmış insanların göksel Arhontların bölgelerinden nasıl geçebileceklerini ve onların üzerindeki yerlerini alabileceklerini sorar. Buna İsa, tüm bu Cennetsel Güçlerin insan ruhlarıyla aynı doğaya ve maddeye sahip olduğu yanıtını verir: Bu Güçler gerçekten de parıldayan ve görkemlidir, ancak bu, İlahi Takdir tarafından yapılan düzenlemelerin bir parçasıdır, kendileri bu konuda kendilerini rahatsız etmemişlerdir. Ama erkekler - en azından bazı insanlar - ölçekte daha düşük, Işık'ın yalnızca kalıntıları olsa da, daha iyi bir duruma ulaşmak için mücadele ettiler, aramayı bırakmadılar ve bu nedenle İsa, insan ırkı adına Aşağı gelip kurtarıcı Gizemleri öğretme zahmetine girdi (oxvAdeo8a). Evet, Hristiyan doktrini budur. Pagan doktrini, ister doğru ister yanlış, görünür maddenin büyük bir kötülük olduğunu ve insan vücudunun eterik bir ruhun hapisanesi veya mezarı olduğunu öğretiyordu ve bu pagan doktrini, en azından insanın kötü bir durumda olduğunu söyleyen Yeni Ahit doktrini ile uyumluydu. Pistis Sophia'nın dili Pavlus ve Yuhanna'nın dilinden farklıdır ve bu da 1 S. 41'in görüşleri arasındaki farklılığa karşılık gelir.

78

--- SAYFA 89 ---

GNOSTİK TEOLOJİ Sırasıyla Mısırlı Gnostikler ve ilk Hristiyan yazarlar tarafından resmedilen görünür ve görünmez Kozmos. Ama bana öyle geliyor ki, bunlar hemen hemen aynı teolojiye sahipler ve büyük Şeyler şemasında "Yahudiye'de ortaya çıkan İsa"nın kariyerine aynı yeri veriyorlar.1 Ya da meseleyi başka bir bakış açısıyla ifade etmek gerekirse, bu Gnostik sistemler, hatta Pistis Sophia'nın fantastik mitolojisi bile kendi kendine yeten bir felsefe sergilemiyor, ancak Hristiyan Dinini o zamanlar az çok güncel olan Astronomi ve Bilim açısından yeniden formüle etme girişimi sergiliyor. Fizik. Bize bu kadar tuhaf ve fantastik gelen şey, Pistis Sofya'da varsayılan astronomi ve fiziğin, dinsel inanç olan *MAMMON'dan çok daha eski olmasıdır. Her nasılsa dikkatlerden kaçmış gibi görünen bir diğer konu ise, metindeki haksızlık mamutundan dost edinilmesiyle ilgili yapılan atıfların önemidir (Lk. xvi 9). Bu metin Piéstis Sophia 334f'de alıntılanmıştır. İsa'ya, inisiye olan ve daha sonra dikkatsiz hale gelen, ölüp Dış Karanlığın Ejderhası tarafından yutulan birinin kaderinin ne olduğu sorulmuştu. Böyle birinin, eğer Ejderhanın on iki isminden birini biliyorsa, azaptan kurtulacağını ve en alt düzeyde de olsa ruhlar hazinesine kabul edileceğini söyler. Meryem daha sonra İsa'nın daha önce söylediği şeyin bu olduğunu söyler. 1 Mani'nin ifadesi: bkz. Maniçilerin Dinim, s. 38. 79

--- SAYFA 90 ---

MISIR GNOSTİK bir benzetmeyle çalışır (yani İncillerde) ve şunu ekler: 'O halde, dış karanlığın Ejderhası değilse, haksızlığın Mamon'u kimdir?' Bu fantastik yorumun, Péstis Sophia'nın Kıpti derleyicisinin eseri olmadığını, Irenaeus'un ikinci yüzyıldaki düşmanlarına kadar uzandığını düşünmeye cüret ediyorum. Irenaeus, Sapkınlıklara Karşı İlk Kitabında Gnostik öğretileri ortaya koyan, ikinci kitabında bunların zayıflıklarına ve tutarsızlıklarına dikkat çeken, üçüncü Kitabında, liderleri kesintisiz bir şekilde S. Peter ve S. Paul'un soyundan gelen bir kilise olan, yalnızca Roma'da kabul edilen Dört İncil'e dayanan gerçek Katolik inancını ortaya koymaya devam ediyor. Bunu Hristiyan dünyasının genel rızasıyla destekliyor ve Kutsal Yazıların, her şeyin Babası ve O'nun Sözü dışında başka Gop bilmediğini gösteriyor. Bu, ilk altı bölümü kapsıyor ve bazı argümanlar hayal ürünü olsa da, sürekli ve mantıklı bir teori. Ancak Irenaeus, Dört İncil'in teolojisini incelemeye devam etmeden önce, Pavlus'un 2 Korintliler'deki tuhaf ifadesini açıklamanın iyi olacağını düşünüyor. iv 4 'bu dünyanın Tanrısı' hakkında, gerçek Gop'un bu dünyanın doğrudan yaratıcısı olmadığını düşünen herkese yol gösteren bir ifade ve ardından 'Mammon'u açıklamaya devam ediyor (İten. Haer. 111 8). Tuhaf bir şekilde ortaya çıkıyor: Irenaeus'un Mammon'un İlahi isim olmadığını açıklamak için argümanında neden durakladığı merak edilebilir. Ancak eğer rakipleri tarafından zaten eşdeğer isim olarak kullanılmışsa

--- SAYFA 91 ---

IRENAEUS VE MAMMON'un neredeyse Cehennem Efendisi'ne değer verdiği açıklama, her ne kadar kafa karıştırıcı olsa da yersiz değil. ABERAMENTHO(U) Askew Ms'nin sonundaki anonim inceleme (Pistis Sophia 357-90)! ayrı bir bağımsız Giriş ile kendisinden önce gelen Pistis Sophia'nın Üç Kitabı'ndan ayrı bir çalışmadır. C. Schmidt'in sağlam temellere dayanan görüşüne göre bu, Pistis Sophia'dan daha eskidir, ancak hemen hemen aynı Gnostik çevrelerden gelmektedir. Bunda özel olan ise daha kesin bir Astrolojidir. 'Küre', yani. görünen gökler ve onların yöneticileri, Güneş'in arabası, Ay'ın gemisi ve beş Gezegen ("bozulmaz", yani hayali isimleriyle) anlatılmaktadır. Ayrıca bize, günahkarların ölümlerinden sonra ruhlarını ele geçiren ve onlara eziyet eden, biri Yunanca Hekate adını taşıyan beş hava Demon'undan bahsediliyor. Ancak, Pistis Sophia'nın diğer içeriği gibi dirilen İsa'nın ağzına konulan tüm bu vahyin özel noktası, İsa'nın merhametiyle, belirli astronomik bağlantılar meydana geldiğinde çeşitli günahkar sınıflarının azaplarından serbest bırakılmasını ayarladığını açıklamaktır. Örneğin, Jüpiter Akrep'te ve aynı zamanda Venüs Boğa'da olduğunda, 105 yılı aşkın süredir Hekate'nin eziyet ettiği tüm ruhlar serbest bırakılır ve (görünüşe göre) yeni bir şans (368 f.) verilir. Diğer « Schmidt, s. 261-85; Mead, sth ve 6. Kitaplar, s. 295~325. MÖ 81 6

--- SAYFA 92 ---

MISIR GNOSTİK ESERLERİ sözleriyle anlatılanlar, Cehennemdekilerin acılarını kısaltmak için yapılan nazik bir düzenlemedir. 'Bu bölümde üç kez ve kitabın başka hiçbir yerinde ya da bildiğim kadarıyla Hristiyan Gnostik literatüründe İsa'ya Aberamenthd adı verilmiştir (358, 365, 373).¹ Her durumda kullanılan ifade 'İsa, yani. Aberamenthd dedi ki...'. Açıkça çıkarım, destan veya efsanenin 'Aberamenth6'ya (her kim olursa olsun) ait olduğu, ancak belki de değişikliklerle gnostik İsa'ya aktarıldığıdır. Aberamentho'nun türevi nedir? Bu ilginç isim başka nerede geçiyor? İlk soruyla ilgili olarak bunun Kıpti'ye, İbranice'ye, Aramice'ye ya da İran'a benzemediği söylenebilir. Buna rastladığım tek yer Leiden Papirüsü olarak bilinen yerde bulunan sihirli bir yakarıştı. " Bu yakarış, Hristiyan Demotik olmayan (yani Mısırlı) bir eserde Yunanca olarak yazılmış, MS 200'den biraz önce veya sonra yazılmış gibi görünen çok ilginç bir formüldür. Yakarış Typhon'a aittir - ona Typhor Séth denir, Pistis Sophia gibi çifte bir isimdir - falanca kişiyi don ve ateşle vurmak için çağrılır. Duymayı reddedemeyeceği terimlerle "gerçek" adıyla anılır. Bunlar: 'Id erbéth, 16 pakerbéth, 16 bolchdséth, 16 patat- 373 yılındaki olay astronomi bölümünün hemen dışındadır. Sanırım son editör tarafından öncekilerle birleştirmek için sunuldu. 2 F, Li, Griffith ve Herbert Thompson, Londra ve Leiden'in Demotik Büyülü Papirüsü, 3 cilt. (Londra, 1904). 82

--- SAYFA 93 ---

ABERAMENTHO-RHADAMANTHUS thanax, 16 s6r6, 16 nebutosualéth, Aktidphi Ereschigal Nebuposoaléth, Aberamenthd, Lerthexanax, Ethrely6th, Nemareba, Aemina'.t Bazıları olsa da bunların hepsi anlamsız değil. Eresh-ki-gal, eski Sümer Yeraltı Dünyası Tanrıçasıdır ve asc prog formülü: epegciear nehoseicomaAne, yani birkaç hata dışında Papirüs'tekiyle aynı, bir mücevher üzerinde bulunur. Lanetin mucidi açıkça, Yeraltı Dünyasının Efendisi için yabancı, yani Mısırlı olmayan, her zaman doğru yazılmayan isimler toplamıştır. Bu nedenle atepamenewos 'Rhadamanthus'un bir deformasyonu olamaz mı? Aeolic dilinde 'Padé-pavéuo, BPAAAMANeYC olarak yazılır. Ortadaki & iki a harfi düşürülürse veya yanlış okunursa sonuç Aberamentho'ya çok benzer bir şey olur. Jaldabaoth ve labraoth'u üreten bir kültür, böyle bir formu kolaylıkla üretebilir. Klasik gelenekte Rhadamanthus, Pistis Sophia'nın Aberamentho'su gibi adil ve nazikti. JEU KİTAPLARI ('leod) Bruce Papyrus'un ilk kısmı, C. Schmidt tarafından Teste ve Untersuchungen'de düzenlenmiştir, cilt. vutt,3 çok tuhaf bir belgedir. Ancak Prof. Schmidt ormana biraz ışık tuttu; biz de onun açtığı yolu güvenle takip edebiliriz. t Çeviri. P. 147. 7 C. W. King, Gnostikler ve Kalıntıları, s. 318. 3 Gnostische Schriften (T. und U. vit 1, 2): yukarıya bakın, s. 63. 4 Schmidt, Pistis Sophia, s. \xxxi. 83 6-2

--- SAYFA 94 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI Péstis Sophia'da (245, 354) bahsedilen Jeu'nun İki Kitabı'nı 'Jeu'nun Büyük Gizem-incelemesi'nin İki Kitabıyla, yani Bruce Papirüsündeki çalışmayla özdeşleştirmekte haklı olduğunu düşünmeye cüret ediyorum, dolayısıyla Péstis Sophia'nın kendisinden daha eskidir. Biz hala bu 'gnostik' vahiylerin çoğunda olduğu gibi aynı durumdayız: İsa, dirilişinden sonra Müritlerine daha yüksek gizemleri açıklıyor. Bu seferki ana konu Kozmogoni olacak gibi görünüyor. Özel Adı loeiadthé-uikholmid olan 'gerçeğin Tanrısı' Ieu (ieou) ile tanışıyoruz. O nihai Yaklaşılamaz TANRI değil, bir yayılımdır. İsa'nın Babası dediği ama görünüşe göre bunu yapacak gücü olmayan bu nihai Gop'u övmek Ieu'nun göreviydi. Böylece İsa'nın Babasından 'Hakikat Tanrısı'na 'küçük bir düşünce' gönderildi ve bu ona # ze ze diyerek kendi içinden dile getirme enerjisini verdi. Pek fazla görünmüyor ama yeterliydi; Kozmos'u inşa etmeye yetecek kadardı! Zavallı küçük heceler (hikayeden anladığım kadarıyla) nihai Gop'tan değil, Jeu'dan geliyordu. Taze bir şeydi, farklı bir şeydi. Daha önce yalnızca Bir'in ve onun doğrudan yayılımlarının olduğu yerde, artık İki vardı. Bundan sonra, 'Hakikat Tanrısı'nın kendisinden nasıl altmış yayılım geliştirdiğini okuruz, hepsi Ieu olarak adlandırılır ve bize onların işaretleri ve mühürleri verilir: Diyagramlara aile arması olarak adlandırılabilir. Ayrıca, orijinal Ieu'nun, 'tüm Ieus'ların Babası'nın altmış 1 That'inde, üç orijinal sesi temsil eden üç vuruş vardır! 84

--- SAYFA 95 ---

IE IE diyen IEU Işık dünyasının Hazine, İsa'yı takip edenlerin ve O'nun Gizemlerini alanların üzerinde güce sahip olduğu ve İsa'nın Nihai ulaşılmaz Gop'a söylediği uzun bir Övgü İlahisi vardır ve Müritler bunların her cümlesine 'Amin, amin, amin' diye yanıt verir. İnanılmaz miktarda laf ve tekrar var ama tek gerçek eylem, ilk Teu'nun üç dürtüsel çığlığıdır. Bu garip kitabın yazarının, çokluğun birlikten nasıl çıktığını, heterojenliğin farklılaşmamış tekdüzelikten nasıl çıktığını, gölgenin ışıktan nasıl çıktığını gerçekten açıkladığını düşünerek kendini kandırdığını ve okuyucularını kandırmak istediğini hissediyorum. Sanırım o, Ieu'nun ze'sinden, yani ciğerlere, ağza, organlara, vox et praeterea nihil'e ihtiyaç duymayacak kadar biçimsiz bir ses olduğunu anladı. Ancak bu sesler bir kez yapıldıktan sonra, hoparlördeki Hertz dalgaları gibi büyütülüp güçlendirilebiliyordu! Başka bir deyişle, yazarımız, içinde oturduğunuz bir tekneyi yanlarına bastırarak hareket ettirebileceğinize yürekten inanan sayısız insan kabilesinden biriydi (eğer işin püf noktasını bilseydiniz)! Nihai kökenlere ilişkin bu açıklamanın kanonik hale gelmemesi Hristiyan düşüncesi için ne kadar da iyi bir şeydi! Muhtemelen bu zamana kadar yeterince Gnostik Kozmogoni yaşadınız. Ama 'leot' isminin ve ée seslerinin kökeni hakkında -artık öyle değil- bir tahminde bulunmadan bu konuya veda edemem.

--- SAYFA 96 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI yani. 'Gerçeğin Tanrısı' Eski Ahit'i akla getiriyor: aslında bir Eski Ahit ifadesidir (Mezmun xxx 6) ve Yahudilerin Tanrısı, en azından bazı Gnostiklere göre, gerçek ama aşağı seviyede bir İlahiyattı. Ayrıca seov adının kendisini de ele almamız gerekiyor: Pistis Sophia 358'in yanı sıra Gnostik mücevherlerin de onayladığı bir biçim olan aw ile ilişkisi nedir? Hukuk, Tetragrammaton'un geleneksel telaffuzu gibi görünüyor. Ancak gerçek telaffuz bir bakıma gizemliyse, en azından yazılışı bilinebilirdi. Teow'un bir tür 'n' harfi ve re'nin de 7 olduğu hissinden kendimi alamıyorum. Her halükarda, 'Hakikatin Tanrısı' tarafından nihai, ulaşılmaz Gop'a sunulan 'övgü', her ne kadar sadece ée #e ze hecelerinin söylenmesinden ibaret olsa da, leu Kitaplarında gerçekte olan tek şeydir: Gerisi, Péstis Sophia tarafından söylenen Mezmurların farklı ifadeleri gibi, hiçbir şey değildir. Kıpti dili konuşan Gnostiklerin sergilediği hayal gücü yoksulluğunun bir ölçüsünden daha fazlası. BASILIDES VE ABRASAX Belki de bu araştırmada Basilides'in tuhaf spekülasyonlarına daha fazla yer bulmalıydım. Onların ve takipçilerinin daha sonraki tarihlerinin üzerinde büyük bir belirsizlik var. Ancak burada bir noktaya dikkat çekmek mümkündür. Onun hiyerarşisinde öne çıkan kişi, Basilidean sisteminde 365 olan Göklerden birinin hükümdarı olan Archon Abrasax'tı (Abraxas olarak da anılır): 86 olacaktır.

--- SAYFA 97 ---

BASILIDES, Abrasax harflerinin toplandığında 365'e ulaştığını fark etti. 365 göğün anlamı, her birinin bir alttakinden daha az somut, daha az maddesel olmasıydı, ta ki en sonunda nihai bölgede tamamen Hiç olana varana kadar! Bu bana pek yararlı bir sunum gibi görünmüyor; Ölçülemez Derinlerden fıskıran Valentinianus Kavramını, hatta çaresiz "Hakikat Tanrısı"nın içine giren ve onu tek heceli ama çığır açan üç çığlık atmaya kışkırtan "küçük düşünceyi" tercih ettiğimi itiraf ediyorum! Gerçek şu ki, çeşitliliğin birlikten veya somutun farklılaşmamış olandan nasıl ortaya çıkabileceğini, kendimize ve diğer şeylere ilişkin bilincimizin gerçek doğasını bilmediğimiz kadar bilmiyoruz. Basilides'in 365 göğü bana, bu maddi somut dünyanın var olmasına izin verme sorumluluğunun nihai Göksel Gücünü aklama girişiminden başka bir şey gibi görünmüyor. Şimdi önünüze koymaya çalıştığım 'Gnostikler' ve onların spekülasyonları hakkındaki ana düşünceleri özetlemenin zamanı geldi. Bu, bir farkla, eski geleneksel görüştür. Valentinus'tan Pistis Sophia'ya kadar Gnostik sistemleri, şüphesiz sapkın olsalar da, özünde Hristiyan sistemler olarak görüyorum. Bu sistemlerdeki yabancı unsur, Hristiyan olmayan bir 'gnosis' veya felsefe değil, daha çok kendi içinde daha az tutarlı olan, birkaç Hristiyan « Hippolytus, Haer. vii 20.87

--- SAYFA 98 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI öğeleri (gnostik 'İsa' figürü gibi) eklenmiştir. Tam tersine, İsa figürü esastır ve İsa olmasaydı sistemler çökerdi. Benim görüşüme göre bu sistemler, Eski Ahit'ten, daha doğrusu Eski Ahit'in ileri sürdüğü Gop ve Evren görüşünden memnun olmayan Hristiyanlar tarafından İsa'yı günün bilimi açısından açıklamak için icat edildi. Eski Ahit ve Hristiyan İncillerinin en derin felsefe ve kozmogoninin ipuçlarını içeren Gizem Kitapları olduğuna Gnostikler çoğunlukla inanmaya istekli ve istekliydiler. Ancak onları oldukları gibi kabul edemiyorlardı çünkü Kutsal Yazıların ifadeleri, Yunan-Roma uygarlığında geçerli olan bilim ve felsefenin temel sonuçlarına zıttı. Bu sonuçlar esas olarak Ptolemaik Astronomi'de ve insan ruhunun doğal ölümsüzlüğüne olan inançta somutlaşıyordu. Bunlardan ilki doğrudan göksel küreler doktrinine ve gezegensel Kader eşliğinde astrolojiye yol açarken, ikinci doktrin, maddi beden, içindeki eterik ruh için bir hapisane olduğu fikrine dayanıyordu. Gnostisizm bana bu fikirleri Hristiyanlıkla birleştirme çabası gibi görünüyor ve bu bağlamda "Hristiyanlık" derken, Pontius Pilatus'un günlerinde "Yahudiye'de ortaya çıkan İsa'nın" kendi elçisi tarafından gönderilen nihai, yaklaşılamaz Gop'tan gelen yetkili bir misyon olduğu inancını kastediyorum.

--- SAYFA 99 ---

İSA'NIN DURUMU, O'nu takip edecekleri aydınlatmak ve bedensel ölümlerinden sonra ölümsüz kısımlarını bu günahkar dünyanın sefaletlerine geri atılmaktan kurtarmak için özgür irade. Gnostik İsa'nın gnostik hiyerarşide tamamen anlaşılır bir statüye sahip olmadığı şeklindeki bu görüşe itiraz edilebilir. Hayır, aslında: O nasıl olmalı? Mani dininde de durum aynıdır. Ancak bu, Gnostisizmin gerçekten tatmin edici bir dini teori olmadığını söylemenin yalnızca başka bir yoludur. Yahudiler arasında kısa ama trajik bir kariyere sahip olan Yahudi Peygamber, belki de bir Peygamberden çok, bir İlahi Öğretmenin ne olması gerektiğine dair çağdaş düşüncenin somutlaştığını gördüğümüz Hermes Trismegistos'tan çok farklıydı. Valentinus sisteminde gerçekten de İsa'yı, karmaşık İlahi Doğanın tüm bütünlüğünün (veya p/eroma'sının) içinde yer aldığı biri olarak temsil etmeye yönelik bazı girişimler görüyoruz; bu fikir doğrudan S. Paul'dan alınmıştır;* ancak (Pistis Sophia ve Ieu Kitaplarında olduğu gibi) Gnostik'in kendisi adına konuştuğunu duyduğumuzda, İsa'nın göksel hiyerarşide tamamen tuhaf bir konuma sahip olduğunu görürüz. O, diğer şahsiyetlerden ve güçlerden hem daha deniz mavisi hem de daha gizemlidir. Bir yandan O yetkili Mystagog'dur; En yüksek kutsal, mucizevi ayinleri ortaya çıkarır ve gerçekleştirir. O, göklerden geçer ve herkes O'na secde eder. İncil'de olduğu gibi Babasından söz eder ve bu tabirle kesinlikle Koloselileri kasteder i 19, ti 9. 89

--- SAYFA 100 ---

MISIR GNOSTİK ÇALIŞMALARI nihai Gop. Fakat O, Müritlere, Arhontları, Bölgeleri ve Işık Hazinelele ile birlikte Evrenin hem maddi hem de eterik görkemli dokusunu açıklar - O'nun buradaki yeri nedir? Bu asla açıklanmıyor. Demek istediğim, bunun kaçınılmaz olduğuydu, çünkü Gnostikler son tahlilde Hristiyanlardı ve İsa hakkında hiçbir "açıklamaları" yoktu. O, kendilerini kurtardığını anladıkları fantastik şeytani örgütten çok, bir 'Kurtarıcı' olarak onlara karşı daha deniz mavisi kaldı. Ancak onların kalıcı erdemleri, deyim yerindeyse İsa Mesih'i asıl yerine koyacak bir din teorisi icat etmelerinde yatmıyordu. Onların değeri, yeni bir din teorisinin gerekli olduğunu kabul etmekteydi. Valentinus, Basilides ve tivallelerinin özel yapıları Büyük Kilise tarafından reddedildi ve bu düşünceli adamların spekülasyonları, bu bölümde ele alınan Kıpti eserlerinde bulduğumuz gibi kaba bir mitolojinin temeli haline geldikleri Hristiyan dünyasının köşelerine ve köşelerine sürüldü. Ancak mücadele sona erdiğinde, "Kiliasm" olarak adlandırılan şey Hristiyan bilincinin arka planında kaybolmaya başlamıştı. Doğu'da Yuhanna Kıyameti zaten gözden düşmeye başlamıştı ve Petrus Kıyameti gibi belgeler onun yerini almaya başlamıştı; bu belgelerde dikkat, beklenen bir gidiş dönüşünde genel bir dirilişten ziyade iyi ve kötü ruhların ölümden hemen sonraki durumuna odaklanmıştı.

--- SAYFA 101 ---

GNOSTİKİZM VE ŞİLİASM Mesih, beraberindeki ödülleri ve cezalarla birlikte yeryüzüne iniyor. Bu, eski inançların reddedilmesinden ziyade bir vurgu farklılığıydı; ancak yeni vurgu, Yunan-Romen dünyasının fikirlerine daha iyi uyuyordu ve düşünceli sınıfların din değiştirmesinin önündeki engeli ortadan kaldırıyor. Her durumda, ikinci yüzyılın sözde "Gnostik" sistemlerinde esas olarak bir nesil önce "yeni teoloji" olarak adlandırılan şeyi ortaya koyma girişimini görmemiz gerektiğini düşünmeye cüret ediyorum: yani, Hristiyanlığın "modern" bilim ve felsefe açısından yeniden formüle edilmesi. O zamanın bilimi kabaydı ve felsefe duysal şeyleri fazlasıyla küçümsemişti, öyle ki Gnostik 'yeni teoloji' tatmin edici değildi. Belki de çıkarılabilecek en emin ders, günümüzün fikirleri uğruna Geçmiş'i hafifçe terk etme tehlikesidir. Yine de, zaman zaman tehlikeli feragat girişiminde bulunulması gerekir. 91

--- SAYFA 102 ---

Bölüm IV DÖRDÜNCÜ İNCİL: MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK Artık Manden Dini hakkında biraz açıklama yapmanın zamanı geldi. Son birkaç yılda teolojik eleştirinin en ilginç gelişmelerinden biri Irak'taki Mandenilere gösterilen ilgidir: Hatta Dördüncü İncil'in aslında bu Mandenilere benzer bir mezhebin kutsal kitabı olarak tasarlandığının işaretlerini gösterdiği ve elimizdeki onu bir Hristiyan eserine dönüştürmek için yapılmış bir televizyon olduğu iddia edilmiştir. Bu paradoksal teoriyi burada geçmeyi göze alacağım çünkü doğru olsa bile son derece paradoksal olmaktan çıkmayacak. Mandaean kutsal kitapları, İslam'ın zaferleri sonrasına kadar bir araya getirilmemişti: Yuhanna'ya göre, birinci Hristiyan yüzyılın sonlarında bugünkü haliyle yayınlanan İncil'in daha sonraki bir gelişmeyi sunduğu bir dini teoriyi açıkça ortaya koymaları gerçekten şaşırtıcı olurdu! Aslına bakılırsa bana öyle geliyor ki, Dördüncü İncil'in anlamına ilişkin mevcut teorinin bazı açılardan yetersiz olduğu düşünüldüğünden, bu teori yalnızca eğitilmiş insanlar tarafından benimsenebilirdi. Bu nedenle, bu İncil'in açılış bölümünü ele alarak başlamayı öneriyorum. Ama önce 92'ler arasında bir ayırım yapmama izin verin.

--- SAYFA 103 ---

LOGO NEDİR? Dördüncü İncil'in gerçek öğretisi ve yaygın olarak 'Logos doktrini' olarak konuşulan şey. İncil'in açılış cümlelerinde bahsedilen Kelime veya Logos'u, İskenderiyeli Yahudi filozof Philo'nun açıkladığı Logos'la aynı olarak görmeye sık sık davet ederiz. Evangelist, bu Logos'un ete kemiğe büründüğünü ve bunun Philo'nun kavramlarının bir adım ötesinde olduğunu iddia etmeye devam ediyor; ama biz, Evangelist tarafından kullanılan Logos sözcüğünü, sonunda Platon'dan türetilen Philoneusçu kavramların tamamını veya çoğunu okumaya davet edildik. Bu kavramlar, ikinci yüzyıldan itibaren birçok Hristiyan için çok çekiciydi; diğerlerinin yanı sıra, Logos hakkında söyleyecek çok şeyi olan Justin Martyr de, eğer Logos doktrini ondan türetmişse, Dördüncü İncil'den ilginç bir şekilde doğrudan çok az yararlanıyor. Her halükarda, Justin Martyr'in zamanından bu yana, İncil'in Logos'u genellikle Filoneyen, Platoncu, /ogos olarak kabul edildi. Şimdi ilk etapta, Fogos, Abyoo'nun Yunanca dilinde en yaygın kelimelerden biri olduğunu belirtmek gerekir. Elbette ki bir kelime, bir söylem, bir açıklama (hem 'anlatı' hem de 'fatura' anlamında)³ ve aynı zamanda akıl ve plan anlamına gelir. Yazarın kullanımı belirlenmedikçe, böyle bir terime özel bir teknik anlam vermek konusunda dikkatli olmalıyız. Ve Dördüncü İncil'de, herkesin hatırlayacağı gibi, 'Gon Sözü'nün kullanılmadığı dikkate değer bir örnek karşılıyoruz: Örn. Lk. xvi 2.93

--- SAYFA 104 ---

DÖRDÜNCÜ İNCİL İsa'dır, ama daha ziyade Yeni Ahit dilinde genellikle 'Ruh'a atfedilen ilhama karşılık gelir. Eğer 'Logos' Dördüncü Evangelist için teknik bir terim olsaydı, Kutsal Yazıların 'Gop'un sözünün' geldiği kişilere Tanrılar adını verdiği argümanını, kendisinin yaptığı gibi nasıl ifade ettiğini anlamak neredeyse imkansızdır (Yuhanna x 34-6). Bu nedenle Dördüncü İncil'in açılış cümlelerindeki Adyoo'nun 'sözcük'ün mutlaka Philoneus Logos'u anlamına geldiğini varsaymamalıyız. Daha sonra ifadelerin kendilerine dönelim ve kendi anlamlarını açıklayıp açıklamadıklarını görelim. "Başlangıçta Söz vardı", év dpi fv 6 Adyoo - bu cümleyle ilgili en azından kesin olan bir şey var. Hiç kimse Hristiyan ya da Yahudi okuyucularını Yaratılış kitabının ilk kelimelerine götürmeden év épyij ile bir çalışmaya başlayamaz. Bu şekilde bir çalışmaya başlamak, pratikte 'Yaratılış'ın başladığı yerden başlıyorum, ben Yaratılış'ın söylediği şeyi söylüyorum' anlamına gelir. Peki o halde Başlangıçta orada olan 'kelime' neydi? Sanırım biz Bunu çok iyi biliyorum, Tevnéríte pao'ydu, "Işık olsun". Ve bunun doğru olduğu, Evangelist'in hemen Işık'tan ve onun Karanlıkta nasıl parladığından bahsetmesiyle de doğrulanıyor. Peki ama bu söz, cümle ya da kararname kime söylenmişti? "Işığa" değil, çünkü ışık henüz mevcut değildi. Henüz hiçbir şey yoktu, henüz hiçbir şey olmamıştı, 'söz' başlangıçta vardı, 94

--- SAYFA 105 ---

Olaylar gerçekleşmeden önce ALLAH'IN İLAHİ SÖZÜ. Gop'tan başka bunun konuşulabileceği hiçbir şey, hiç kimse yoktu. Söz Gop'a gönderilmişti. Kelimenin Gop (apud Deum) ile birlikte kullanıldığı şeklindeki alternatif çeviri bana yetersiz görünüyor, çünkü başka yerlerde kullanıldığında elvor trpdo tiva yakın genetik bağlantı değil, yalnızca yan yana gelme fikrini aktarıyor. "Ne", diyorsunuz, "Gop'a hitap eden bir kelime? Kim tarafından?" Böylece Evangelist, itirazı önceden tahmin ederek Kal Osd0 fv & Adyoo'yu ekler, "ve Sözün kendisi İlahi idi." Evangelistin bize tanıttığı şey yeni bir teoloji değil, bildik, yüce de olsa Yaradılış anlayışdır, yani Yaradılışı Kendisine danışarak üreten, ancak Kendi formülünü duyurmadan hiçbir şeyi görünür bir biçime getirmeyen Tek Gop anlayışdır. Niyet.? Bu niyetin sonucunda ortaya çıkan şey Hayattı. Karanlıktan farklı olarak Işık, varoluşun en genel özelliğiydi, ama İnsan söz konusu olduğunda bu 'ışık'a en iyi şekilde Hayat denilebilirdi. Ayrıca, bu Kelime veya Niyet 'vardı' (#v), oysa 'her şey onun aracılığıyla gerçekleşti' (tyéveto). tdv edv. Ayrıca Joh. x 35, mpda otto 6 Adyoo Tot Got tyeveto ve Jeremiah xiv 1, vb. * Ayrıca Amos iii 7'yi de karşılaştırın. Eğer Valentinianus'un deyimini kullanacaksak, görünen evrenin tesadüfen meydana gelmediğini, tasarıma uygun olarak Bilgelik (cogia) tarafından ortaya çıkarıldığını söyleyebiliriz (8Antéc).

--- SAYFA 106 ---

DÖRDÜNCÜ MÜJDE yukarı, 'şeyler' ise yok. Susanna'nın başlangıcında "Babil'de (fv) bir adam vardı", "Samuel'in başlangıcında (4v) Efrayim Dağı'nda bir adam vardı", Eyüp'ün başlangıcında 'Ausitis bölgesinde (Av) bir adam vardı'. Eyüp'ün veya Samuel'in babasının veya Susanna'nın kocasının sonsuzluktan beri var olduğu sonucunu çıkarmıyoruz; tüm anlam, her birinin aksiyon başladığında olay yerinde olduğudur. Benzer şekilde, ayetin ilk ayetinde de. Dördüncü İncil'de Gop'un Sözü öne sürülür, başlangıçta oradaydı ve resmin geri kalanı için çerçevenin dışına bakmak için, Ste otxK fv, ondan önce herhangi bir şey olup olmadığını araştırmak gerekir. Sonra, İncil'in altıncı ayetinde bize belli bir Yuhanna tanıtılır: İlahi Işığa tanıklık etmekle görevlendirilmiş bir adam, Yuhanna'nın kendisi bu Işık değildi, çünkü gerçek Işık tam o sırada oradaydı, ortaya çıkıyordu. Bilinmeyen ve tanınmayan da olsa, dünya. Ama O'nu kabul edenlere, diyor Evangelist, yeni ve maddi olmayan bir süreçle Gop'un çocukları olma gücü ve taze güç verdi. 'Yani demek istiyorum ki' diye devam ediyor, 'Söz'ün kendisi insan oldu ve biz O'nu gördük': görebildiğim kadarıyla Kal ve Adyoo odpé tyéveto'nun kai'si devam ediyor, 1 T take épxdpevov. (ver. 9) yalın olmak, péç ile aynı fikirde olmak, navta dvOparrov ile aynı fikirde olan bir suçlayıcı olarak değil. Bu yorum Kıbrıslı Test'te iz bırakmıştır. i 7 (aeniens in hunc mundum, L* (sic) MO; O; PQV ve Cass: diğer tüm Latinlerde senientem vardır). İnsanlar 'dünyaya geldiklerinde' hayvan yaşamı dışında çok az şeye sahiptirler. 96

--- SAYFA 107 ---

Vaftizci Yahya ve 'Yani demek istiyorum' veya 'Ve' şeklinde çevrilmelidir. Evangelist daha sonra okuyucularına daha önce tanıttığı Yahya'ya geri döner ve (her zamanki dikkatsiz yazma tarzının ardından) Önsözü özetleyen kendi sözlerine (wv. 16-18) geçerek Yahya'nın gelecek olan kişi hakkındaki ifadesini verir. Bu sözler bana yeni bir gelişmeyi duyurmak için değil, daha önce söylenenlerin başka bir açıdan özeti gibi görünüyor. Ne kadar yol kat ettiğimizi, İncil anlatımının hangi noktaya geldiğini not etmek çok önemli. Anladığım kadarıyla İncil okuyucuları Yuhanna'yla tanıştırılmış; onlara ayrıca İsa Mesih adındaki gizemli bir şahsiyet hakkında da bir şeyler söylendi, ancak henüz O'nunla tanıştırılmadılar. Bir giriş açıkça gereklidir, çünkü bize 'dünyanın' O'nu tanımadığı ve Kendi halkının O'nu kabul etmediği söylendi. Böylece Evangelist bize Yuhanna'nın ifadesinin ne olduğunu ayrıntılı olarak anlatmaya devam ediyor. Bu, her şeyden önce kendisinin, Eyüp'ün Mesih, İlyas ya da "Peygamber" olduğunun kesin bir inkârıydı, ama o, gizemli Gelen'in kim olduğunu bildirmek için yolu hazırlayan kehanet niteliğindeki Ses olduğunu ilan etti. Sonra bir gün İsa'nın geldiğini görünce şöyle der: 'İşte Gop Kuzusu!' Nereden biliyor? Kai'nin bu kullanımı için, özellikle Timothy ve Aguila, s-76'ya ve Evangelion da-Mepharreshe'deki o pasaja ilişkin notuma bakınız, 1. 265. BC 97 7

--- SAYFA 108 ---

DÖRDÜNCÜ İNCİL, Gop'un Ruh'u'nun güvercin gibi indiğini gördüğü kişinin, Kutsal Ruh'la vaftiz edecek olan kişi olduğunu ilham yoluyla öğrenmişti: Ruh'un İsa'nın üzerine indiğini görmüştü ve böylece İsa'nın Gop'un Seçilmiş olduğu tanıklık ediyordu (6 éAsxtéo Tot Ge00).t Artık deyim yerindeyse sır ortaya çıktı; aslında birden fazla sır var. Öncelikle Dördüncü Evangelist'e göre Yuhanna'nın rolünü görüyoruz. John, Enkarnasyonun tanığıdır! Bizi İsa'yla, İsa'yı Mesih olarak tanıtan odur. Dördüncü İncil öğretisinin genellikle 'evlat edinme' olarak adlandırılan öğreti olduğu ve onun sunumunu Matta ve Luka'nın Bebeklik Anlatıları ile birleştirmek konusunda yanlış yaptığımız izlenimine karşı koyamıyorum. Yuhanna'nın ilk bölümünde anlatılan öyküyü anladığım kadarıyla, bu bölümde öğretilen şey, eskiden yoktan ışık ve enerji üreten Gop'un yaratıcı sözünün insan İsa'nın üzerine indiği ve onun üzerinde kaldığıdır; John bu olaya gerçekten tanık oldu ve bunun anlamını öğrenmek için ilham almıştı. Dördüncü İncil, Yahya'nın İsa'yı vaftiz ettiğini söylemiyor, ancak Gop'un Ruh'u'nun inişine tanık olduğunu söylüyor: metinden anladığım kadarıyla bu iniş, Enkarnasyondur. Yahya'nın tanıklık ettiği Ruh'un inişinden sonra, İsa (şimdiye kadar Yusuf'un oğlu olarak anılıyordu, Yuhanna i 45, vi 42) Yuhanna kelimesinin vücut bulmuş hali oldu. i 34 N* ç ff syr.sc. Buradaki gerçek okumanın bu olduğuna çok az şüphe olabilir. 98

--- SAYFA 109 ---

Gop'un JOHANNINE KRISTOLOJİSİ, doğal süreçle değil, ilahi iradeyle yukarıdan doğmuştur. Bu ortodoks Kristoloji değil ama bana Johannine Kristolojisi gibi görünüyor. Bu, Evangelist'in okuyucularına "Gop'tan gönderilen, adı Yahya olan adam"ı tanıtmakta neden bu kadar dikkatli davrandığını açıklıyor, çünkü bu adam da bizi, enkarnasyonu anından itibaren haklı olarak Gop Kuzusu olarak adlandırılan, enkarne olmuş İsa Mesih'le tanıştıracaktır. Dördüncü İncil'in tüm okuyucuları için açık olmamasının tek nedeni, yazarı veya tarihi ne olursa olsun, İncil'in doktrinde kesinlikle ortodoks olarak kabul edilmesi gerektiği yönündeki zımnı varsayımdır. Öte yandan, M.S. 1. yüzyılın sonlarında şunu düşünmeye cüret ediyorum. Hristiyanların, Rableri İsa'nın kişiliğine ilişkin bir öğreti olan bir Kristoloji sonrasında hissettikleri ve henüz bir senteze ulaşamadığı 'ortodoks' bir Kristoloji henüz yoktu. İsa'nın Bakireden Doğuşu inancının Dördüncü Evangelist tarafından kabul edilip edilmediğini, kendisinin bile duymuş olup olmadığını bilmiyoruz. Ama sanırım bu konudaki sessizliği, konuya çok az önem verdiğini düşünmemize neden oluyor. Onun için önemli olan Ruh'un gerçek İnişiydi ve bunun İsa'ya ölçülü olarak değil tam olarak verilmiş olmasıydı. İniş anından itibaren İsa "Ben ve Baba biriz" diyebilir (& éovev, x 30: krş. 1 Korintliler iii 8): O'nun söyledikleri yaratıcı ve otoriterdir.

--- SAYFA 110 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK doğaldır, çünkü Yaratılış kitabının açılış bölümünde okuduğumuz İlahi Ses ile aynı niteliktedir. Péstis Sophia'nın terminolojisinde İsa, anlatılamaz Gizemin Efendisi haline gelmiştir: "O, dünyada bir insandır, ama O, tüm meleklerin üzerinde kulelidir ve hepsinden daha da üstün olacaktır; O, dünyada bir insandır, ancak O, Işıқта Kraldır.' Ve tıpkı Péstis Sophia'da olduğu gibi, gerçek Hayat, O'nu tanımaktan ibarettir. MANDAEAN'LAR Vaftizci Yahya'nın adının açılış ayetlerinde görünmesine ilişkin yukarıda verilen açıklamayı kabul edenler. Sanırım, bu çalışmayı Yuhanna hakkındaki bir İncil'in Hristiyanlaştırılmış bir versiyonu olarak görmenin gerekli olduğunu düşünmeyeceğim. Ancak son yıllarda Mandenler ve onların Baptist ile olan bağlantıları hakkında o kadar çok şey yazıldı ki, onların en azından bu ilgileri var, uzak kökenleri ne olursa olsun, onlar kesinlikle hayatta kalan tek Gnostik Mezheptir. Aşağı Babil, Dicle ve Fırat'ın aşağı kesimlerinde. Dinlerinin gerektirdiği sık sık abdest almak, akan bir nehrin kıyısında veya yakınında ikamet etmeyi zorunlu kılıyor. Kendilerine Mandaean diyorlar, bu aslında 'Gnostik' anlamına geliyor, ancak yerel olarak Sxbbis, yani vaftiz edenler olarak biliniyorlar.

--- SAYFA 111 ---

SAĞ VE SOL GİNZA kutsal Kitabına Ginza yani Hazine denir. Çeşitli içeriklere sahip bir diğeri Yuhanna'nın (veya Kralların Kitabı) olarak bilinir. Ayrıca Qo/asta adı verilen bir tür ilahi kitabı da vardır. Bunların hepsi Süryaniceye benzer Aramice lehçesinde yazılmıştır. Mandaean alfabesi tuhaftır: gırtlaktan & ve y ortadan kaybolmuş ve 7 ve m basit hale gelmiştir 4", ancak gırtlaktan harfler sesli harfler için kullanılmaktadır, a için 8, eç için Y, Aramice'de } fot o ve # ve 7 için ° kullanımının yanı sıra. Kutsal Kitap, Ginza, Yaşayanlarla ve Ölülerle ilgili olan iki kısma bölünmüştür: bunlar her zaman birbirine bağlanır, böylece her biri kitaba başlar, ancak zıt uçlardan, ortada buluşuyor; tıpkı iki ucundan başlayan bir Not Defteri gibi, iki bölüm sırasıyla Sağ ve Sol Ginza olarak biliniyor. Bu insanları tabiri caizse doğru bir şekilde ele almak oldukça önemlidir. Elçilerin İşleri xviii 25 vd. ve dolayısıyla bu misyonerler onlara 'S. John'un Hristiyanları' adını verdiler. Bu hatalı fikir artık evrensel olarak terk edilmiştir, ancak farklı bir biçimde varlığını sürdürmektedir ve hala Mandaean'ları bir Filistin mezhebi veya okulunun hayatta kalanları olarak görenler vardır. * Bazen yy, rk#ha= Ka.04, lor'da 4'lerle temsil edilir.

--- SAYFA 112 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK Şimdi, Theodore bar Konai'nin (ya da Kéwini) Scholion'unda, eski bir Mezopotamyalı yazarın, M.S. 792 yılında yazdığı, Mandaean'lar hakkında bir anlatımı var. Yazar bize, onların kurucusunun, Adiabene'den, yani Musul'un hemen kuzeyindeki bölgeden gelen, 2 dilenci olan bir tür Ado olduğunu söyler. Ayrıca bize öğretisinin Markionitlerden, Maniheistlerden ve 'Kantçılar'dan kaynaklandığını söyler. Bu sonuncuları yalnızca Theodore'un kendisinden biliniyor: ismin Knathayé olarak seslendirilmesi çok muhtemel, bu da 'Meslektaşlar' gibi bir anlama gelebilir. Theodore bar Konai'nin kanıtını reddetmek için hiçbir neden yok. Ginza'nın derlenmesinden yaklaşık bir yüzyıl sonra yazıyordu, çünkü Ginza (G.R. 387) Arap egemenliğinin 71 yıl sonra, yani a.p.'den biraz sonra sona ermesini bekliyor. Joo. Ancak konu elbette burada bitmiyor. Kanıtının ne kadarının geldiğini düşünmek önemlidir. Mandaean literatüründe, özellikle S. Ephraim'in bu dinlere karşı polemiklerinde ortaya konduğu üzere, Markionit ve Maniheist öğretiyi hatırlatan pek çok şey vardır. Kndathayé kimdi? Theodore, otorite dışı bir şekilde, onların Dagon'un Filistli rahiplerinin Babilli torunları olduğunu iddia ederek, onlar hakkında açıkça fantastik bir açıklama yapıyor. Sanırım bundan onların tanınabilir bir Hristiyan ya da Yahudi mezhebi olmadıkları sonucuna varabiliriz. Bkz. H. Pognon, Coupes de Khouabir (1898), özellikle. s. 224-7. 2 Pognon, s. II. 102

--- SAYFA 113 ---

ÖLÜ MANDAEAN ve bu, Mandaean mitolojisinde ne İncil'e ne de Hristiyanlığa ait olan büyük bir unsurun var olduğu gerçeğine karşılık gelir; Ptahil ve Abatur ile bağlantılı olan. Bu nedenle Theodore'un Mandaean'lara ilişkin açıklamasını, bu dinin Hristiyan ve Hristiyan olmayan unsurların bir karışımı olduğunu, Hristiyan unsurların çoğunlukla Markionit ve Maniheist kaynaklardan türetildiğini söyleyerek özetleyebiliriz. Ancak buna rağmen sorumuz çözülüyor. Son yıllarda Almanya'da çok popüler olan, Mandaean belgelerinin en eski Hristiyan geleneklerine değerli ışık tuttuğu fikrini reddetmeden önce, Mandaean dininin gerçekte ne olduğuna dair olumlu bir fikir edinmeliyiz. Sorularımıza cevap vermesini sağlamak için geniş ve çeşitli Mandaean literatürünü nasıl sorgulayacağız? Sanırım Sol-el Ginza denilen, Ölülerle ilgili kısımla başlamalıyız. G.L.82 f. (=ur 8) iyi Mandaean'ın ruhu ayrıldığında Tzbi'de, yani maddi dünyada bir karışıklık yaşandığını ve onun Yöneticilerinin bir araya toplanıp şöyle dediklerini okuyoruz: Düşen evi aydınlatan İnci'yi kim aldı? Geriye bıraktığı evin duvarları çatladı ve çöktü. Duvarları çatladı ve çöktü; kapı direkleri de yere düştü. Pencereleri kapalıydı; lambaları sönmüş ve parlamıyordu. [Ruh konuşuyor:] Gözlerim artık görmüyor: bu çağda yapılanlar. Artık kulaklarım duymuyor: Çağımızda söylenenleri. 103

--- SAYFA 114 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK Ayaklarım artık basmıyor: şimdiki çağda, geri de dönmüyor. Layık olan ruh konuşur ve uzaklaşır: dünyadan ışık meskenine kadar. Dünyaya çıplak getirildim: ve oradan boş çıktım. Boş çıktım içinden; yük taşımayan bir kuş gibi. Benim vekilharcım önden gidiyor; sadakalarım da arkadan geliyor. Su Dalgalarını elimde tutuyorum ve rotamı ışık diyarına çeviriyorum. 'Su Dalgaları' Mandaean vaftizlerinin temizleyici sularının gücüdür. Yedi, yani düşman Gezegeenler, ruhu gördüklerinde onun gidişatını durdurmaya çalışırlar ama başarısız olurlar ve sorarlar: Kimin gücüyle ortaya çıktın ve kimin Adı senin üzerine söylendi?— Ben Yaşam gücüyle öne çıktım: ve Parlaklığın şefinin Adı üzerime söylendi; Su Dalgalarını elimde tutuyorum ve rotamı ışık diyarına çeviriyorum. Burada Mandaizmin özünü şiirsel bir biçimde görüyorsunuz. Şiirsel biçim, Babil üslubuna çok benzer şekilde, temel olarak tekrarın ustaca kullanımından oluşur, ancak buna benzer bir şey Nasturi Doktor Narsai'nin (fl. M.S. 500) düzyazı vaazlarında da görülebilir. Trbi/ maddi dünya için kullanılır: bu İbranice sabah 5'tir, ancak bu kelimenin Süryanice İncil'de de İbranice'den usd biçiminde çevrildiğine dikkat edilmelidir. Doktrine gelince, açıkça 'Gnostik'tir ve insan hayatına soma-sema bakış açısının ve Sic inancının hakimidir. 104

--- SAYFA 115 ---

Kötü astrolojik Kaderde BARDAISAN VE RUH. Bu dünya kötü; insanın ruhu gerçek yuvasını başka bir yerde bulur, ama gerçek bilgiye sahip olmadığı sürece Kürelerden kaçamaz ve tekrar insan bedenine atılmaya yatkındır! Bu aynı zamanda Péstzs Sophia'nın ve genel olarak Gnostik sistemlerin öğretisidir. Ancak, bu Derslerin başında da belirttiğim gibi, bu, Ptolemaios astronomisine olan inancın, ayrılabilir Psyche veya ruha olan inançla birleşmesinin mantıksal bir yan ürünüdür. Mandaean inançlarının bu kısmının 'kökenlerini' arayacaksak, en yakın olanı Bardaisan felsefesidir. Bardaisan'a göre Rabbimiz yalnızca ruhları diriltir. Beden ruhtan daha ağırdır ve ona pek benzemez; sonsuza kadar ona bağlı kalamaz. Adem'in günahı, ölümden sonra ruhların 'geçmesini' engelledi; öte yandan Rabbimiz'in getirdiği Yaşam veya Kurtuluş, ruhların hiçbir engel olmadan 'Işığın Gelin Odasına' geçmesini sağlamasıydı. 'Ama neden Bardaisan'dan alıntı yapıyorsunuz?' diyeceksiniz. Mandaeanlar, Eshu Mshiba'yı Aldatıcı ve Kutsal Ruh'u da dişi bir Şeytan olarak adlandırarak Hristiyanlığa şiddetle karşı çıkmıyorlar mı? Evet, bu doğru ve yine de bilimsel sınıflandırma açısından onların, sapkın Hristiyanlar olsa da, Hristiyan olarak görülmesi gerektiğine inanıyorum. Onlar aslında Muhalliflerdir ve diğer muhallifler gibi. C. W. Mitchell'deki Denememe bakın, Ebraim's Prose Refutations, Ul, s. CKXV. 105

--- SAYFA 116 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK Yerleşik din veya felsefe biçimlerinden yola çıkarak, Kiliseden değil, yalnızca Cemaatten söz eden ve Piskoposları değil, yalnızca Müfettişleri olan Protestanlar gibi, tuhaf bir dizi terim kullanma eğilimindedirler. Bir ön değerlendirme önemlidir. Mandaeanlar sapkın Hristiyanlar olarak kabul edilebilir; onlar kesinlikle Yahudi değildirler. Bu konuda Danimarkalı bilim adamı Dr S. A. Pallis'in mükemmel çalışmasına atıfta bulunmak isterim. Dr. Pallis, Mandaizm ile Yahudilik arasında doğrudan bir bağlantı olduğuna inanmıyor. 'Mandaeanlar' diyor, 'Yahudiler ve [Katolik] Hristiyanlar arasında hiçbir ayırım yapmadılar, daha doğrusu Yahutaye'den bahsettiklerinde her zaman Hristiyanları düşünüyorlar ve onlara bu isimle hitap ediyorlar.' Eski Ahit'in Hristiyanların kutsal kitabı olması gerçeğinin fikirlerini karıştırdığını ileri sürerek devam ediyor. Ve, başka bir yerde de belirttiğim gibi, "Mandaean'ların Eski Ahit hakkındaki bilgileri Yahudi kaynaklarından değil, Mezopotamya Kiliselerinde geçerli olan İncil'in Süryanice versiyonu olan Peshitta'dan gelmektedir. Mandaean kutsal kitaplarının bilgilili editörü Lidzbarski'nin, Süryanice İncil'e Aramice edebiyatının diğer dallarından daha az aşina olması üzücüydü. Tibil gibi tüm İbranice terimler (bahsedilen) yukarıda veya Lewiathan, veya yama 1 §. A. Pallis, Mandaean Studies, s. 115-50 (Londra, 1926).

--- SAYFA 117 ---

SÜRYANİ KUTSAL KİTAP a'suf'un ETKİSİ. İbranice İncil veya Yahudi geleneğiyle doğrudan bir tanışıklığı akla getirebilecek olan bu ifadeler, Peşitta'da da benzer şekilde çevrilmiş olarak bulunur. Eğer Mandaeanlar gerçekten ister sapkın ister ortodoks olsun bir Yahudi mezhebinin torunları olsaydı bulmamız gereken şey bu değildi. Mandenlerin Hristiyanlıkla ilişkisine gelince, onlara göre Esha Mshiha'nın (İsa Mesih) sahte bir peygamber olduğu, onun aynı zamanda Nba, yani Nebo-Hermes, Merkür gezegeni olduğu veya annesinin aynı zamanda Venüs gezegeni Dibat olan kötü bir iblis olan Raha d' Kudsha (Kutsal Ruh) olduğu gerçeğinden çok fazla etkilenmememiz gerekir. Hepimiz kitapların ve yaygın eğitimin olduğu bu çağdayız ve Hristiyanlığın başlangıcına ilişkin, bizzat Yeni Ahit'i kendi okumalarımızdan elde edilen kendi kişisel bilgimizden çok fazla etkileniyoruz ve Ortodoks Kilise teolojisini kabul etmeyenler için her zaman iyilik yapmaya çalışan İsa Mesih'e dair bir tür modernist, az çok natüralist bakış açısının bir alternatifi olduğunu düşünme eğilimindeyiz. Ancak İncillere aşina olmayanlar, 'İsa Mesih' veya 'Kutsal Ruh'u yalnızca düşman ve evcil hayvanlara eziyet eden bir Kilise'nin kutsal tanrıları olarak duyanlar için bu alternatif açık değildir. Ve çok az bir araştırma, kötülerin yok olduğu (efsanevi) Kızıl Deniz'in İbranice'de AD D' olduğunu ancak tam olarak Mandaean'da olduğu gibi Peshitta'nın ekildiği transliterasyona sahip olduğunu açıkça ortaya koyuyor (bkz. G.L. 55). 2 *uphané ("Çarklar") bile Ezek'in Peşitta metninde geçmektedir. x 13, 107

--- SAYFA 118 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK Eshu Mshiha'ya karşı Manda düşmanlığı, tamamen gelişmiş İznik sonrası Kilise'ye karşı düşmanlıktır. Birçok yerde 'İsa'ya aslında 'Bizanslı' (Ramaya) deniyor ve ayrıca bize bu İsa'nın müritlerinin 'Hristiyan' (Kristiani) oldukları ve Mandaeanlar gibi asla beyaz giysiler giymeyen, oruç tutan ve asla beyaz kıyafet giymeyen keşiş ve rahibelere dönüştükleri anlatılıyor (G.R. 1 55). Kısacası, Mandaizm'in bu kadar düşman olduğu, İncillerdeki Mesih değil, tamamen gelişmiş dini organizasyon ve politikaya sahip olan Mesih'tir. Mandaean'lar ne zaman Hristiyanlar tarafından zulme uğradı? Bu ancak, Hristiyanlığın az çok hoşgörüyü karşılanan bir din olduğu ve başı (Kralların Kralı tarafından bu şekilde tanınan tek kişi) Seleukeia'nın Nestorian Katolikosu olan Sasani İmparatorluğu döneminde olabilirdi. Nasturiler, Bizanslılar tarafından sapkın kabul ediliyordu, ancak elbette onların Katolik normlarından farklılıkları, hem organizasyon hem de doktrin açısından, Mandaean'larla karşılaştırıldığında çok azdı. Mandaean Dini, Pers Hükümeti tarafından tanınmadı: onlar, aslında oldukları gibi, çeşitli 'Hristiyanlar' olarak kabul edilmiş olmalı. 'Amuneil (yani Emmanuel) onun adıdır, kendisine Esha Mahiana (yani Kurtarıcı İsa) adını verir. .. sana zulmettiğinde ona "Biz sana aitiz" de. Ama kalbinizde onu itiraf etmeyin ve Yüce Işığın Kralı olan Rabbinizin sözünden uzaklaşmayın" (G.R. « Bu ve sonraki paragraflar için, Journ. Theol. Stwd. xxrx, s. 225-37. 108'deki yukarıda bahsedilen çalışmama bakın.)

--- SAYFA 119 ---

KURTULUŞ BİLGİSİ 1 28). Elbette Ginza'dan gelen bu sözler, gerçekte öyle olmasalar da, Mandaean'ların kendilerini resmi olarak Kilise mensubu olarak kaydetmeye istekli oldukları bir zamanı yansıtıyor. Esha ve Amuneil gibi kelimeler, İncil'deki isimlerin Manda dilindeki çevirilerinin çoğu zaman hatalı olduğunu göstermektedir. Bu hiç şüphesiz cehaletten ya da bazı durumlarda (Şem için Shum'da olduğu gibi, yani 'isim') Mandaean dilinin fonetik Çenelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak bazen isimlerin kendine özgü dini kullanımları, tanıdık terimlerin sıradan kullanımını imkansız hale getirir ve bunların yerine başka kelimelerin kullanılması gerekir. Gördüğümüz gibi Ruha, Mandaean'lar tarafından yalnızca kötü ruh için kullanılır, bu yüzden artık onu diğer tüm Aramice lehçelerin yaptığı gibi 'rüzgar' için kullanmıyorlar: onun yerine Süryanice'de 'fırtına' anlamına gelen bir kelime olan yika'yı kullanıyorlar. A/aha (yani Tanrı) onlar için 'sahte tanrı' anlamına gelir, dolayısıyla gerçek İlahi Varlık için 'Büyük Mana' veya Manda d'Hayyé gibi çeşitli ikameler kullanırlar. Bu son terim, "Mandaean"ın türetildiği terimdir. "Hayatın Gnosis'i" veya daha doğrusu (daha tanıdık bir terim kullanırsak) "Kurtuluş Bilgisi" anlamına gelir. Başka kelimelerle ifade etmiyorum. Süryanice'de "hayat" ve "kurtuluş" tüm türevleriyle birlikte dini terminolojide eşanlamlıdır ve Benedictus'ta (Lk. i) bahsedilen yv&c1o owtnpiac. 77) Süryanice İncil'de madd'a dbayyé olarak çevrilmiştir; bu, Mandae dilindeki terimle tamamen aynı hecedir. 'Büyük Mana', 'Büyük Kap' veya 'Giysi' anlamına gelir: Bu bölümün sonundaki Nota bakın 109.

--- SAYFA 120 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK bunun aşağı yukarı Valentinianus Pleroma fikrine tekabül ettiğini düşünmeye cüret ederler; bu, Mandaean'ın hayat veren Vaftizi aldığı anda venasına sarılması gibi, tüm ilahi Vasfı içeren ve ilahi Vafsin içine sarıldığı bir şeydir. O halde Mandaeanlılar için 'İsa Mesih' yalnızca resmi Hristiyanların taptığı Sahte Mesih'ti. Gerçek İsa için bir isim var mıydı? Cevap: Evet; Ona genellikle Aşuṣ-uthra şeklinde Anuṣ ot Exuṣ adını verdiler. Kelime Uthra (<aho=), yanıyor. 'Zenginlik', 'hazine' Mande dilinde iyi bir ruha verilen isimdir, dolayısıyla Anush-uthra neredeyse 'Aziz Homo' olarak tercüme edilebilir. Anuṣ, İncil'deki Patrik 'Enoṣ (yani "insan") ile aynı isimdir, ancak Mandaean'ların Axuṣ'u gerçeğin habercisi olarak kavraması muhtemelen İsa'nın İncil'de kendisini İnsan Oğlu olarak adlandırma şekliyle bağlantılıdır (Sir. breb a nasha'da). O halde, Mandaean'lara göre Anush-uthra'nın kariyeri nedir? G.R. 153 ve G.R. 129'da Anuṣ-uthra'nın dünya kralı Pilatus'un (ya da Paltus, yani Pilatus) zamanında dünyaya geldiğini; hastaları iyileştirir, körlerin görmesini sağlar, cüzamlıları temizler, sakatları yürüyebilecekleri şekilde diriltir ve Yüce Işık Kralı'nın gücüyle ona inananları diriltir ve Yahudiler arasında Yaşam olduğunu öğretir. Ölüm, Işık ve Karanlık ve yanan Ateş, Hakikat ve 110

--- SAYFA 121 ---

ANUSH-UTHRA YABANCI Hatası. Üç yüz altmış Peygamber Kudüs'ten çıkıyor ve Yüce Rabbin adına vaaz veriyor: sonra Anuṣ-uthra Mandaean Cennetine yükseliyor ve Son gelene kadar insanlık tarafından bir daha görülmecektir. Ancak yükselmeden önce, başka bir yerde Anuṣ-uthra'nın, aldatıcı Yedi Gezegendenden yalnızca biri olduğunu itiraf edecek olan Aldatıcının, Bizans İsa'sının maskesini düşüreceğini okuduk: Yahudiler tarafından ele geçirilecek ve çarmıha gerilecek (G.R. 11 58). Kudüs'teki Anuṣ-uthra'nın vaazına ve mucizelerine ilişkin bu hikayenin, Mandaean yapısında izole edilmiş bir parça olmadığı, G.R. xIV 288 vd., burada gerçek din, Anush-uthra tarafından öğretilen doktrin olarak temsil edilir ve daha fazlası G.R. xv, Anush-uthra'nın kendisinin dünyaya gelişine ilgili şarkı söylediği yer. Kendisini Yabancı olarak adlandırıyor (sakraya, G.R. 328, son satır) ve şöyle diyor: 'Bedensel bir şekil aldım ve Kudüs'te ortaya çıktım. Sesimle konuştum ve vaaz verdim ve Miriai için Şifacı oldum: Miriai için Şifacı oldum ve onu baştan ayağa iyileştirdim. Bana, iyileştiren ve hiçbir ücret almayan Gerçeğin Şifacısı (Aaṣza) denildi" (G.R. 331 v.s.).1 Bunu, diğer şeylerin yanı sıra, 365 müridin misyonu takip ediyor. Açıkçası burada G.R.1 ve 1'de okuduklarımızla bir paralellik var; ileri sürülen aynı doktrindir. Miriai'nin, sadık mürid ve müridin iyileşmesine yapılan vurgu (bkz. Lk. viii 2), bu Mandaean figürün Lidzbarski'nin (Jobannesbuch, s. 125) sandığı gibi İsa'nın annesi Meryem'den değil, Mecdelli Meryem'den geliştirildiğini göstermeye yeterlidir. Baştankara

--- SAYFA 122 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK O halde Mandaeanlar, Katolik Kilisesi'nin bir kadından doğan ve çarmıha gerilen Mesih'ini reddettiler, ancak Pilatus'un günlerinde Kudüs'te ortaya çıkan, hastaları iyileştiren, gerçek ve hayat veren öğretiyi öğreten ve işi bittiğinde Işık dünyasındaki kendi yerine yükselen Yabancı'yı kabul ettiler. Bu Şahsiyete Yabancı denir, ancak Hristiyan antik çağının modern araştırmacısı için yabancı değildir: Mani tarafından Marcion'lu İsa'dan benimsenen bir evcil hayvan çağı olan Maniheizt İsa olduğu açıktır. Başka bir deyişle, Mandaean'ların tartışmalı yeni bir uydurması değil. Beşinci ve altıncı yüzyıllarda Marcionites, ruhsatsız ve yok olmaya yüz tutmuş bir toplumdur. Ama Efrayim'in polemiklerinden ve daha da önemlisi Mani'nin yeni teolojisi üzerindeki etkilerinden açıkça anlaşılacağı üzere, bir zamanlar Fırat Vadisi Hristiyanlığında büyük bir etken olmuşlardı. Mandaean'ların kılık değiştirmiş Markionit olduklarını öne sürüyorum: Ben Theodore bar Konai'nin bize Mandaean doktrininin kısmen Markionitlerden türetildiğini söylerken haklı olduğunu ve bu kısmın onların 'Kristolojisi' olduğunu, Anush-uthra'nın Markionite İsa olduğunu güvenle söyleyebileceğimizi düşünüyorum. Maniciler Maniheizm'den türetmişlerdir. 1 Ephraim'in Marcion'un Düzyazı Reddi'ndeki çeşitli pasajlar, sahte ve gerçek olmak üzere iki Mesih'e ilişkin Markioncu bir doktrine işaret ediyor gibi görünüyor: bkz. Mitchell, 11, s. xxxviii, L. 14; P. xlviii, 1.18; P. xlix, 1. 24. 1i2

--- SAYFA 123 ---

Işığın Yüce Kralının ve O'nun bu kötü dünyanın cennetinin ve dünyasının çok ötesindeki görkemli ve barışçıl diyarının EVLİLİK anlayışı. Onun Beş iyi özelliği, Kuzeydeki yeri ve diğer ayrıntılar, doğrudan Mani'nin "Işık Cennetlerinin Kralı" sunumundan gelmiş gibi görünüyor. Ayrıca, G.R.'deki Mandaean İtiraf formülü. 11 61 vd. (özellikle 63, son)", Maniheist Khuastuanift'i hatırlatır. Ancak Mandaizmin Maniheizm ile bağlantısı bana Marcion'un diniyle olan bağlantısı kadar yakın görünmüyor. Elbette Mandaizm, evliliğe sadece izin verilmesi değil aynı zamanda emredilmesi açısından Markionitlerin ve Maniçilerin örgütlenmesinden bir noktada farklıdır. Mandaizm, Hristiyan pratiğinin çoğu biçiminden de farklıdır: Vaftiz bir kez ve tamamen uygulanmaz, ancak gerektiği sıklıkta tekrarlanır. Epiphanius'a göre Markionlular ikinci ve üçüncü bir vaftize izin verdiler. Mandaean'ın tekrarlanan vaftizleri, geleneklerinin bir uzantısı olarak Markionite teorisyle bağdaştırılabilir. Tabii ki tüm Manda mitolojisini ve ptaxis'i yalnızca Mezopotamya Markionit Hristiyanlığından çıkarmaya çalışmak benim için önemli değil. 1 Lidzbarski, s. 57: cf. My Religion of the Manichees, s.

--- SAYFA 124 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK, kendi içinde Mandaizm ile birlikte, ancak son on beş yılda Mandaean'ın Yeni Ahit fikir ve ifadeleriyle paralellik gösterdiği kullanımla birlikte, bu ifadelerin Süryanice İncil'den alıntılar, çoğunlukla akılcı olmayan alıntılar veya uyarlamalar olarak değil, bağımsız paralellikler olarak ele alınmasını kastediyorum. Bildiğim kadarıyla, Journal of Theological Studies'deki makalemin yanı sıra, Kopenhag'daki Dr. Pallis, Bonn'daki Prof. Peterson, Revue Biblique'deki Père Lagrange'ın protestoları sadece protesto edildi. Ancak son zamanlarda protestolarımız, Berlinli Prof. H. Lietzmann'ın Prusya Akademisi'nin Sitzungsberichte'sinde 1930'da Mandaean Vaftiz Ayini üzerine yaptığı bir çalışmayla güçlendirildi (Phil.-Hist. Ki. xxvu, s. 596-608). Prof. Lietzmann, Mandaean yazılarındaki Vaftizci Yahya'nın bildirimlerini inceliyor ve bunların geleneklerinin daha sonraki aşamalarına ait olduklarını, Kanonik İncillerden başka bir temele sahip olmadıklarını ve Mandenleri Yuhanna'nın varsayımsal takipçileriyle ilişkilendirecek hiçbir şeyin olmadığını gösteriyor. Dahası, Mandaean Vaftiz törenini Nasturi Vaftiz Düzeni ile karşılaştırır ve Mandaean töreninin, hatta 'Ürdün' kelimesinin vaftiz suyu anlamında kullanılmasına kadar, aslında Nasturilerden alındığı sonucuna varır! Mandaean'lar ve onların yaşam tarzları hakkında iyi ve modern bir tanım okumuş olan herkese, Bayan Drower'in Lietemann, s. 602.114

--- SAYFA 125 ---

MANDAİZMİN ÇEŞİTLİ KAYNAKLARI Quest, XV1(1924-5), s. 80-92, 217-25 — Mandaean Vaftizlerinin, Melekler ve Şeytanlar hakkında miras aldıkları veya icat ettikleri peri masallarından çok daha fazlası, Mandaean Dininin merkezi olduğunu anlayacaktır. "Ama sonuçta", bazıları şöyle diyebilir, "Sol-el Ginza ile, ruhu bedenden sonsuza kadar ayrıldıktan sonra göksel bölgelere hızlandıran Massektalar ile başladınız. Ruhun kaderi hakkındaki inancın Mandaizmin gerçek özü olduğunu söylediniz. Elbette bu Gnostik mi?' Evet, Mandaean Dini'nin de merkezinde, aydınlanmış ruhun 'gözetimler' (wattartas) yoluyla bedenden ayrıldıktan sonra yükselişi doktrini vardır. yani yalnızca Manda vaftizinde edinilen mührün sağlandığı korunan sınırlar. Ve ayrıca tuhaf Manda mitolojisi var - Abatur, Ptahil, Ur, adı ve işlevi başka yerde bilinen hiçbir şeye benzemeyen bir grup Demiurjik varlık. Bunlar Mezopotamya kökenli olabilir: Henüz hiç kimse, dünyada bir şekilde aynı yeri işgal eden 'Abatur' veya 'Ptahil' için gerçekten tatmin edici bir türetme önermemiştir. Jaldabaoth'un bazı Batı Gnostik sistemlerinde yaptığı gibi Mandaean sistemi (veya daha doğrusu sistemler). Hibil-Ziwa'yı (G.R. 143) yutmaya çalışan 'Crun, etten dağı'nın, gezegenin değil, çocuklarını yutan ve şimdi Tartarus'ta oturan sürgün edilmiş babanın Kpdévoo'sunun uzak bir anısı gibi görüldüğü belirtilebilir. 8-2

--- SAYFA 126 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK onlar da bir Yunan'dır, icc. Batılı, Mandaean mitolojisindeki unsur. Burada, ruhları yutan iblislerin en kötüsü olan Karanlığın Efendisi Ur'un OAn'ın bir deformasyonu olduğu varsayımını öne sürmek isterim. Hyle, <\om, Marcion'un sistemindeki kötü unsurdur:! İsmi bu açıklaması Ur'un Mandaean mitolojisinde oynadığı role mükemmel bir şekilde uymaktadır. Biçime gelince, Mandaean ty, Nyy, 'yaprak?:?' sözcüğündeki Süryanice da'ya karşılık gelir. Mandaean 4, Süryanice / NTOINN kelimesindeki 'mürid' (Süryanice talmida) kelimesine karşılık gelir; ve vurgusuz son sesli harf, Yunanca téya kelimesinden gelen WNOY etak'ta olduğu gibi kolayca düşebilir.³ Bu nedenle görünürdeki her düzensizliğin kendi uygun etimolojik paralelliği vardır.⁴ Ancak Manda teolojisinin daha özel olarak 'Gnostik' kısmı olarak adlandırılabilir şey gelince, insan ruhunun yabancı, kurtarılamaz bir bedende hapsedildiği, ölüm anında ondan kaçtığı ancak o zaman bile dünyanın dışındaki gerçek evine giden yolu kazanamadığı öğretisi. Bu dünyayı kuşatan küreler, yalnızca gerçek olanı özümsemiş olması dışında. See Mitchell's Ephraim, 1 Jo £., 140 vd. 2 Néldeke, Manddische Grammatik, s. 61.3 Aynı eser. P. 202. 41 burada Mandaean İlahi kitabının adı olan Kolasta'nın (xnpdxyp) Arapça doe (yani 'öz') kelimesinden türetilmediğini, sadece 'övgü' veya 'övgü' anlamına gelen Süryanice fu/lasd (aan) kelimesinin dişil hali olduğunu öne sürmek isterim. Bu kelime sonuçta KoAdéo'dan türetilmiştir ve Süryanice edebiyatında oldukça yaygındır. 116

--- SAYFA 127 ---

BARDESANIAN GNOSIS'in bu yaşam boyunca edindiği bilginin izi, eski Hıristiyan çevrelerinde Fırat Vadisi'nde de izlenebilir, çünkü bu, Bardaisan'ın öğretileridir. Bardaisan bir filozoftu, kendi zamanında bazı astronomik bilgilere sahip bir kültür ve bilim adamıydı. Fikirleri bize aktarıldığı kadarıyla, fantastik biçim ve isimlere sahip canavarca cinlerden değil, Kader ve Özgür İradeden, Gezegenlerden, sağdaki veya soldaki Göksel Güçlerden bahsediyor: peri masalı diyebileceğimiz unsur yok. Ama onun mitolojisi, geçişte engellenen ve yedi Limbos'ta (ma'éné) tutulan ruhlardan söz ediyor? Bunlar işlev bakımından en azından Mandaean göksel Hapishanelerine (wattartas) karşılık gelir. Dahası, mandanın gerçekte türetildiği Süryanice kelime olan madda'a, Bardaisan'ın insanda yaşayan İlahi Akıl veya Gnosis için kullandığı isimdi.³ Başlangıçta söylediğim gibi, 'Gnosis' hakkındaki modern yazarların her zaman çok farklı 'Gnostik' sistemlerin bazıları arasındaki bazı benzerliklerin, sonunda Astrolojinin sahte bilimine yol açan gerçek gerçeklere dair ortak bir anlayıştan gelebileceğini düşünmediklerini düşünüyorum. yakalandıklarında dikkate alınması gereken gerçekler. Ptolema sistemi, artık eskimiş olsa da, zamanında güncel bir bilimdi; Mitchell, 11, s. lxxvii: ayrıca bkz. s. cxxx. 2 age. pp.\xxvii ve xcvii. 3 [teklif. P. Lxxili. 117

--- SAYFA 128 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK Gerçeklerin gerçek gözlemi. Milton'ın "uysal gözlü Barış... Cennetten dönen kürenin içinden yavaşça kayarak aşağı indiğinde", onun gerçekten de geçmesi gereken bir dizi kürenin içinden geçmişti. Gezegenlerin düzenli fakat bağımsız hareketinin keşfi, gezegenlerin her birinin, görünüşe göre başka hiçbir yıldızın nüfuz edemeyeceği kendi küresinde sabitlendiği doktrini ile açıklanıyordu. Bu nedenle cennet görüldüğü gibi açık değildi: gerçekten şeffaf ama içinden geçilemez kristal kürelerle çevrelenmişti. Ruhun Bedenden serbest bırakıldığında Cennete doğru uçuğu kabul edilirse, eve giderken kürelerin içinden nasıl geçebilirdi? Demek istediğim bu zorluk doğal olarak kendini gösteriyor, sorulması gereken doğal bir soru. Pek çok sistemin, genel olarak Gezegenlerin sayısına tekabül eden sayıda, aktarılacak bir 'koşu' doktrinine sahip olması şaşırtıcı değildir. Bazen vurgu geçmişteki iyi davranışlara, bazen de gizli bilgilere sahip olmaya yapılıyordu: Açıkça görülen şey, ruhun başlığını göklerdeki -ya da daha doğrusu göklerin ötesindeki malikanelerde- net bir şekilde okuyabilmesi için bir pasaportun gerekli olduğuydu. Bu nedenle, 'küreler' doktrininin kabul edildiği her yerde, onları nasıl aşacağımıza dair doktrinlerle karşılaşırız; bunlar kısmen Hades'in efsanevi nehirlerinin nasıl geçileceğine dair eski hikayelere karşılık gelir. Her halükarda, Bardaisan'ın kozmogonisine dair bildiklerimiz, fantastik ve sıradanlığın altında yatan altyapıyla benzerlikler göstermeye yetiyor.

--- SAYFA 129 ---

MEZOPOTAMYA mezhebi, Mandaean masallarını karmaşıktırdı. Önemli olan Bardaisan'ın Fırat Vadisi bölgesine ait olmasıdır. Mandaizme benzetmeler yapmak için Irenaeus, Hippolytus ve Epiphanius'un tanımladığı mezheplere gitmemize gerek yok. Mandaean'lar Babil'de yaşıyor. Onların kutsal yazıları İslam'ın gelişinden yaklaşık yetmiş yıl sonra derlendi, yani a.p. yoo. Sahip olduğumuz tek geleneğe göre onların kurucusu, yani bugünkü şekliyle Mandaizmin kurucusu, doktrinleri kısmen Mezopotamya'da etkili oldukları bilinen Markionitlerin ve Maniçilerin öğretilerinden ödünç alınan Adiabene'den gezgin bir münzeviydi. Sistemin Matcionites veya Manichee'lerden gelmemiş gibi görünen herhangi bir bölümünün doğrudan bir Akdeniz kaynağından türetilmiş olduğunu olası kılmak için çok güçlü, ayrıntılı kanıtlara ihtiyaç vardır. Mandaean'ların İncil'deki bilgilerinin tamamı, İsa Mesih'in anlayışsız portreleri de dahil olmak üzere, Babil'deki resmi Hristiyanların İncil'i olan Peshitta'ya ilişkin bir çalışmaya kadar takip edilebilir. Öte yandan, Mandaean Anush-uthra, Kilise'nin İsa Mesih'inin sadece soluk bir yansıması değil, Markionite (ve Maniheizt) İsa'dır: Mecdelli Meryem'in tuhaf bir anısı olan Miriai figürü de dahil olmak üzere Anush-uthra hakkında söylenen her şey, sonuçta Marcion tarafından kısaltılmış ve düzenlenmiş haliyle Lucan İncili'nden türetilmiştir. Bardaisan'da, 11g'yi de içeren, değiştirilmiş astrolojik Kader konusunda eğitimli bir Gnostik doktrinine sahibiz.

--- SAYFA 130 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK Ruhun ölümden sonraki kaderi. Mandaizm'de, sözlü bilgi ve gezgin dilenciler tarafından korunan bir gelenek aracılığıyla görüldüğü gibi, bir şekilde benzer bir doktrine sahibiz. Burada burada bir özelliğin Valentinus çağına ilişkin kadim spekülasyonların soyundan geldiği kabul edilse de, onun Mandaean Anush-uthra'da korunan Markionit İsa'nın özelliklerinden daha sadık bir şekilde korunmasını bekleyemeyiz. Başka bir deyişle, Mandaizm kendi başına ilginç olabilir, ancak ona erken Hristiyan gelişiminin gizemlerini çözecek bir anahtar olarak yaklaşmanın faydası yoktur. MANDA D'HAYYE CÜMLESİ HAKKINDA NOT Daha önce de söylediğim gibi, s. 109 Mandaean terimi Manda d'Hayye aslında Benedictus'un Süryanice metninde geçmektedir (Lk. i 77). Bu, Lidzbarski tarafından usulüne uygun olarak kabul edilmektedir (Jobannesbuch, s. xvii, not 2), ancak Lagarde'ın orada alıntılanan sözleri yanıltıcıdır. Lagarde şöyle diyor: 'Lucas 177 yvo10 cwmplag sam wSaiin tibersetzt, wahrend sonst cwtnpia ~ata& ist', Bu açıklama 1890'da, Sina Palimpsest'inin keşfinin erken Süryanice dini diksiyona ilişkin bilgimizi genişletmesinden önce yapılmıştı. İlk olarak, ownnpta ve cmzev'e gelince. 'Eski Süryanice' Versiyonu, bu kelimeleri düzenli olarak 'hayat' (+s%) ve 'yaşamaya neden' (,a<<) ile temsil ediyordu; Matta viii 25 gibi pasajlarda bile, kayıktaki havarilerin çılgınlıkları -Kvpie, o&cov ~- S (Aiat C)'de çevrilmişti: 'Rabbimiz, bizi yaşat!' Peşitta'da, 'O'd Süryanice'nin a.p. 412 civarında yapılan bir revizyonu, Bu ilginç anlatım genellikle korunur, ancak daha fazla 120

--- SAYFA 131 ---

MANDA D'HAYYE'nin gerçek anlamı ara sıra değiştirilir. Mesela Matt'te. viii 25 Peşitta'da 'Rabbimiz, kurtar bizi' (___ &) vardır. Ow7npla ismine gelince, 'hayat' karşılığının Lk'da kalmasına izin verilir. i 77, xix 9 ve Joh. iv 22, ancak Lk'da aim4tas, 'kurtuluş' ikame edilmiştir. i 69 ('Eski Süryanice'nin Autpworc için kullandığı bir kelime); ve Lk'nin özgeçmişi. S'nin 've O bizi hayata kaptı' şeklindeki i 71, Peşitta'da 'bizi kurtarsın diye' olur. Bu düzeltmelere rağmen, 'yaşam' -İbranice ve aynı zamanda Mandaca'da olduğu gibi Süryanice'de de eril çoğul olmasına rağmen- 'kurtuluş'un geleneksel eşdeğeri olmaya devam etti, Jude 3'ten görülebileceği gibi, Feshigta sonrası versiyonda 'ortak biz'imiz 'ortak yaşamımız' olarak çevrilmiştir (woXa 63 3). ' İzle Aes madd'a kelimesi, <\\h=n) gibi sert d ile, = 'bilmek'ten gelen tamamen düzenli bir oluşumdur. Aynı Mandaean'da olduğu gibi, ortadaki -dd- harfinin -nd-'ye dönüştüğü bazı lehçelerde Yahudi Aramicesinde de görülür. Süryanice'de bu kelime 'bilgi' yerine 'zeka' veya 'akıl' anlamında kullanılıyor. Bardaisan, madd'a'yı ruhtaki garip ve ilahi maya olarak adlandırır; ruhun kendisi bilgiden yoksundur (#da'thé): Başka bir deyişle, o, insan yapısında ilave bir yeti olarak kabul edilen Akıl'dır. Dolayısıyla teknik bir terim olarak irfanla kastedilen, tam da ilahi şeylerin doğaüstü anlayışıdır. Manda d'Hayyé tam olarak Gnosis'in kişileştirilmiş halidir. Gerçek Mandaean Miriai, 'Nefret ettiğim kişiyi sevmek bana uzak olsun' diyor; İddia ettiğim kişiden nefret etmek bana düşmez; Hayır, benim için dünyada bir destek olan Lord Manda d'Hayyé'den nefret etmek benim için uzak, O benim için dünyada bir destek ve ışık yerine bir Yardımcıdır.' Bu alıntıdan da anlaşılacağı gibi, 'Manda d' Hayyé tamamen kişileşmiştir, romantik sevgiyi ilham etme yeteneğine sahip bir Varlıktır. Miriai, Meryem'in Mandaean adıdır, yani Meryem. Magdalene (Lk. viii 2), İsa'nın öğrencisi. 1 Johannesbuch 131, s. 129; Kolasta xu1v, s. 211 f. 12t

--- SAYFA 132 ---

MANDAİZM VE HİRİSTİYANLIK Az önce alıntıladığım şiirsel dizelerin temeli, İsa'nın Mecdelli Meryem'e ilham ettiği sevgi ve şükrandır. Ancak Mandaean Dini somut tarihe tamamen yabancısıdır. Maniçilerde olduğu gibi onlar da Peygamber'i, onun sembolünü, öğretisini karıştırırlar: aslında somut insan kişiliğine güvenmezler, Jokn.t'un Elçilerinin İşleri'nin "Gnostik" yazarının yaptığı gibi. "Miriai" hiç şüphesiz Markionit İncili aracılığıyla insanlıktan arındırılmış İsa ile Mandaean mitolojisine girmiştir: Asash-nthra -O'na diyebileceğimiz şekliyle "Aziz Homo"- Manda d'Hayyé'den daha insani değildir, öğretisi Aziz Homo tarafından ilan edilmiştir ama aynı zamanda daha az insanı değildir. Yani sonuçta Miriai'nin sözleri, Ortodoks Hristiyanın Rabbine ve Kurtarıcısına olan sadakatini ve bağlılığını yeniden yansıtıyor. Her durumda, Manda d'Hayyé'yi yvécig cwrnptlas yerine yuSoi 2wijo tarafından tercüme etmek, terimin kökeni sorusunu sormak anlamına gelir. Bkz. M.R. James, Apocryphal N.T., s. 256. 122

--- SAYFA 133 ---

Bölüm V KİLİSE VE ESKİ Ahit Gnostik teolojiye felsefi gelişimi ve mitolojik çürümesi içinde göz attık. Kilisenin alternatif olarak sunabileceği ne vardı? Harnack bir yerde, dördüncü yüzyılın başında Diocletian zulmünün büyük mücadelesinde iki tarafın, yani Hristiyanlık ve Paganizmin yalnızca bir teolojiye, ancak iki rakip mitolojiye sahip olduğunu söylüyor. Epigramın Harnack'a mı yoksa bir başkasına mı ait olduğu ve durumu doğru bir şekilde ifade edip etmediği önemli değil: İyi bir başlangıç noktası olacak kadar tarihsel gerçeğe yeterince yakındır. Tek teolojiyle kastedilen, ikincil kahraman kültlerince yumuşatılan Tektanrıcılığın zaferidir. Pagan tarafında, Tanrılar ve Tanrıçalar, Hetolar ve Kurtarıcılardan oluşan eski kültlerin çoğu hayattaydı ve geliyordu, ancak yüce İlahi Gücün birliği teoride genel olarak kabul ediliyordu. Aurelian'la doruğa ulaşan Elagabalus'un zamanından itibaren, eşsiz ve her şeyi canlandıran Fethedilemez Güneş'in üstünlüğü ön plana çıkmıştı. Resmi tapınmadaki Zeus, uygulamada her zaman mevcut olan ve her yerde aynı olan Açık Gökyüzünün yanı sıra Yenilmez Güneş'in de adıydı. Benzer şekilde Hristiyanlar da 123

--- SAYFA 134 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit bilinçli olarak tek tanrıdır; ama Gop'larını 'Zeus'la özdeşleştirmeyi reddettiler. Öte yandan, Yüce Tanrı'nın ibadetinin yanı sıra daha az saygın bir ibadet isteyenler için, Hristiyanlar arasında, çeşitli Kiliselerin gurur duyduğu yerel Şehitlerden başlayarak Şehitler kültü ortaya çıktı; ve bu yerel kültürler, daha büyük ve daha dikkate değer Azizler söz konusu olduğunda giderek daha evrensel hale geliyordu. Analojiyi sürdürmek ya da bir paradoksu sürdürmek istemiyorum. Şüphesiz dikkatli bir şekilde incelendiğinde Hristiyanlar ve onların muhalifleri farklı teolojilere sahip olmakla birlikte büyük benzerlikler de mevcuttu. Bir yandan Hristiyanlar arasında hurafeler vardı; ve öte yandan, yüksek Paganizmin teolojisi o kadar aydınlanmıştı ki, Hermetik yazıların teolojik fikirlerinin Hristiyan fikirlerinden bağımsız olup olmadığı açık bir sorudur. Hatırlayacağımız gibi, bu literatür Lactantius tarafından Diocletian zulmünün sona ermesinden hemen sonra alıntılanmıştır, dolayısıyla Hermetik yazıların kökeni ne olursa olsun, o zaman Hristiyan olmayan çağdaş düşüncenin canlı bir hareketini temsil etmiş olmalıdır. Hristiyan düşüncesinde de ölümlerin durumuna ilişkin bir asimilasyon vardı. Hristiyan inancının vaftiz beyanı, bugün de olduğu gibi hâlâ bedenini dirilişine olan inancı ifade ediyordu, ancak miras alınan bu dogmanın duygusal değeri, canlı bir inanç tarafından zaten gölgede bırakılmıştı.

--- SAYFA 135 ---

ÖLÜLERİN ara durumdaki DURUMU, iyi ve kötü ölümlerin ölümden hemen sonraki durumu. Tüm Hristiyanlar, en azından Şehitlerin Mesih'le birlikte hüküm sürmeye gittiğine inanıyordu; daha doğrusu ruhları ve ruhları oraya gitmişti, çünkü saygı duyulan kemikleri hâlâ yeryüzündeki Hristiyanların özel hazinesiydi. Her halükarda zaten bilinçli bir mutluluk içindeydiler. Gop'un, dünyayı kendi atadığı adama göre yargılayacağı, her yaşta tüm insanların bedenlerinde yeniden dirileceği ve gereken cezayı veya ödülü alacağı bir gün belirlediğine dair eski Hristiyan inancı hâlâ varlığını sürdürüyordu, ama bu muazzam Yargılama ne anlama geliyordu? Ölenler zaten yargılanmış, ödülleri çoktan alıyordu. Edebiyat açısından, Petrus'un Kıyameti doktrini, her ne kadar kanonik olmasa da, Yuhanna'nın Kıyameti öğretisinin yerini almıştı. 'Ölümsüzlük' güvencesi hiç şüphesiz Hristiyanlar arasında Paganlardan daha güçlüydü ve ölümden sonra mutlu bir kısmet elde etmenin yolları farklıydı ama devlet hemen hemen aynıydı. Sovnium Scipionis'te okuduğumuz Samanyolu'nda ikamet eden kutsanmış ruhlar, ölümden sonra küreler arasında engelsizce uçan inisiye Gnostik, Katolik Kilisesi'nin yüceltilmiş Şehitleri, bunların hepsi hemen hemen aynı varoluş durumundadır: onlar cennettedirler, ancak dirilmemişlerdir. Burada yine fikirlerin, ilk Yahudi ve Hristiyan sunumundan Yunan spekülasyonunun fikirlerine doğru asimilasyonu söz konusudur.

125

--- SAYFA 136 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit Ancak kesin olan bir şey var. Biz modern düşünce tarihçileri, Pagan ve Hristiyan Dini arasındaki benzerlikleri, onların son büyük açık üstünlük mücadelesi sırasında görebiliriz: O zamanlar, Paganlar ve Hristiyanlar, aralarındaki uyumsuz farkın tam olarak bilincindeydi. Bu neyden oluşuyordu? Başlangıçta alıntıladığım epigram onların mitolojisindeki farklılığı ortaya koyuyordu. Bununla ne ima ediliyor? Eğer Hristiyanların İncil'e inandıklarını, Paganların ise Tanrılarla ilgili sahte ve fantastik efsanelerinden başka hiçbir şeyleri olmadığını söylersek, eski moda bir cevap vermiş oluruz. Bu cevabın esasen doğru olduğuna inanıyorum, ancak günümüzde oldukça fazla yeniden formüle edilmesi gerekiyor. İncil'e olan inancın gerçekte ne anlama geldiğini ve bunun Tanrıların ve insanların kökenine ilişkin Pagan açıklamasından esasen ne şekilde farklı olduğunu uzun uzadıya ele almayı öneriyorum. Artık, "İncil hakikati"ni "putperest masallar" ile tanım olmadan karşılaştıramayız. Ve İncil'in gerçek gerçekliği artık en çok sorgulanmaya başlanan, tam da eski zamanlardaki inananların tarihsel doğruluğu üzerine en çok vurgu yaptıkları kısımlardır. Dünyanın altı günde yaratılışı, Adem ve Havva, Nuh Tufanı (dünya çapında bir Tufan) - bunlar jeoloji kılavuzlarımızdan ve Antik Tarih kitaplarımızdan çıkmıştır. Ben onlardan biri değilim. Bunun Hristiyan İnancının bugünü ve geleceği açısından hiçbir önemi olmadığını düşünenler.

--- SAYFA 137 ---

ANALİSTİK VEYA SİSTEMATİK, İnsan da dahil olmak üzere, şeylerin kökeni hakkındaki teolojik teorilerimizin yeniden inşası ve revizyonu, düşünceli Hristiyanlar arasında giderek daha fazla hissedilmeye başlanıyor, ancak yararlı yeniden inşa pek fazla ilerleme kaydetmiyor. Bununla birlikte Eski Ahit esas itibarıyla sistematik bir teolojiden ziyade bir tarih kitabıdır. Yasama bile, her ne kadar ilahi olarak kabul edilse de, tarihsel bir biçimde ifade edilmiştir. Öyleyse, Hristiyanların dini ile Diocletianus'un zamanındaki Paganların dini arasındaki zıtlık, eğer Tanrıların salt efsanelerini göz ardı edersek ve Sallustius'un gibi Paganizmin açıklamalarını aklımızda tutarsak, tarihsel bir anlatımla felsefi bir anlatım arasındaki zıtlıktır. Daha doğrusu, 'tarihsel' modern zamanlarda sıklıkla 'gerçekten tarihsel' anlamında kullanıldığından, diyelim ki yıllık ve sistematik bir anlatım arasında. Yıllık veya sistematik - İncil'in onlardan ne kadar farklı olduğunu daha iyi anlayabilmek için sistematik olan birkaç önde gelen Hristiyan belgesini ele alalım. İnançlar, Kilise İlmihali, Thomas Aquinas'ın Sawma'sı gibi belgeleri düşünüyorum. Bunların hepsi çok değerli belgeler, kendi tarzlarında ve yerlerinde mükemmeller. Ancak İncil -ve ben burada özellikle Eski Ahit'i düşünüyorum- farklıdır. Bu, bir araya getirildiğinde Yahudilerin dininin nasıl Hristiyanlık dönemindeki haline geldiğini anlatan bir dizi yazıdır. Bu literatürün üstünkörü bir incelemesi, 127.

--- SAYFA 138 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit İsrail ırkının olağanüstü başarısı, ahlaki davranışın gerçek din ile ilişkisi hakkındaki yeni fikirlerden oluşmaktadır. Bu fikirler, en büyük isimleri Amos, Hoşea, İşaya, Yeremya, İkinci İşaya ve Hezekiel olan büyük bir kahinler zinciri olan Peygamberlerin sözlerinde bulunur. Yahudi ve Yunan Dini arasındaki temel farkı anlamak ve Yahudiliğin ve onun kızı Hristiyanlığın 'darlığını' ve 'ayrıcılıkliğini' kendimiz için haklı çıkarmak istiyorsak Hezekiel'i dahil etmek çok önemlidir. Bu dar görüşlülüğün nedenleri sistematik olmaktan ziyade tarihsel olsa da, tarihi İncil'in yapısına dokunmuş olarak bulunan özel bir gelişmenin sonucudur. Artık bu gelişmenin az çok mantıklı bir açıklamasını verebiliriz; bu, yalnızca İncil'in metodik olarak incelenmesi ve onun çeşitli bölümlerinin gerçek kronoloji ve çevrelerine yerleştirilmesiyle değil, aynı zamanda yaşayan gerçeği statik bir mükemmellik yerine büyümede, değişimde ve "epigenesis"te gören bir evrimsel felsefeye sahip olmamızın da yardımıyla olur. Ancak bu evrimsel felsefe aslında çağımızın bir ürünüdür. Diocletianus çağında, hatta günümüze kadar hiçbir çağda bunun için uygun zaman yoktu. Bu nedenle, antik çağlarda böyle bir felsefenin savunulabileceği tek biçim, yıllık bir biçimdi; Palladium'u olarak son aşamanın yanılmaz bir açıklamasından ziyade bir gelişmenin açıklamasına sahip olan bir şeydi. 128

--- SAYFA 139 ---

ANALİSTİK BİR FELSEFE Bir an için Eski Ahit'in gerçekte ne olduğuna inanmaya başladığımızı düşünelim ve ardından Kilise'nin oluşum aşamasında herhangi bir Gnostik yapı sistemi yerine ona bağlı kalmasına neden olan nedenleri düşünelim. Bu arada, gerçek alternatifin bu olduğunu belirtebilirim. Dördüncü ve beşinci yüzyılların Amentüleri, Hristiyan Doktrini'nin kısa ama yine de otoriter açıklamalarına yönelik girişimlerdi, ancak o zamana kadar Hristiyan Doktrini'nin ana hatları zaten kristalleşmişti ve dahası, İnançların tümü Kutsal Yazıların ifadeleri üzerine kurulduğunu iddia ediyordu. Sırf İncil'de bulunmadığı için somousion terimini İman Kitabı'na eklemek ne kadar zordu! İkinci yüzyıldaki deniz mavisi savaşı Eski Ahit'in konumu etrafında yoğunlaştı. O halde Eski Ahit nedir? Bu, Yahudilerin kutsal kitaplarından oluşan bir koleksiyondur ve çocukluğumuzdan bu kadar aşına olmasaydık, bunun çok sıra dışı bir koleksiyon olduğunu daha kolay anlardık. Bundan ne öğrenebiliriz? Bundan, Yahudi Dininin nasıl bu hale geldiğini, o zamanın yeni İskenderiye sonrası uygarlığında benzersiz bir fenomen, aslında genel olarak antik dünyada benzersiz bir fenomen haline geldiğini öğreniyoruz. Eski Ahit, her ikisi de büyük öneme sahip ve ilgi çekici olan ve özellikle de tam gelişmiş Yahudilikte aldıkları çözüm nedeniyle iki ihtilafın kaydı olarak tanımlanabilir. Bunlara MÖ 129 9 denilebilir.

--- SAYFA 140 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit kısaca 'Doğa-Din veya Toplumsal Din' ve 'Rahip veya Peygamber'. Ne demek istediğimi mümkün olan en az kelimeyle belirteyim. İnsanın hayatı yiyecek tedarikine bağlıdır ve bu da hem insan hem de hayvan için hava durumuna bağlıdır. İyi hasatları nasıl güvence altına alabiliriz? Hepimizin bildiği gibi kadim bir cevap şu: Mahsulleri doğru törenlerle kesersek ve yerel Görünmez Güçlere doğru haraç verirsek, bunlar bizim için yararlı olabilir ve gelecek sezon bize iyi bir hasat verebilirler. Eski Ahit'te 'Baal'e tapınma' denilen şey budur. Bu bir tür sihir, bir tür bilim dışı bilim, az önce Doğa-Din adını verdiğim şey. Bunun yanında ve çoğunlukla ona karşı olan Eski Ahit'te başka bir Din daha vardır. İnsan tek başına zayıftır, ancak kendisini tüm canlıların efendisi yapan hemcinsleriyle birleşme gücüne sahiptir ve eğer başka insanlar tarafından baskı altına alınırsa kendisini ancak arkadaşlarıyla birleşerek özgürleştirebilir. Ancak kombinasyon, vermeyi ve almayı, kısacası ahlakı, disiplini ve hoşgörüyü içerir. Şunu belirtmeliyim ki, bu durum hiçbir yerde Savaş'taki kadar net değildir. Bir klanın üyeleri ortak bir amaç uğruna omuz omuza savaşıyorsa, ortak çıkar uğruna bireysel avantajlardan vazgeçmeye hazır olmalı, liderlerine itaat etmeli, çalışmalı, savaşmalı ve gerekirse ortak amaç uğruna ölmelidirler. Ve ilkel toplumda tüm bunlar Dinin yaptırımı altındadır. Klanın Tanrısı, kendi klanının üyeleri için savaşır ve eğer 130 ise onlara yardım eder.

--- SAYFA 141 ---

İKİ DİN ANLAYIŞI Düşmanlarının Tanrısından daha güçlüdür, savaşta zafer kazanır. Dini vatanseverliğin en açık şekilde sergilendiği yer savaştıydı, ama aynı zamanda kendisini barışta da gösterdi. Gelenek, Musa'nın İsrailoğullarını Mısır'dan çıkardığını söylüyor ama aynı zamanda onu bir İsraili ile diğeri arasında uyulması gereken kuralları formüle eden yasa koyucu da yapıyor. Ve Musa'nın işinin her iki kısmı da, yurttaşlarına yeni bir Adla hitap etmeyi öğrettiği Gop'un yardımı ve onayıyla gerçekleştirildi. İbrani düşüncesine göre İsim, karakteri ima ediyordu ve yeni İsim, ister Yahveh ister Yahoh olsun, nasıl telaffuz edilirse edilsin, vatanseverliği ve sivil adaleti ima ediyordu. O halde iki ayrı Din anlayışımız var: Birincisi, dünyanın güzel meyvelerinin gerekli bolluğunu sağladığına inanılan uygulamalar ve gelenekler anlamına gelirken, diğesinde vatanseverlik ve sivil adalet anlamına gelir. Eski Ahit'te ilk anlayış, her bölgenin yerel dehası olan Baalim'le ve yerel olarak uygulanan çok eskilere dayanan ayinlerle ilişkilendirilir; Musa'nın İsrail'e tanıttığı Lord Gop, diğer anlayışla, gerçek vatanseverliği veya gerçek sivil adaleti sağlayan her şeyle ilişkilendirilir. Bu sıfatın altını çiziyorum, çünkü Peygamberlerin sözlerinde gerçek vatanseverliğin ne anlama gelebileceğinin genişlemesini ve derinleşmesini görüyoruz. Eski Ahit'in ilgilendiği diğer büyük tartışma ise 'Rahip' ile 131 9-2 arasındaki anlaşmazlıktır.

--- SAYFA 142 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit 'Peygamber'. Ayrıntılara girmeme gerek yok çünkü çoğu tanıdık bir konu. Rahip dindar bir profesyoneldir: Önemli olan dinin onun mesleği, mesleği olmasıdır. Antik çağlarda Tanrılarla iletişim kurmanın ana yöntemi kurbanlar aracılığıyla, dolayısıyla kurbanları yönetmek rahiplerin temel görevlerinden biriydi; ama bunun yanı sıra, Gop'un iradesini kehanetlerle, kutsal kura atarak veya eski gelenekler hakkındaki bilgisiyle açıklamak da rahibin olağan göreviydi. Genellikle belirli bir tapınağa bağlıydı ve merkezi hükümet, eğer güçlüyse, genellikle yerel bir kutsal alan üzerinde oldukça fazla kontrol uygulayabilir. Tüm bu düşünceler, Rahibi, mevcut suiistimallerle karşılaştırıldığında 'eski güzel zamanlara' bakan muhafazakarlığın değil, mevcut sistemin muhafazakarlığının bir kalesi haline getirme eğilimindedir. Peygamber oldukça farklıydı ve İsrail'in daha büyük Peygamberleri oldukça tuhaf bir gelişmeyi temsil ediyor. Peygamber'in özü, Gop'un kendisinin konuştuğunun anlaşılmasıdır. Bu iddia hakkında net bir fikir edinmek için, bugünlerde bu sözlerin ima ettiği şeyden çok daha alt bir seviyeden başlamalıyız. İncil'in dışına çıkmamıza gerek yok. 1. Samuel'deki eski hikayelerden, Saul'un 'Peygamberler arasında' olmasının onun vahşi bir dinsel çılgınlığa yakalandığı anlamına geldiğini görüyoruz, tıpkı duygusal bir Kamp toplantısında bir zenciyle karşılaştığında olduğu gibi. Bu gibi durumlarda 1 1 Sam deriz. xix 24. 132

--- SAYFA 143 ---

RAHİP VE PEYGAM adamın nefsinin kaybetmiş olduğunu; Doğulular onun "cinlendiğini" söylüyorlar: yani, iyi ya da kötü, görünmeyen ama gerçek bir ruh gelip onun zekasını ele geçirmiş, öyle ki söylediği sözler adamın kendisine ait değil, yabancı ruhun sözleri oluyor. İsrail'de Peygamberimizle ilk karşılaştığımızda böyleydi. Ancak İsrail tarihinin en dikkat çekici ve önemli gerçeği olan garip bir dönüşüm yaşandı. Peygamberin özü şevkidir. Otoriteyle konuşuyor çünkü söylediklerinin kendisine ait olmadığına, Gop'un Kahini olduğuna inanıyor ve onu dinleyenler de inanıyor. Bundan daha azı bir insanı, özellikle de bir Doğuluyu, Krala, Hükümete, Devlette ve Dinde resmi konuma sahip olanlara, her şeyden önce her yeri kaplayan Gelenek otoritesine karşı koşmaya cesaret edemez. Tanrı'dan gelen doğrudan ilhamın bilinci, insanı diğer tüm otoritelerden özgür kılar: Gop'un zorlaması altında olmak, diğer her türlü tahakkümden özgür olmaktır. Yani Peygamber, tıpkı Muhammedi Derviş gibi, içindeki dürtünün onu yapmaya veya söylemeye sevk ettiği şeyi yapmakta ve söylemekte özgürdü. 'Doğrudan ilham bilinci' - Saul'un katıldığı derviş peygamberler tam anlamıyla bilinçli değillerdi, coşkularından sarhoş olmuşlardı. Bahsettiğim tuhaf dönüşüm, kehanet heyecanına sahip ama ayık ve misyonlarının bilincinde kalan bir Kahinler zincirinin yükselişiydi. İlyas, Amos, Yeremya, Hezekiel; bu dördü 133

--- SAYFA 144 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit en önemli halkalardır: İsraililerin dininin, sıradan Sami putperestliğinden neredeyse ayırt edilemez bir şeyden, Yeni Ahit'in yazılarında varsayılan ve iki çocuğu olan Hristiyanlık ve Haham Dininde hala varlığını sürdüren tuhaf Yahudi sistemine dönüşümünü temsil ederler. Dördünün (İlyas, Amos, Yeremya, Hezekiel) her birinin kendi zamanlarının Rahipleri ile özel bir düşmanlık veya ittifak ilişkisi vardı ve benim 'Doğa-Din veya Toplumsal Din' adını verdiğim diğer ihtilafla ilgili olarak da eşit derecede tuhaf bir ilişkileri vardı. Her ne kadar dini düşüncede bir devrimi temsil etseler de, Amos ve Yeremya'nın mesajının tanınmış öyküsünü özetlemek çok uzun sürer. Kendi zamanlarının Rahiplerine ve Rahiplerin özdeşleştirildiği zamanın kutsal saydığı Doğa-Dine karşı düşmanlık içindeydiler. Amos'un ahlaki suçlamaları bugün dinsel sıradanlık gibi geliyor; Amos'un zamanında bunlar devrimci bir paradokstu. Yeremya'nın neredeyse ulusal ibadetten bağımsız olarak kişisel dini keşfettiği söylenebilir. İbadetin tüm dışsal yönlerinin silinip gittiğini görecektik kadar yaşamış olmasına rağmen, hâlâ polisiye birlik içindeydi. Ondan önce din her zaman az çok ulusal, sivil ve toplumsaldı. Ancak Yeremya'nın ulaştığı yüce zirve, hiçbir şekilde Eski Ahit Dininin gelişimindeki son aşama değildi. Sonuçta bahsettiğim büyük tartışmalar son derece olumsuz sonuçlar doğurdu.

--- SAYFA 145 ---

EZEKIEL, Amos ve Jeremiah tarafından öngörülmemiş bir meseleyi öngördü, ancak bu onların fikirlerinin temel zaferini somutlaştırdı. Yerleşik ibadete ve rahiplere karşıydılar; bunun nedeni, ibadetin törensel olması ya da rahiplerin profesyonel bir sınıf olması değildi; ritüelistik ibadetin toplumsal suiistimallerle hiçbir ilgisi olmadığı ve bazı açılardan kendisi ahlak dışı olduğu ve rahipler bu ibadetin savunucuları oldukları ve toplumsal ahlakın savunucuları olmadıkları için. Hezekiel'in önemi burada yatıyor. Onda peygamberlik ve rahiplik ideallerinin birleşimini görüyoruz. O bir Rahipti, ilk sürgünlerden biriydi ve peygamberlik Vizyonları ona Kutsal Filistin Toprakları'ndan uzakta, Babil'de gelmişti. Ahlaki davranış konusunda Amos kadar meraklıydı ve Kudüs'ün düşüş haberini "Amos'un Samiriye'nin düşüşünü düşündüğü gibi" sakın bir şekilde aldı. Ancak Gop'un uygun zamanı geldiğinde ulusun yeniden kurulacağına ve daha sonra yeniden kurulmuş topluluğun merkezinin, değerli rahiplerin hizmet ettiği yenilenmiş bir Tapınak olacağına inanıyordu. Hezekiel'in restore edilmiş bir İsrail taslağını yayınlamasından elli yıl sonra rüyası gerçekleşti, çünkü M.Ö. 521'de, Yoşiya'nın Reformundan tam bir yüzyıl sonra ve Samiriye'nin düşüşünden iki yüzyıl sonra, sadık Yahudiler, Kudüs'teki eski Tapınağın bulunduğu yerde Rab'be tapınmayı yeniden başlattılar. Cemaat fakir olduğu için küçük şeylerle dolu bir gündü ama bu, Hezekiel'in de içinde yer aldığı peygamberlik ve kahinlik ideallerinin tuhaf karışımının zaferiydi.

--- SAYFA 146 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit'in ağızlığı. Bu, bundan böyle Yeni Ahit'in arka planını oluşturan Yahudi Dini idi. Hangisi kazanmıştı, Peygamber mi Rahip mi, Doğa-Din mi yoksa Toplumsal Din mi? Rahipler elindeydi: Yahudi Peygamberlerin ırkı, doğru ve yanlış, yok oldu, ama esas olarak onların davaları zafer kazandığı için. Sürgün sonrası Yahudilikte deyim yerindeyse bir Anayasa vardı. İsrail'in eski gelenekleri, Sürgün sırasında nihayet kodlanmış ve kahramanlık döneminin ulusal geleneklerinin iki veya üç eski koleksiyonuyla birlikte örülmüştü. Bu gelenekler hem medeni kanunun esaslarını hem de kurban ibadetinin düzenlemelerini içeriyordu. Sonuç, Pentateuch dediğimiz şeydir. Edebi bir eser olarak belki hantal ve orantısız olabilir, ancak birçok bağlayıcı yasal belge de öyle. Önemli olan, bunun hem rahipler hem de halk olmak üzere tüm Yahudiler için bağlayıcı olmasıydı. Rahip anayasal bir rahip oldu ve meslekten olmayan kişi de bir rahibin görevleri ve ayrıcalıkları hakkında rahibin kendisi kadar çok şey bilebilirdi ve biliyordu. Hem ritüel hem de ahlaki görev artık kamunun bilgisi dahilindeydi ve hepsi Dinin bir parçasıydı. Üstelik Din, Sosyal Din'in ana unsuruydu, Doğa-Din ise yeterli ölçüde tanınmıştı. Esas olarak, tam gelişmiş sürgün sonrası Yahudilik bir yaşam ve davranış kuralıdır. Haftalık Şabat tabusu bile reçetesinin bir biçimine dayanmaktadır.

--- SAYFA 147 ---

YAHUDİ DİNİ insani temele dayanır. Ve eskiden, Peygamberlerin sık sık karşı çıktığı Doğa Ziyafetleriyle bağlantılı ahlaksızlık tamamen ortadan kalktı, ancak Fısıh'ın ilk meyvelerle ve Pentikost'un buğday hasadı ile bağlantısı hâlâ hissedilebilir. Çardakların neşeli bağ bozumu zamanlarıyla bağlantısı hiçbir zaman şüphe edilemeyecek kadar açıktır, ancak orada bile bunu Musa'nın günlerinin efsanevi koşullarıyla düşüncede ilişkilendirmek için çaba gösterilmiştir. Bu, Eski Ahit'te gelişmesinde ve tamamlanmasında ortaya konan Yahudi Dini'dir. Bazı açılardan bize, olması gerektiği kadar tuhaf gelmiyor ama gerçekte yeni, Yunan-Roma dünyasında benzersiz bir şeydi. Yunanlılar ve onlardan sonra Romalılar Görevle çok ilgiliydiler ama onlara göre Görevin Din ile pek ilgisi yoktu; Felsefenin bir dalıydı. Görev ve Ritüelin, sosyal davranış ve toplu ibadetin onun parçaları olması Yahudi Dininin özel bir özelliği idi ve İtalya'nın tüm kısımlarını bilmek ve bunlar üzerinde düşünmek rahibin olduğu kadar sıradan insanların da göreviydi. Sonuç olarak Yahudi, Dini uğruna ölmeye hazırды; Yunan ve Roma'nın kadim dini gelenekleri ise halka açık gösteri düzeyine inmişti. Yahudi için din yaşayan bir güçtü çünkü bu sadece profesyonel bir sınıfın meselesi değil, onun meselesiydi. Yukarıdakiler, Epideixis'te Irenaeus tarafından verilen Eski Ahit'in tam olarak anlatımı değildir! 137

--- SAYFA 148 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit Irenaeus, Eski Ahit'i kendi zamanının tarzına göre kullanıyor: kendi dünya ve insanın onun içindeki yeri hakkındaki görüşü, birçok bakımdan, bizimkilerden çok, spekülasyonlarını ele aldığımız Gnostiklerinkine çok daha yakındı. Büyükbabalarımızın da yaptığı gibi, Irenaeus'un esas olarak Jaid'in üzerinde durduğu Kutsal Kitap tarihinin bölümleri, Yaratılış'ta folklor olarak görmeyi öğrendiğimiz hikayelerdir. Ancak şu anda bizi doğrudan ilgilendiren Irenaeus'un sistemi değil. Önemli olan, onun teolojisinin, Gnostiklere ve ayrıca Marcion'a karşıt olarak, Eski Ahit'i bütünüyle kabul etmesidir; sadece onun, Irenaeus'un veya başka bir şeyin teolojik sisteminin ikinci yüzyıl teolojik sisteminin kanıtı veya örneği olarak kolayca kullanılabilecek kısımlarını değil. Reddedilen Enoch Kitabı'nın kaderinden de anlaşılabilirdiği gibi, Eski Ahit'in Karanlık Çağlar boyunca korunmasının tek yolu buydu. Başladığımız noktaya geri dönüyoruz. Kilise, Eski Ahit'i otoriter mitolojisi olarak kabul etti ve bu, onun yerini aldığı, tek tanrılı ve kutsal olan pagan diniyle tamamen aynı olmasını engelledi. Ve yukarıda da söylediğim gibi, bu Hristiyan mitolojisi yıllıktı. Pagan Dininde olduğu gibi, her şeyin başlangıcına dair bir anlatım vardı ve başlangıçta tüm insan hayatı ve kaderi üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olan şeylerin gerçekleştiği iddia ediliyordu. Osiris'te, Attis'te ve 138'de de durum aynıydı.

--- SAYFA 149 ---

YENİ Ahit ANALİSTİK Titanlar, Hermes Trismegistos ile birlikte. Ama sonra bir boşluk oluştu. Çağların başında değil sonunda sahnelenen ve yine de seçilen Ulusun tüm dini tarihiyle başlangıçla bağlantılı olan Hristiyan Kutsal Draması ne kadar farklıdır! Uzun bir tarih; antik çağlarda organik evrim sürecine yaklaşık olarak eşdeğer olan herhangi bir şeyin anlaşılabilirliği tek biçim buydu. Yeni Ahit'in de Eski Ahit kadar yıllık, rastlantısal ve sistemsiz olması dikkate değer bir gerçektir. Biçim ve genel yapı açısından Kur'an'dan veya Mandaean Ginza'dan ve (yeniden inşa edebildiğimiz kadarıyla) Maniheizm Kutsal Yazılardan ne kadar da farklı! Pavlus'un Mektupları ara sıra yazılan yazılardır: Romalılar i-xiv ve Efesliler'i mektup biçimindeki teolojik incelemeler olarak kabul etsek bile, Romalılar bile, Romalılar xv'de gördüğümüz gibi, yazarı tarafından bir mektup olarak kullanılmıştı ve bunu bir tür kapak mektubu veya dipnot olarak eklemiş olmalıydı. Dört İncil, ikisi doğrudan üçüncüsüne dayanan çeşitli bir gruptur. Elçilerin İşleri'nin büyük bir kısmı, çok büyük bir tarihsel ilgiye sahip olmasına rağmen, Kutsal Kitap'tan çok farklıdır. Mesela 'Doğu'nun Kutsal Kitapları'ndan biri olan yüzde altı hakkında ne düşünmeliyiz? Bunlardan hangisinin bir gemi kazasının ayrıntılı öyküsünden oluştuğu incelemede ortaya çıktı? Dikkate değer olan şey, Luke'un aslında kendisi ve arkadaşı S. Paul'un orada bulunduğu gemi kazasını kaydetmesi gerektiği değil, 139

--- SAYFA 150 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit çok pasif bir rol oynamasına rağmen, kaydının ciddi bir kesinti olmadan Kutsal Yazı haline gelmesi gerektiğini söyledi. Elçilerin İşleri xxvii'nin Corpus Valentinianum'un bir parçası olacağını hayal edebilir miyiz? Elbette, eğer böyle bir literatür, kendisinin de muhalif olduğu dini bir topluluğun el üstünde tuttuğu kutsal yazıların bir parçası olsaydı, onu elinde tutabilir ve alegorik hale getirebilirdi, ancak onu kendi inisiyatifiyle benimsemesi pek mümkün olmazdı. Ve S. Paul'un deniz yolculuğu ve gemi kazası hikayesinin bizi tetikte tutabileceği başka bir konu daha var. Yazar Dört Evanjelistten biriydi; hangi otorite veya gelenekten yola çıkarak İsa Mesih hakkında sahip olduğumuz tek hikayeyi hazırlayanlardan biriydi. Gemi kazasının öyküsünün biraz "yazılı" olduğunu kabul etmeye oldukça hazırım. S. Pavlus'un Elçilerin İşleri xxvii 21-6'daki konuşması, bir fonografin rüzgarın uğultusunda yakalayabileceği sözlerden oldukça farklıdır. Ancak bu, dogmatik düşüncelerin ve Kutsal Yazılara dayalı anıların hakimiyetinde olmayan, olaylarla ve tarihsel durumlarla gerçekten ilgilenen birinin eseridir. Hem Markos hem de Luka bana tarihsel bir niyet taşıyor gibi görünüyor: okuyucularına doğru olduğuna inandıkları bir hikaye anlatmak istiyorlar. Matta ve Yuhanna dediğimiz Evanjelistlerin ilgileri bana daha az tarihsel ve daha doğrudan didaktik görünüyor; Hiç şüphe yok ki, değişiklik yaptıklarında hepsi, 140'ta özünde taşıdıkları teolojik fikirler doğrultusunda idi.

--- SAYFA 151 ---

EVANGELİSTLERİN YÖNTEMİ Matta Eski Ahit kehanetinin gerçekleşmesi, Yuhanna'da kendine özgü Logos-teoloji. Ancak Matthew'un ana otoritesine olan bağımlılığı, yani. Markos İncili'nin kendisi o kadar belirgindir ki 'Matta' tarihi bir belge olarak kalır: Eğer Markos hayatta olmasaydı, onun tarihsel bilgilerinin çoğunu Matta İncili'nin ikinci yarısından çıkarabilirdik. 'Yuhanna' çok daha az yıllık ve çok daha az naiftir, ancak Dördüncü İncil örneğinde bile Markos'un anlatısının çığır açıcı gerçeği, kısmen doğrudan etkisiyle Kilise üzerinde çalışan, ancak daha çok Matta ve Luka'ya dahil edilen ve onların arka planını oluşturan, Tanrı'nın Bedenlenmiş Oğlu'nun temel öğretilerine ilişkin yeni Efes tahmininin bir anlatı çerçevesine oturtulmasına neden oldu. Kilisenin otorite olarak kabul ettiği İsa hakkındaki dört anlatımın hepsi yıllıktır: dördü de, çeşitli şekillerde, 'bedenden sonra bir Mesih'i ortaya koyar. İnciller (ve Elçilerin İşleri) bize dirilen İsa'dan öğretiler verirken ne kadar da tutumlu, Gnostik belgelerde onun hakkında anlatılanlar tam tersine ne kadar dolu! Gnostikler yıllıkları sevmiyordu; sistematik, zamana ve çevreye bağlı olmayan bir şey istiyorlardı. Az önce 'Mark'ın anlatısının çığır açan gerçeğinden' bahsettim. Bunun tartışmalı bir ifade olduğunu çok iyi biliyorum, dolayısıyla bunu haklı çıkaracak birkaç kelime burada yersiz olmayabilir. Sinoptik eleştirinin tanıdık zemininin üzerinden geçmeme gerek yok: açıklamak istediğim şey bu yer hakkında benim aldığım görüş.

--- SAYFA 152 ---

Markos'un İncili yayımlanmadan önce, yani MS 65 ya da 66 civarında Hristiyan âleminde İncil hikayeleriyle ilgili KİLİSE VE ESKİ Ahit. Açıkçası, çok az sayıda Hristiyan'ın bu konularda eğitim aldığını, hatta bunların anlatıldığını duyduğunu düşünüyorum. Almanların Gemeinde-Theologie dediği şey, yani popüler fikir birliği, İman'ı (ya da ona benzer bir şeyi) üretti, Markos'un anlatısını üretmedi. Luke'un patronu 'Rt. Tatlım. Theophilus'un Hristiyan Dininde eğitim aldığını, ancak bunun Havarilerinki gibi bir şeye dahil edilenden daha fazla İncil tarihini içerdiğini gösteren hiçbir şey yok mu? İnanç. Theophilus'a öğretilen şey (sandığım gibi) İsa hakkında hikayeler değildi; İbranilere Mektup'un yazarının bahsettiği ilk ilkeler olması daha muhtemeldi: tövbe, iman, vaftiz, kutsama, diriliş ve gelecek hüküm (İbraniler vi 1, 2). Başlangıçta bahsettiğim Selanikliler gibi o da 'Yaşayan Gop'a hizmet etmeyi ve gökten Oğlunu, hatta İsa'yı beklemeyi' öğrenmişti. Böyle olup olmadığına dair kendisine Kutsal Yazıları, yani Yahudilerin kutsal yazılarını araştırması öğretilmiş olabilir. Ancak kendisinin ya da çağdaşlarından herhangi birinin Kefernahum ya da Beytsaida'yı ya da orada olup bitenleri duyduğuna dair hiçbir kanıt yok. Markos'un yazdığına göre, İsa'yla birlikte olanlardan hayatta kalan birkaç kişi elbette hâlâ hayattaydı. Daha yeni yargılanmış olan Peter'in kendisi de vardı ve (inandığım gibi) Markos'un da kendi

--- SAYFA 153 ---

BİR ÖNCÜYÜ İŞARETLEYİN İsa'nın Kudüs'e yaptığı kaçınılmaz ziyarete ilişkin kişisel anılar. Ancak artık Filistin'de hayatta kalanların sayısı çok azdı, Batı'da ise çok az kişi hayatta kalmıştı. Zaman zaman hatırladıkları hakkında konuşmuş olmaları ama bu, anılarını kalıcı bir biçimde kaydetmekten çok farklı bir şey. Son birkaç yılda Formgeschichte adı verilen şey hakkında çok şey yazıldı, Mark'ın hikayelerini yapay ve sistematik olmayan bir şekilde bir araya getirme biçimine yönelik pek çok eleştiri yapıldı. Ancak bu eleştiri bana öyle geliyor ki masalların toplanıp anlatıya dönüştürülmeden önce oldukça fazla dolaşıma sahip olduğunu varsayıyor. Bu inancın herhangi bir temeli var mı? Şüpheliyim. İncil hikayeleri, Markos'a dahil edilmeleri dışında, varoluşlarına dair çok az iz bırakmıştır. Karşı çıktığım görüş, Hristiyanlığın ilk günlerinde, MS 1. yüzyılda, Hristiyanlığın, İsa'nın Celile ve Yahudiye'deki kariyeriyle ilgili hikayeler aracılığıyla yayıldığı veya öğretiliştir. Anladığım kadarıyla Markos'un yaptığı, Evangel i'yi bir Biyografiye dönüştürmektir. Bir öncünün erdemlerine ve kusurlarına sahiptir. Markos'un, sadece İsa'nın kariyerine dair hikâyeyi anlatarak, bunu duyanların Centurion'la birlikte şöyle söylediklerini görmek bir keşifti: 'Gerçekten bu adam Gop'un oğluydu!' Markos, hikâyesini Petrus'un anılarından ve (geçen hafta boyunca) kendi anılarından derledi. Mark'ın diğer tanıdıkları da şüphesiz kendi paylarına düşeni yapmışlardı. 143'teki bazı şeyler

--- SAYFA 154 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit'in sonucu kesinlikle pek tarihsel değildir. Ancak o kadar çok gerçek anı var ki, genel taslak gerçek tarihten çok da uzak değil. Daha sonraki yazarlar Mark'ın geliştirilebileceğini gördüler. Markos'u yeniden düzenlediler ve hem daha eğitici hem de daha az tarihsel bir şey ortaya çıkardılar. Şaşırtıcı olan, Mark'ın öylece gözden kaybolmamış olması ve J, nihai sonucu borçlu olduğumuzu düşünüyor. Koordineli bir Dörtlü, daha yeni baskıları kabul etmeye istekli olan ancak kuşkusuz ilk kez Roma'da basılmış olan eski orijinali terk etmeyen Roma Kilisesi'nin muhafazakarlığına karşıydı. Bu arada, İncillerden önce ne kadar az sayıda biyografinin var olduğunu belirtmemi izin verin! Markos hangi kitabı örnek aldı? Ksenophon'un Hatıra Eşyası'ndan (émopvnyovespata) haberi var mıydı? Markos'un ne dili ne de üslubu böyle düşündürür ama en yakın paralellik budur: Doğal olarak Markos'tan bağımsız olarak İsa'nın bazı Sözlerini yazmaya yönelik girişimlerde bulunuldu, çünkü O'nun sözleri toplum için gerçek bir rehberdi. Pavlus bile Rab'bin, İncil'i vaaz edenlerin İncil'e göre yaşayabileceklerini, başka bir deyişle 'işçinin işe alınmaya layık olduğunu' söylediğini kaydeder (= Luka x 7, Matta x 10). Bu tür koleksiyonlar Aramice yapılmış olabilir: Şimdi Q olarak adlandırılan ünlü koleksiyonun Aramice bir tayı Yunanca tercümesi olduğu anlaşılıyor. Bkz. Justin Martyr, 1 Apo/. 67, Çevir. 106. 144

--- SAYFA 155 ---

MARCAN OLMAYAN KAYNAKLAR İsa'nın Sözleri derlemesi. Bu, İsa'ya belirgin bir şekilde biyografik ya da daha doğrusu kişisel bir ilgi göstermesi bakımından dikkat çekicidir, çünkü İsa'nın, Vaftizci Yahya ile meşhur karşılaştırmasının, bu arada bize, İsa'nın çağdaşlarından bazılarının, O'nun Tanrı'nın bir elçisi olamayacak kadar neşeli olduğunu düşündüklerini söyleyen ünlü karşılaştırmanın, eğitimsiz din değiştirenler için bir dini öğreti kılavuzu olarak derlenmiş olabileceğini pek düşünemeyiz! Hayır, Q'yu derleyen, İsa'nın Sözleri'yle kendi iyiliği için ilgilenmiş olmalıdır. Ayrıca, Çarmıha Gerilme'den sonraki ilk otuz yıl boyunca, İsa'nın kariyerinin bir taslağını çıkaramasalar bile, bazı çarpıcı sözlerini hatırlayanlar olmuş olmalı. Bize sadece Luka İncili'nde korunan çarpıcı ama tarihi olmayan benzetmeler ve hikayeleri bu tür anılara borçlu olduğumuzu düşünüyorum. Bunlardan bazılarının, belki de Philippos'un kızlarından biri olan 'Havari'nin ağzından toplandığını tahmin edebiliriz. 'Evangelist', ancak Luka'nın bunları kaydettiği konusundan daha fazlasını bilmiyoruz. Artık asıl konumuza, yani Kilise'nin çok istekli Hristiyan düşünürlerin öğretilerini ve spekülasyonlarını değerlendirdiği Kutsal Kitaplar koleksiyonuna dönmenin zamanı geldi: Sistematiğe karşılaştırıldığında analistin kabulü. 31-4 ("obur ve şarap içen bir adam"), MÖ 145 10

--- SAYFA 156 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit aslında kesin ve sistematiğe bir inançla başlamıştı. Gop, Oğlunu bu çağların sonunda dünyaya göndermiş, ölmüş ve yeniden dirilmiş ve çok geçmeden, çok yakında, tam da o nesilde, dünyayı yargılamak için görkem içinde gökten dönecekti. 'Gop Krallığının bir an önce ortaya çıkması gerektiğini düşünüyorlardı.' Bu umut, en azından tutulduğu şekliyle gerçekleşmedi. Harika olan şey, Hristiyanlığın kendisinin hayatta kalmasıdır. Anladığım kadarıyla, yaygın olarak 'Gnostisizm' olarak bilinen şey, Hristiyanlığı, Kıyamet Günü ve yeryüzündeki Mesih Krallığı dışarıda bırakılarak, günün mevcut astronomi ve felsefesi açısından yeniden formüle etmeye yönelik cesur bir çabaydı. Başarısız oldu. Kilise hala beklemeye, eski inançların kaybolmasına veya hayatta kalmasına izin vermeye ve bu arada kendisini bu dünyada uzun bir kariyer için organize etmeye ve yapıcı teorilerden çok geleneğe, Gop'un geçmişte yaptıklarının yıllıklarına güvenmeye karar verdi. Bu bize ürkek ve verimsiz bir karar gibi geliyor ama bunun nedeni modern bilimimize, modern siyaset teorilerimize, modern sosyolojimize, modern felsefemize güçlü bir inancımız olmasıdır. Belki de haklıyız: Bu tür soruları burada tartışmayı önermiyorum. Demek istediğim, çağımızın ikinci yüzyılında Roma İmparatorluğu'nda antik dünyanın bilimi ve sosyolojisinin sağlam olmadığı ve Hristiyanlığın bu bilimle çok yakın bir ittifakının ortaya çıkacağıdır.

--- SAYFA 157 ---

ESKİ DÜNYANIN ÇÖKÜŞÜ bir siper değil, bir yüküttür. Hristiyanlığın eski uygarlığın çöküşüne neden olduğunu düşünmüyorum; bu çöküşün kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum. Her ne kadar eski yapının çökmesi beklediklerinden daha uzun sürse de, Yahudi ve Hristiyanların, çağların sonunun geldiği yönündeki izleniminin bir bakıma haklı olduğunu düşünüyorum. Hristiyanlık uzun bir çöküş ve alacakaranlık dönemi boyunca çok iyi organize edilmiş olarak hayatta kaldı; çünkü bu tür dönemlerde gelenek, eski bilgeliğin korunması en güvenli rehberdir. Artık yeni bir gündeyiz. 'Savaş sonrası'yı, hatta 1776'dan beri'yi kastetmiyorum: Eğer isim vermemiz gerekiyorsa, Kopernik ve Newton isimlerini tercih ederim. Kesinlikle yeni bir dünyadayız, Evrenin merkezi olmayan bir dünyadayız; ve Dünyamızın kadim tarihini, ister Yahudi ister Yahudi olmayan hiçbir kadim insanın bilmediği bir şekilde biliyoruz. Böyle durumlarda, kuşkusuz geleneğe körü körüne bağlı kalmamalı, ruhumuzun evini içinde yaşaması gereken yeni koşullara uyacak şekilde yeniden inşa etmeliyiz. Ancak tüm bunlar bu Derslerin konusu olmaktan çok uzaktır. Bizim ele aldığımız, çağımızın ikinci yüzyılı ve o günün Kilisesi'ni, o çağın ruhuna uygun olduğunu iddia eden yeni bir teolojiyi kabul etmemeye iten nedenlerdir. Eskilerin Bilge Adamı her şeyin bir zamanı olduğunu söylemişti. Bu doğru: Sorun şu ki, insanlar her zaman kendi zamanlarında hangisinin doğru yol olduğunu bilecek bilgeliğe sahip değiller. Göstermeye çalıştığım şey, 147 10-2 Kilisesi'nin

--- SAYFA 158 ---

KİLİSE VE ESKİ Ahit ikinci yüzyıl, Dinin bilimsel bir açıklaması gibi görünen açıklamayı reddetmiş ve yıllık bir açıklamaya bağlı kalmıştı; o zamana uygun ve dolayısıyla gerçekten bilimsel bir yol izliyordu. 148

--- SAYFA 159 ---

Dizin (Kitap Adları, örneğin Timothy ve Aquila, italik olarak yazılmıştır) Abatur, 103, 115 Aberamenth6u, 39, 82 f. Ablanathanalba, 39, 61 Abrasax, Abraxas, 36, 86 Achamoth, 47 Yuhanna'nın İşleri, 46, 122 Adiabene'li Ado, 102, 119 Aeons, alt, 67, 72 üst, 44, 47 Agrammachamareg, 61 Ahyahasharahyah, 38 Amuneil, 108 'Anonim' Gnostik Çalışma, 63, 74, 81 vd. Anush-uthra, 110 vd., 122 Aphraates, 42 Apocryphon of Jobn, 3 vd., 59 Asketizm, 76 Askew, Dr, 62 Astroloji, 30 vd.; 88, 117 Augustine, 50 119, Baal ibadeti, 130 f. Vaftiz, Mandaean, 113 f. Barbar İsimler, 35 ff., Go, 82 Barbelo, 53 f., 58 vd. bir tohum, 54 f., 60 Bardaisan, 105, 117f., 121 Barnabas, Ep. of, 24, 47 Baruch, Apocalypse of, 21 Basilides, 86 f. Bdella, 60 Bousset, W., 9 Bruce, James, 62 Bythos, orijinal atası, 42 v., 48 onun Düşüncesi, 42, 48, 87; (= Barbelo), 54, 60 İlmihal, 8, 23, 127 Chiliasm, 90 Clement of Rome, 20 Cosmas Indicopleustes, 31 Creeds, 52, 75, 127, 129, 142 Haç, Gnostik (= Horos), 46, 52 Crum, B.E., 50 Crun, 115 Cyprian (Test. i 7), 96 Didascalica, 26 Diocletianus, yaşı, 123, 128 Dlibat (=Venüs), 107 Drower, Bayan, 114 Bisler, Dr R., 30 f. Enoch, Book of, 50, 138 Enthymesis, 46 v., 51, 65 Epiphanius, 37, 58 vd., 70 Eresh-ki-gal, 38 v., 83 149

--- SAYFA 160 ---

DİZİN Eskatologya, 10, 18, 21, §7 Eshu Mshiha, 105, 107 v., rit 'Ethereal', 34, 49, 78, 88 Ezekiel, 128, 135 Ezra (= 'İkinci Esdras'), 21 Güz, the, 49 vd. Kader, 33, 66, 88, 105 Flora, 26 *Formgeschichte', 143 Taşlar, 'Gnostik', 36, 83 Ginza, 101, 102, 108f., 110f., 113, 115 sol G., 103 f., 115 Cam ve balmumu, 76 Gnosis, 4 vd., 9, 40, 47. 575 87, 109 'Gnostik'" "mezhep, sözde), 58 f. Gollancz, H., 38 Harnack, 123 Hekate, 81 Hegel, 42, 52 Hermes Trismegistos, 124, 139 Hippolytus, 72, 87 Horos, 45 f., 52 89, Taldabaoth (Jald-), 38, 54 f., 115 Tao, 86 Te yani, 84-7 Teu (Jen), Books of, 39, Go, 63, 74, 83 vd. Ölümsüzlük, 33 v., 88, 125 Enkarnasyon, Evlat Edinme, 72, 98 vd. Irenaeus, Epideixis, 137 adv, Haereses, 42, 47, 59-3, 58, 80 Isaiah, Ascension of, 21 22f., Jacopone da Todi, alıntı, 18 James, M. R., 46, 122 Jeremiah, 134 İsa, Gnostik fikirler hakkında, 39> 41, 47, \$4, 66, 82 merkezi réle of, 56 f., 75 vd., 88 vd. Yahudi Dini, özellikleri, 136 f. Vaftizci Yahya, 2, 96 vd. Mandaean Book of John, FOI, III, 121 John, Revelation of, 21, 90, 123 ayrıca bkz. Apocryphon of Jobn Jordan, 72, 114 Journal of Theol. Çalışmalar: IV, §ON.; XXUI, 41n.; XXV, 42.3; XXIX, 106n., 108n., 114 Justin Martyr, 93, 144 Khnoub, Khnum, 39 Kbuastuanift, Manichaeen, 113 King, CW., 38, 83 Knathayé, 102 'Kurtuluş Bilgisi', 45 109 150

--- SAYFA 161 ---

DİZİN Lactantius, 70, 124 Lagarde, 120 Lagrange, Pére, 114 Leiden Papyrus, 38 f., 82 f. Lidzbarski, M., 106, 111, 120 Lietzmann, H., 114 Yaşam ve Kurtuluş, 109 Satır üstüne Satır, 23 Logos-doktrin, 93 Lucifer, 50 Büyü, 35 vd., 40, 82 Mammon, 79 f. Mana (Mandaean), 109 f. Manda d'Hayyé, 109, 117, 120 f, Mandaean, 1, 92, 100-22 dil, 101, 109, 116, 120 f. (Nasturi) Hristiyanlarla ilgili, 108,112,114 Mani, 6, 49, 57, 79, 89, 112 f. Marcion, 25, 42, §7, 112f., 138 Markionite Baptisms, 113 Mark, a Pioneer, 141 vd. Evlilik, 113 Meryem, (1) Mezdelli, 67, 71, 74. 77>79> TIT, 121 (2) İsa'nın Annesi, 71 Samanyolu, 125 Mitiai, 111, 119, 121 f. Mitchell, C.W., 105, 112, 116 f. Monoteizm, 123 Myers, F. W. H., 43 Mystery, First, 6, 74 f., 100 Mitoloji ve felsefe, 40, 55» 65 Narsai (Nestorian), 104 Nbu (=Merkür), 107 Nero, 21 New Testament, 15, 139 vd. Nicolaitans, 59 Noldeke, 116 Nous and Truth, 43 f., 49 Odes of Solomon, yo Old Testament, 21, 22-8, §7 64, 106, 126-37 One, and Two, 48, 84, 87 Pallis, S.A., 106, 114 Parusia, 10, 19, 27, 146 Passports for the Soul, 76, 115, 118 Paul, 13-19, 139 Atina'da, 27 Peshitta, 37f., 104, 106f., 120 Peterson, E., 114 Philip, Evangelist, 145 Philo, 93 Felsefe, bkz. Sophia Philotesia, 53, 55 Pirke Aboth, 72 Pistis Sophia, adı, 69, 82 Kitap, 63; bkz. 154 yazarı (?), 77'nin ayrıca bkz. Sophia Planets, 32, 81, 104, 107, 118 Pleroma, 45, 89, 110 ayrıca bkz. Acons, üst Pognon, H., roz Posidonius, 35 Ist

--- SAYFA 162 ---

DİZİN Peygamberler, 132 f. Prunicus, 55, 58 Psyche, 34, 105 Ptahil, 103, 115 Valentinianuslu Ptolemaeus, 26, 51s \$3, 55, 05, 67 Ptolemaic Astronomy, 31 vd., 35s 73s 88, 117 Q, 144 f. Qolasta, 101, 121 derivation, 116 Quest Magazine, 115 Red Sea (Mandaeen), 107 Reitzenstein, R., 9 Resurrection, 34, 90 Rhadamanthus, 83 Ruha (Mandaeen), 105, 107, 109 Sabaoth, 36 f., 54 Sallustius, 127 Sanday, W., 43 f. Schleiermacher, 33 Schmidt, Carl, 29, 41, 53, Go, 62 £., 74, 81, 83 Schweitzer, A., 10 Setheus, 63 Silvanus-Silas, 14, 18 *Sylli emmoi', 41, 78 Socrates, 7, 48 'Soma-sema', 33 f., 49, 51, 73, 78, 104 Sophia (Felsefe), hepsi, 41, 44f., 49, 52, 55, 67£., 95 Spheres, the, 32, 35, 73, 81, 105, 118 Subbi, 100 Subliminal Self, 43 Sistematik, 8, 127, 139 Taylor, C., 72 Tertullian, 48, 56 Tetragrammaton, the, 61, 86, 131 Theodore bar Konai, 102 f., 112 Theodoret, 53 Thomas, Gospel of, 72 £. Tibil, 103 f. Timothy ve Aquila, 97 "Gerçek Tanrı" (Tew cinsinden), 39, 84 £. Typhon-Séth, 82 Ur (Mandaeen Demon), 115 türetme, 116 Valentinus, 7, 40, 42-52, 87 Savaş, antik, 130 Su Dalgaları, 104 Balmumu ve cam, 76 Weiss, Johannes, 10 Wellhausen, 11 Wheels Cophne), 107 Wordsworth, Bp. Christopher, 6 World, the Shape, 31 Xenophon, 144 Zorokothora-Meljisedek, 69 152.

--- SAYFA 163 ---

ESKİ VE YENİ AhitLER GENESİS iff. 94 3 49 iii 49 Çıkış iii 12 37 xxi 24 26 1 SAMUEL il 96 xix 24 132 OB it J 96 MEZMURLAR xxx (6) 68, 86 lxxxv 71 IsArAH i9 36 XIX 3 67 JEREMIAH xiv I 95 EZEKIEL X13 107 Amos 9 95 iii 13, vi 14 36 MALaAchi ili 12 44 SUSANNA I 96 MATTHEW vi 34 15 Vili 25 120 X7 II 10 144 xi 16-19 145 133 Marx 115 10 vi 12 II xil \$5~37 12 xiv 8 12 XV 39 143 LUKE i 69, 71 121 77 4, 109, 120 vii 6 4t _, 31-4 145 viii 2 IIT, 121 x7 144 9, 11 11 Xvi 2 93 . 9 79 xix 9 120 II I, 13, 146 JouN 11-5 94 vd. 4 49 6,9 96 14 96 34 98 _45 98 iv 22 120 vi 42 98 XK 30 99 34-6 94, 95 xvii 3 100 Elçilerin İşleri iv 27 ff. 15 KV 22 14 xvii 30 f. 27 xviii 25 f. Tor xXVII 21-6 140 ROMANLAR xiv 17 16 xv 139

--- SAYFA 164 ---

YENİ Ahit ve Pistis Sofya 1 Korintliler im 20 18 16 iii 8 99 vii 26 15 ix 14 144 xiii 16 xv 5of. 14, 19 2 KORİNTLİLER iv4 80 ix 15 17 GALATYALILAR v.24 46 EFESLİLER ii2zof.,iv13, 17-19, 20 Vv 32 COoLossians i718, 24 17 i 19, ii 9 89 1 SELANİKLİLER i9, 10 10, 13, 142 iv 17 14 1 TrMorHy vi 20 4, 14 2 TIMOTHY fii 15 4, 6 Tirus iii 5 14 İbraniler vit, 2 142 1 JoHn ii 18 13 Jupe 3 121 Pistis SoPHIA Pp. Pp. 1851 baskısı. bu kitap 4, 15, 169 f. 66 42-181 67 f. 118-20 71 £. 121 6o 198 vd. 74 205, 218 74 206-16 75 226, 231, 235 75 228, 230 77, Çok 245, 354 84 248 f. 78 255 76 334 79 357-90 81, 105 358, 365, 373 82 359 60 368 81 369 89 387 76